ВІСТІ КОМБАТАНТА

3-4

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1969

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький, Василь Верига

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ: А. Валійський, В. Гузар, Ю. Лопатинський, Р. Купчинський, І. Носик

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

Статті, підписані прізвищем, чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Wien XX
Dresdnerstr. 124/III/19

Канада - Захід:
Mr. Lew Rudnyckyj
297 Chelsea Ave.,
Winnipeg 15, Man., Canada

Аргентина:
Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina.

Англія:
Mr. Wasyl Nakonechny
23 Alexandra St.
Ashton - U - Lyne, Lancs, England

Австралія:
Fokshan Library & Book Supply,
16 W. Prospect Street, Glenroy, W. 9, Victoria, Australia.
На N. S. W. в Австралії:
Mr. C. Mishchuk, 12 Victory St., Belmore N. S. W., Australia.

З.Д.А.:
"VETERANS' NEWS",
P. O. Box 1184, Church St. Station,
New York, N.Y. 10008, U.S.A.

Канада і інші країни:
"VETERANS' NEWS"
41 Whitbread Cres.
Downsview 465, Ontario, Canada.

VETERANS' NEWS, bi-monthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York, N. Y. 10008, U. S. A.
In Canada: Editor — 9 Skylark Ave., Toronto 9, Ont.

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1969 Торонто - Нью-Йорк Ч. 3-4 (40-41)

ЗМІСТ.

С. М-кий

В РІЧНИЦЮ БРОДІВ

Прошуміла війна і підбрідські поля
У колгосп замінили.
У житах, що кругом, там червоним вінком
Густо маки зацвіли.

Ішла полем вдова, біля неї дівча:
— Чом так густо тут маки зацвіли?
— Це із крови борців, наших рідних братів,
Що в боях свою кров тут пролили.

Встоятись не могли, бо був ворог сильний,
А боролись вони всі завзято.
На полях тут оцих у збіжжях золотих
Упав в бою також і твій тато. —

Прослезилась вдова, а із нею дівча.
— Нарви, доню, китицю маків.
Перед образ святий покладеш букет цей,
Як вияв любови для тата.

— Що ж, боролись вони, України сини
За волю, за власне життя...
Так, так, моя доню, боролись за волю,
А волі ще й досі нема.

БРОДИ В ЧЕРЗІ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

Українське військо — ще від княжих часів має свою славу. Маємо часті згадки в нашій історії про воїв київської, а потім галицької Руси. Найкраще змалював бої русичів невідомий автор "Слова о Полку Ігоревім".

Україна у своїй історії мала багато ворогів і мусіла від них боронитися, а для оборони мусіло бути добре, хоробре і боєздатне військо. Ті вороги, як половці, печеніги, торки, хазари, потім візантійці й ляхи, не були страшні Україні; вона легко їх перемагала. Крім них Україна мала своїх внутрішніх ворогів: внутрішні незгоди крамоли й міжусобиці, які були найбільшою для неї грозою.

Мимо того — українське військо не приспало своєї боєвої чуйности. Воно відроджувалося в формі різних походів, щоб здобути слави. На видному місці воно являється в рядах залізного лицаря князя Святослава Завойовника, вмілого організатора Володимира і князя Ярослава і їх наслідників, а потім за галицького князя Ярослава Осьмомисла, який своїми залізними полками підпирав Карпатські гори і загороджував устя Дунаю, як пише наш літопис.

Потім прийшли часи козацької й гетьманської України, які проявили силу і відвагу козацького війська. Воно успішно поборювало турків-татарів, поляків і своїми походами загрожувало гордій Візантії, присмирювало москалів і було пострахом для цілої Европи.

В новіших часох першої світової війни, українське військо знайшлося в окруженні різних ворожих фронтів, у трикутнику смерти, в тифозних судорогах, але зброї не зложило аж до того часу, коли настав уряд, який дався обманути злим сусідам, що держава може обходитися без збройних сил. Тоді без труднощів поневолено нарід і країну запроторено в неволю, яка триває до сьогодні.

Аж по втраті Україна побачила причину своєї невдачі, але було вже запізно. В країні окупованій ворогами — організувати своє реґулярне військо — неможливо. Тільки тут і там військові загони своїми наскоками на займанця засвідчували свою живучість. Здавалося — померкне слава українського війська, не зможе вже відродитись збройна сила — праве рам'я української нації.

Але, нічого нема вічного під сонцем. Німецько-польська війна перекотилася через західні землі України, а друга, німецько-большевицька відбилася дуже болючо на українському населенні. Німецька окупаційна влада приготовляла Україну на свій колоніяльний "лебенсраум". Щастя на німецькому фронті не сприяло українцям. Коли ж той фронт захитався — і заломився під

Сталінградом, тоді й німецькі верховоди зм'якли у відношенні до українського населення. Навіть сугестію Українського Центрального Комітету в початках війни, щоб створити українські військові частини, що досі була безуспішна — тепер німецькі чинники взяли під увагу. Німці знали і розуміли, що українці не будуть платити їм добром за заподіяні кривди й тому українцям не довір'яли. Тепер згодилися на Українську Дивізію "Галичина" але без українського тризуба, а замість нього дали галицьку відзнаку — золотого льва на блакитному полі.

В українців віджив дух древньої воєнної слави. Молодь сотнями голосилася до війська. Одні, щоб оминути примусових робіт у Німеччині, другі, щоб навчитися військового вишколу й передати його у слушний час майбутній українській армії. Пригноблене життя уккраїнців на західніх її землях, сповнилося надією на краще завтра. Студенти лишали недокінчені свої студії і голсилися до Української Дивізії на вишкіл, брали хоча й чужу військову уніформу, щоб боронити рідний край. Між молоддю віджила енергія, подвоїлися сили, вступив новий дух. Молодь ішла з піснею на устах.

По майже однорічному вишколі, німці кинули дивізію на фронт проти наступаючих большевиків під Бродами. Кривава битва пригадує історичну битву оспівану в "Слові о Полку Ігоревім", яку звели війська з'єднаних українських князів проти половців. Таких порівнянь в нашій історії можна більше знайти, бо ж були подібні битви і за гетьмана Мазепи під Полтавою, і під Крутами і на Лисоні і багато-багато інших.

Насувається питання: чи була наша трагедія під Бродами? На те питання можна відповісти всіляко. Невдачу потерпіла не самостійна українська армія, але німецька, яка мала команду над українською дивізією. Якщо це була трагедія І-ої Дивізії УНА — то долі української вона не вирішила. Вона вирішила долю борців, які в дуже великій кількості заплатили життям.

Бої під Бродами, за які відповідала німецька команда — лишаться в анналах української історії, як чергова проба сил у боєвих діях, як нескорений порив для осягнення волі, як невмірущий прояв воєнного діла.

Українські молодці, йдучи добровільно до І Дивізії УНА, здавали собі справу, що німці знайшлися в кліщах аліянтів, що вони не дають собі ради боротися самі на два фронти, бо всякі воєнні і харчові засоби були вичерпані. Німці були змушені зміняти своє гасло "Німеччина понад усе" і просити помочі нарід тієї країни, яку вони призначили собі на колоніяльний "лебенсраум". Чи вони ще вірили тоді в перемогу — тяжко сказати. Східний фронт зближався до німецьких границь, а в німецькому війську відчувалося панічний страх перед здичавілими москалями. Годі було повірити в перемогу. За те вірив у перемогу український нарід, вірив у перемогу добра над злом і світло правди української над московською темрявою, вірив, що Західній світ не погодиться

на знищення німецького тоталітаризму, щоб зростав у силу московський. Чейже ж Захід воював за демократію, за правопорядок у світі.

Відроджений дух української молоді був неустрашимий і одчайдушний закликав іти слідами боротьби УСС і УГА. "Своє війська" повіяло на хлопців подувом історичної слави: "Здобути, або дома не бути". В їх душах маршували уявні безчисленні козацькі полки, що охороняли перед загрозою Азії — Европу. Маршували Січові Стрільці, які в часі української революції 1917-1920 відіграли велику і вирішну ролю у відбудові української державности.

Українські борці з рядів Української Дивізії проявили в боях під Бродами більше завзятости й витривалости чим німці. Проти них кинули большевики найкращі свої сили з велкою перевагою і це ще підкреслює славетність їх боїв.

Німецька преса доцінювала боєздатність і воєнні прикмети українського вояка, хоч усю вину старалася зіпхнути на українців. Навіть большевики цінили українських бійців, що геройською поставою проявили свою боєздатність під Бродами.

Бої під Бродами — це ще одне звено в довгому ряді змагань в історії українського вояцтва, які, хоч були невдачні, покривали славою українського боєвика і засвідчували про живучість української нації. Так, як кожна невдача має свою причину, так і невдача в боях під бродами її має. Як стверджують совєтські історики большевицький наступ в липні 1944 р. на відтинку Львів-Сандомир — це була найбільша операція за час цілої совєтсько-німецької війни. І якраз під Бродами большевики зазнали найбільшої невдачі в часі цієї добре розплянованої операції. Та мимо того большевицькі сили наземного війська а зокрема летунство вкінці зуміли окружити українську дивізію та нанесли їй дуже поважних страт. Але якраз під Бродами українська молодь доказала ще раз, що для неї воля дорожча за життя, що вона готова продовжати боротьбу розпочату їхніми батьками в 1917-20 роках і буде продовжувати її аж до успішного кінця, аж поки Україна не стане вільною і незалежною державою українського народу.

ТРІЮМФ І КАТАСТРОФА

Здобуття Києва з'єднаними українськими арміями 31 серпня 1919 було найбільшою перемогою новітньої української реґулярної збройної сили. Зречення з Києва в користь Денікінської т. зв. Добровольчої Армії і відступ з нього був найбільшою і найтрагічнішою у своїх наслідках воєнною і політичною поразкою, що започаткувала ланцюг невдач, закінчений повною катастрофою. Світлий сам собою Зимовий похід від 6 грудня 1919 до 6 травня 1920 р. і повторний вмарш до Києва 10 червня 1920 року вже разом із польським військом, це були вже тільки епізоди, які не зуміли припинити бігу подій, що котилися по похилій площі — від 31 серпня 1919 року.

Хронологічний хід української визвольної війни представлений уже докладно нашими військовими істориками та мемуаристами. Коротко: після переходу Української Галицької Армії за Збруч 18 липня 1919 р. і підсилення нею знеможеної невеликої Дієвої Армії УНР, обидві вони зреорганізувались та спільними силами повели наступ, в якому середня група під командуванням генерала Кравса ввійшла 31 серпня ц. р. до Києва, зустрінувшись там із денікінцями, які в тому самому дні підійшли до Києва від сходу; після перестрілки під київською міською радою — Думою — генерал Крвас зустрівся на Печерську з генералом Бредовим і дав себе переконати, чи пак послухав денікінського ультиматуму, щоб відтягнути українські війська з Києва, ніби в ім'я облегшеної дальшої війни проти большевиків, щоб не мати тієї війни аж на три фронти — проти червоних і білих москалів та проти Польщі...

Як сказано, сам хід подій вже детально з'ясований. Але в оцінці 31-го серпня коментатори різняться. Деякі галицькі публіцисти й мемуаристи всю вину скидають на "наддніпрянців", конкретно на Штаб Головного Отамана, що той видав був наказ, щоб "оминати" бої з денікінцями. В "Історії Українського Війська" вид. І. Тиктора, Вінніпеґ 1953, читаємо на стор. 561, що "галицькі бригади, збаламучені наказом Начальної Команди, не зачіпали добровольців". Ґенерал О. Удовиченко стверджує в своїй відомій книжці "Україна у війні за державність" (Вінніпеґ 1954), що "маючи наказ не вступати в бій з військами Добрармії, українські частини не знали, як їм поводитись... Командування середньої групи на чолі з ген. Кравсом розгубилося..." "Енциклопедія українознавства" у 2-му томі на стор. 522, в огляді воєнних подій, що його зладив О. Горбач на основі численної наведеної ним літератури, (з якої найцінніший твір ген. М. Капустянського "Похід українських військ на Київ і Одесу в 1919 р.", Львів 1921-22, Мюнхен 1946), сказано тільки, "генерал Кравс погодився на вимогу російського командування вивести українські частини з Києва..."

Нема сумніву, що Штаб Головного Отамана зробив помилку, не передбачивши такої можливости, що війська, які вмаршують до Києва, опиняться перед дилемою: або скапітулювати й віддати столицю України білим москалям, які взагалі не визнавали навіть назви Україна-український, а не то державницьких аспірацій українців, — або вдарити по білих москалях, не допустити їх до міста чи виперти їх за Дніпро, якщо вже деякі їх частини встигли ввійти до міста. У тому непередбаченому випадку рішати мав командант середньої групи генерал Кравс. Генерал Удовиченко має повну рацію, коли звертає увагу на "психологічний стан українського вояка з Галичини", як і рацію мають П. Феденко — О. Горбач, автори даної частини в "Енциклопедії Українознавства", що "галицькі українці й далі за головного ворога вважали Польщу і для боротьби з нею та для звільнення Галичини, частина з них згодна була піти на союз із білою Росією". Адже це й сталося у злощасному Зятківському договорі Начальної Команди УГА з Денікіном 6 листопада 1919. Хоч гасло "через Київ до Львова" було неначе сформулуванням нової соборницької галицької політичної і стратегічної концепції, проте галицько-наддніпрянські розбіжності збереглися в психіці й підході до центральної української політичної проблеми: хто властиво є ворогом України число 1?

Коли деякі галицькі провідники, патріоти, виховувані змалку в любові до України, на творах наддніпрянських письменників від Котляревського почерез Шевченка до Коцюбинського, за найбільшого ворога України вважали Польщу, а не Росію, то що й казати про генерала Кравса, який видав той трагічний для України наказ відвороту з Києва?! Австрійські старшини в Українській Галицькій Армії були льояльними і набрались сентименту до української визвольної справи. Але вона таки була їм чужа, не рідна. І вони ще менше розуміли революцію на Наддніпрянщині, як її розуміли галицькі політичні провідники, виховані в східньо-галицьких вузьких відносинах, в атмосфері австрійсько-польської бюрократії та українських змагань за здобуття еволюційним шляхом щораз дальших культурно-політичних поступок. Генералові Кравсові куди ближче по психіці був обвішаний царськими орденами генерал Бредов, як створений, за словами І. Мазепи, "у вогні і бурі революції". Генерал Кравс навіть не міг розуміти, не то відчувати, що для українського державника білий москаль був таким самим ворогом, як москаль червоний. Правда, Штаб Головного Отамана теж намагався дійти до порозууміння з Денікінською Добровольчою Армією щодо спільного ведення війни проти большевиків і висилав на переговори до ген. Бредова полк. Пересаду й самого ген. Омеляновича-Павленка. Коли ж Денікін ні Бредов не хотіли взагалі входити в ніякі розмови з представниками уряду й Армії УНР, що їх не визнавали, то логічним висновком було ведення накиненої війни також

проти Денікіна, дармацо, за твердженням ген. Удовиченка "стратегія вимагала, щоб Українська Армія не мала нового ворога — Добрармії..."

Поруч із помилкою, що до останнього наказу Штабу Гол. Отамана перед змаршем до Києва не додано бодай одного речення, що у випадку непередбаченого розвитку подій і операцій рішення має прийняти командування групи, — зроблено ще перед тим основну помилку, що взагалі вислано у наступі проти Києва III Галицький корпус з вояками, що не знали міста й околиці. В цитованій "Історії Українського Війська" слушно згадується про "галицькі бриґади необізнайомлені з тереном". Навіть запоріжці, які, рятуючи честь війська і Києва, здерли були денікінський прапор з балькону київської Думи, також не знали географії Києва. Зате першорядно знали київський терен Січові Стрільці, але їх не призначили до наступу на Київ. Полк. Евген Коновалець оповідав авторові цих рядків, у Відні в 1921 р., що за визначення, котра військова частина повинна вперше ввійти до Києва, велася в Штабі Головного Отамана закулісова гра, а йому, Коновальцеві, не хотіли зробити такої чести...

Не було одностайної політичної думки, не було одностайного державно-політичного рповоду, у вирішуванні найважливіших воєнно-стратегічних справ керувалися люди симпатіями й амбіціями, а не діловими критеріями, не було далекосяжної передбачливости. Генерал Кравс не був польським генералом Желіґовським, який у 1920 р. "збунтувався" проти наказу, отриманого від Пілсудського, й збройною рукою зайняв Вільно, щоб приєднати його до Польщі. Австрійсько-німецькі старшини не мали українського державного розуму, а українська нація була ще поділена на наддніпрянців і галичан, з "невтральною" народною масою.

Перемога і програ 31-го серпня вагітні повчальними прикладами. Очевидно, трудно вести міркування на тему "щоби було, як би було", але те, що сталося, сталося найгірше — гіршого вже бути не могло. Існує теорія, що денікінців можна було скорострільним вогнем по так званому ланцюговому мості на Печерську взагалі не допустити до Києва, — що можна було ввести в їх ряди хаос і заколот, що можна було присилувати їх рахуватися з українською збройною і політичною силою. Існує твердження, що загирено і проґавлено історичний момент, який міг був поставити день 31-го серпня в іншому світлі.

Шукаючи також світел, а не самих тіней у рідному минулому, треба ствердити, що день 31-го серпня 1919 р. таки залишиться символом соборницького змагання до Києва, столиці цілої України, — символом збройного соборницького змагання до української — не наддніпрянської, галицької чи "місцевої" — державности. Мудрий провід вчиться на минулих помилках. Ми не є на 100% певні, чи сучасні українські провідники виводять практичні висновки із старовинної правди, що "історія є вчителькою життя".

Іван С. Коропецький

ДЕЯКІ ЗАВВАЖЕННЯ ДО ЕМІҐРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Допускаючи на сторінки нашого журналу різні погляди на ту саму проблему, зазначуємо, що статті підписані автором зовсім не мусять відповідати поглядам редакції "Вістей Комбатанта". На іншому місці містимо статтю редактора Івана Кедрина в якій він з'ясовує зовсім інший погляд на ту саму проблему. Редакція закликає читачів журналу "Вісті Комбатанта", щоб вони висловлювали свої погляди на теми порушені на сторінках нашого журналу чи то у формі статтей чи у формі листів до Редакції В. К. — **Редакція.**

Кожна людська спільнота має певні означені цілі, що їх старається осягнути, застосовуючи найбільш придатні до цього засоби. Інакше не було б жодних змін всередині тієї спільноти, серед її членів; хіба вона була б єдиною у світі, тоді не було б потреби ні ревідувати її цілей ні тактики для їх осягнення. Одначе, так не є. Обидва фактори зімняються і така спільнота, щоб оправдати суть свого існування, мусить достосовуватися до змін. Вона мусить безперервно модифікувати не лише тактику і стратегію, що їх застосовує, але навіть самі основні цілі, які старається осягнути.

Одначе у кожнім суспільстві є люди, які ставляться неґативно до потреби впроваджування якихнебудь змін. Їх можна поділити на дві групи. Одна з них має різні користі в існуючому ладі і тому, зовсім слушно з її точки зору, бачить у всяких змінах загрозу її позиції. Ці користі звичайно матеріяльні, хоча важливими можуть бути й нематеріяльні користі, як от почесті чи привілеї. Друга група противиться змінам тільки тому, що їх не розуміє ні їх змісту ні потреби. Для них самий факт, що ттеперішні відносини існували в минувшині, є більш переконливий чим факт, що саме ці відносини виявилися зовсім неуспішними у задоволенні потреб членів цього суспільства.

Також у кожному суспільстві існують групи людей, які завжди не задоволені з існуючого стану. Звичайно це незадоволення випливає з економічного стану. Проте буває також, що ідейні міркування, часто під впливом змін у зовнішньому світі, можуть бути причиною до шукання змін всередині. Але навіть у відсутності цих факторів, зміни можуть відбуватися завдяки самому існуванні різних поколінь, в першу чергу молоді. Молоде покоління, через свій темперамент і питомий ідеалізм, звичайно не задовольняється існуючим станом і, не усвідомлюючи собі наявність дійсних перешкод, вірить, що може цей стан поліпшити. А тому, що провід суспільства лежить в руках старшого покоління,

щоб могти здійснити свої ідеали, молодь старається перебрати провід у свої руки, коли і де це не було б.

Якщо б у цім суспільстві були лише групи першого покрою — консервативні, тоді це суспільство залишилося б позаду інших, бо не зуміло б задовольнити потреб своїх членів, і з часом неминуче прийшла б його загибіль. Так само присутність у суспільстві лише прогресивних груп була б для нього трагічною. У такому випадку, це суспільство було б предметом різних експериментів і, не маючи можливости до них застосуватися, закінчилося б анархією та врешті загибіллю. Здорові суспільства не попадають у такі екстреми. Вони звичайно вибирають компроміс, що дозволяє їм розвиватися швидшим чи повільнішим темпом, у залежності від відносної сили одної чи другої групи.

Постараймося тепер застосувати цей упрощений зразок розвитку нормального суспільства до нашої еміґрації сьогодні. Будучи політичною еміґрацією у повному значенні цього слова, вона вважає своєю основною метою осягнення і телебачення роблять людство більш поінформованим і рівночасно більш конмісова боротьба, найправдоподібніше збройна, проти окупантів. Так ця ціль, як і засоби, були сформульовані десь перед І-ою світовою війною, коли концепція і назва "самостійности" були тотожні. Також збройна боротьба означала більш або менш криваву війну між збройними силами двох опонентів чи їхніх близьких сусідів.

Від того нескоплікованого часу минуло майже три чверті сторіччя, яке в першу чергу відзначилося поступом техніки. Три аспекти цього поступу заслуговують тут на увагу: 1) Економічні користі масової продукції вимагають чим раз більших ринків збуту. 2) Розвиток таких комунікаційних засобів як радіо і телебачення роблять людство більш поінформованимі рівночасно більш конформістичним. 3) Розвиток атомової зброї і її концентрація в руках кількох держав зробив конвенційну війну анахронізмом і рівночасно небезпекою, що її вибух може спричинити атомову війну і тим самим загладу всього людства. Всі три фактори роблять часто різні концепції традиційної самостійности окремих націй ілюзійними.

Одначе провід нашої еміґрації у світлі цих подій не старається змодифікувати ні своїх цілей, ні навіть своєї тактики. Причин для такого консерватизму, чи радше пасивности, є багато. Наша еміґрація живе в чужому середовищі і, щоб рятуватися перед асиміляцією, старається будувати якнайсильніші мури між собою та довколишнім світом. Ті мури характерні тим, що не тільки зберігають еміґрацію перед асиміляцією, але також не допускають до неї свіжих ідей. Еміґрація щораз більше стає недовірливою до чужих, бо вони її не розуміють. Розчаровані невдачами і браком зрозуміння у чужих, еміґранти все частіше вертаються до ідеалізованого минулого, в якому шукають забуття. Це все робить їх нездібними зрозуміти теперішнього противника, який вже через самий

факт затримання сили мусів змінитися в минулому і постійно дальше зміняється, відповідно до нових обставин.

У наслідку, еміґранти мають тенденцію, як колись Дон Кіхот, зводити старі війни з ворогом, що в дійсності в такій формі вже не існує. Оце все смішне для чужого середовища, яке вважає еміґрантів патетичними та анархронічними. Одначе, ще більш трагічне є те, що еміґрація чим раз більше віддалюється від свого народу в краю, який, живучи більш-менш нормальним життям, пристосовується до нових обставин та що раз менше нагадує стан, в якому його еміґрація останній раз бачила. У дійсності, еміґранти перетворюються на групу, людей яка живе ізольовано від свого теперішнього окруження та стає щораз більше чужою для свого народу в краю.

Тепер застановімся, чи є якісь сили всередині нашої еміґрації, що могли б стати рушієм зміни. Про економічні моменти нема що говорити, бо еміґрація у переважаючій більшості є частиною економіки країн свого поселення. Також молодь, через специфічні еміґраційні відносини, не може стати ініціятором змін. Оце можна пояснити так: Молодь одержує свою освіту, щонайменше починаючи від середньої, у школах своїх країн. Там вона вивчає не тільки історичні і суспільні процеси, але також набирає досвіду з практики суспільного життя. Цього вона не може застосувати у своїм еміґраційнім середовищі, бо зміни і стиль життя практикований їхніми батьками є зовсім відмінний. Замість демократії, ця молодь зустрічає там домінування різних клік, а замість здорового прагматизму — закостенілий догматизм. Якщо вона бажала б ці відносини якось змінити, то відразу була б наражена на обвинувачення в браку пошани до традицій або чогось подібного. Тому молодь радше не бере участи у суспільнім, а тим більше політичнім житті еміґрації.

Щоб не дразнити своїх батьків, ця молодь також не бере участи у політичнім чи громадськім житті своїх країн поселення. Це й, мабуть, причина, чому так мало наших молодих людей вибивається у цих ділянках життя, що, розуміється, має негативні наслідки на вплив нашої еміґрації у світі. Лише дуже малий відсоток молоді старається створити якусь власну синтезу між цими двома світами. Величезна більшість, щоб оминути проблеми такого вибору, шукає кар'єри у технічних професіях або у науковій праці.

Отже, немає у нашім еміґраційнім суспільстві навіть потенційної опозиції, основаної на молодечім ідеалізмі та нетерпеливості. Не маючи жодної загрози щодо своїх становищ, провід еміґрації стає чим раз більше догматичним і нетолерантним до поглядів других. Це особливо виходить на яв, коли хтось посміє поставити під сумнів правильність тактики такого проводу, а вже найгірше, якщо хтось квестіонує деякі, освячені хаосом, основі концепції традиційної політики.

Не досить навіть, що люди, які посміють забрати голос, звичайно добре поінформовані та, часом у висліді своєї врофесії, привикли підходити реалістично

до суспільно-історичних процесів. Еміґраційний провід все одно не вважає їх кваліфікованими у таких справах. Не вистачає також, що такі люди з почуття своєї відповідальности стараються пригадати еміґрації, що її основною метою у житті повинна бути праця для народу в краю у такому змислі, що вона має відчути, які процеси на рідних землях потребують доповнення ззовні і в тім напрямі діяти. Це лише могло б бути можливим тоді, коли еміґрація старалася б зрозуміти зміни, які проходять у краю і в цілім світі, та до них відповідно достосовуватися. У відповідь на такі голоси, деякі еміґраційні провідники дошукуються у цжх людей скритих мотивів. Іншими словами, заклик до реалістичного думання і діяння уважається або проявом наївности або просто — зради. У кралому випадку, якась історична аналогія, часто невлучна, має за завдання остаточно зліквідувати загрозу для еміґраційної самовпевнености.

У здоровому суспільстві різниця думок привела б до дискусії і її вислідом був би якийсь компроміс, який з одної сторони запобіг би стагнації, а з другої — не дозволив би на якісь експерименти. Одначе, серед нашої еміґрації така дискусія не можлива. Замість логічних аргументів можна почути хіба масу патріотичних фраз або просто наклепів на інакше думаючих. Закричавши так ще одну спробу пригадати еміґрації її ролю, провід її, утверджений у своїй непомильності, може знову готуватися до наступної конвенції, яка приносить користь хіба для тих, що з того живуть, або знову до якоїсь маніфестації, про стерильність якої навіть нема що говорити.

Така аналіза приводить на думку фразу, яку часто можна стрінути у неприхильній нам літературі, а саме — що наша еміґрація опинилася поза шляхом історії. На жаль, у цьому твордженні є чимало правди!

І. Кедрин

ХТО РЕАЛІСТ А ХТО ДОН КІХОТ?

(На марґінесі статті проф. І. Коропецького)

Не добре на самому вступі своїх міркувань всіх людей іншої думки ділити на два табори: або безхарактерних типів, що свої політичні погляди пристосовують до своїх матеріяльних користей, або до дурнів, які нічого не розуміють. Такий підхід подобає трохи на тих осіб зАндерсенової казки, які проголосили, що тільки дурень не побачить на голому цареві одягу, якого там нема...

Насправді трудно зарахувати всіх тих українців у вільному світі (та й, певне, в Україні), які залишаються вірними засадничій національно-політичній концепції, що існувала від часу прогри української визвольної війни-революції до вибуху другої світової війни, трудно зарахувати всіх їх — всіх членів Дер-

жавного Центру УНР на чужині, й УКК і КУК-у і, якщо не всіх, то величезну більшість всіх комбатантських організацій, і членів редакцій наших часописів і всю величезну більшість нашої вільної громади — до категорії або безхребетних, або придуркуватих. Мабуть таки краще дискутувати на площині дійсно рівних з рівними — однаково щодо свого патріотизму, як і персональної чесности та інтелектуального стану.

Очевидно, що змінені часи, змінені обставини, змінений фактичний стан вимагають зміненої політики й тактики. В українському випадку незмінним залишився від 1921 року один головний, основний факт: Україна була і є окупована Москвою, Українська Народна Республіка впала жертвою совєтської збройної аґресії, вела оборонну війну, програла її і до цього часу поярмлена. Незмінним залишився ще другий основний факт: без уваги на зміну деяких метод, без уваги на заступлення кривавого терору з первісного періоду воюючого комунізму чи з періоду Сталіна трохи легшими методами, суть московсько-большевицької політики супроти України залишилась та сама: безскрупульна економічна експлуатація та безскрупульна національно-культурна русифікація із одночасним запереченням всіх, навіть совєтською конституцією заґарантованих політичних прав.

Не треба, мабуть, наводити тут документацію на ці твердження. У світі зайшли дійсно великі зміни: розвиток економіки, радіо й телебачення, атомова зброя, а стоїмо на порозі міжпланетної комунікації. Але російський імперіялізм з прибавленням комуністичної ідеології й у шаті Совєтського Союзу — залишився незмінним. І тому нема тієї необхідної передумови для зміни української національно-державної концепції, якою була б дійсна зміна фактів, що стосуються відношення Москви до Києва.

В існуючому дійсному стані в Україні простим непорозумінням є закидати "доґматизм замість праґматизму" тим, які стоять на давніх позиціях — принципової й безкомпромісової опозиції супроти Москви, як окупанта України. Не можна погодитися з закидом, що "еміґрація щораз дальше віддалюється від свого народу в краю, який, живучи більш-менше нормальним життям, пристосовується до нових обставин". По-перше: завжди був і мусить бути поділ роль між народом в краю і його політичною еміґрацією за кордоном. Завданням політичної еміґрації є власне робити те, чого не всилі робити земляки в краю. Вони, живучи "більш-менше нормальним життям", не можуть голосно говорити про окупацію, про бажання власної держави, про культурну русифікацію і господарську експлуатацію, про диктат Москви в усіх найбільш життєвих справ України й українського народу. Всі наші туристи, які їздять в Україну і стрічаються там з тямущими людьми, привозять один їх постулят: "кричіть ви, що живете у вільному світі, бо ми тут не можемо кричати, і ви цим своїм криком нам найбільше допоможете".

По-друге: "пристосовування до обставин" земляків в Україні не можна утотожнювати з угодівством, ані з дефетизмом, себто із відреченням від ідеалів і прагнень, що їх мали українські "анахронічні" патріоти-самостійники. Приклад Чорновола, Дзюби, Караванського і їм подібних доказує, що навіть народжені вже за совєтського режиму і виховані в тамошніх відносинах і тамошній атмосфері молоді люди бунтуються і не дуже "пристосовуються". Очевидно, вони або з власної глибокої віри партійних комуністів, або з тактичних причин (в душу нікому не можна влізти) боронять українську справу з становища конституцій СССР і УССР. Але саме за те, що **не** пристосовуються, їх в'язнять, засилають, замикають у домах божевільних. На кого має орієнтуватися політична еміграція — на масу угодівських пристосуванців, чи на тих нескорених?! Ніхто не вимагає від цілого народу, щоб був народом героїв і мучеників. Так не буває в історії держав і народів. Але місією політичної еміграції завжди було і є власне орієнтуватись на ідеалістів і плекати ідеали.

По-третє: у всесвітній історії безліч прикладів, що те, що сьогодні є "ілюзійною мрією", чи утопією, завтра стає реальною дійсністю. Тому можна щонайвище дискутувати на тему — чи Дон Кіхотами є ті, які вірять в упадок московсько-большевицької імперії і відновлення української народоправної держави, чи ті, які вірять в таку еволюцію відносин на Сході Европи, зумовлену еволюцією московського большевизму й імперіялізму, щоб відносини дійсно змінилися і можна було говорити про потребу ревізіонізму української політичної думки.

Сьогодні надзвичайно модним стало говорити про потребу свіжих ідей та таврувати консерватистів, які ніби тих свіжих ідей не допускають і їх не розуміють. Без свіжих ідей не було б поступу людства. Але сучасними пропаґаторами свіжих ідей є також гіппіси, бітники і в'єтніки, і знаємо, які деякі свіжі ідеї проявляються тепер у міжнародній літературі, у фільмі, телевізії. Чи треба всіх їх приймати, прославляти і схвалювати тільки тому, що вони "свіжі"?! В українській вільній громаді (це кращий термін за "еміграцію") є чимало заскорузлости, чимало перестарілих анахронічних звичаїв і формул. Але вірність українській самостійницькій ідеології, яка відкидає методику стику з окупантом в будь-якій формі, противиться теоріям співіснування і лібералізмові американського типу — така вірність не є ані анахронізмом, ані шкідливим консерватизмом.

"Вісті Комбатанта" є органом колишніх вояків-українців, в першу чергу тих комбатантських організацій, які гуртують колишніх військовиків, що брали активну участь у визвольній війні-революції в рр. 1917-21, і їх передвісників УСС-ів, і їх наступників з І-ої Української Дивізії та УПА. Для цієї колишньої військової братії визвольна війна й визвольна політика не є ілюзійною мрією, утопією ані дон-кіхотством. Очевидно, вони самі не здатні в умовинах сучасної військової технології і в їхніх роках — знову активно вою-

вати, ані теж не присягають, що ще за їхнього життя — чи за життя їхніх дітей — прийде знову велике потрясення на Сході Европи. Але їхня віра, що таке станеться, не є вірою неповажних мрійників-утопістів, відірваних від життя й реальної дійсности. Це властне віра, оперта і на свому світогляді і на знанні всесвітньої історії і на аналізі сучасних явищ у широкому світі, в Совєтському Союзі, в комуністичній партії СССР і в самій Україні. Тільки майбутність виявить, хто тут був правий, а хто помилявся. Але не називаймо тих, які вірять в оту прийдешню зміну — безхарактерними типами або дурнями...

ПОВІДОМЛЕННЯ

ДО ВСІХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ КАНАДИ, ЗСА І ІНШИХ КРАЇН

Адміністрація журналу Вісті Комбатанта з прикрістю подає до відома своїм передплатникам, що з уваги на збільшення коштів друкарського паперу, друку а зокрема поштових оплат, вона була змушена піднести ціну поодинокого числа в кольпортажі до висоти одного доляра ($1.00) а в річній передплаті до п'ять долярів ($5.00). Всі інші українські періодичні видання піднесли передплату із тих же самих причин. **Про зміну адреси просимо повідомляти прямо Адміністрацію в Канаді:**

VETERANS NEWS

41 Whitbread Crescent

Downsview 465, Ontario, Canada.

Невчасне повідомлення передплатника про зміну адреси наражує Адміністрацію на зайві кошти і невчасне доручення журналу до читача.

При зміні адреси просимо подавати теж стару адресу.

Всіх передплатників у ЗСА, які на адресі не мають числа пошти т. зв. «Зіп Код», просимо якнайскоріше його до нас подати, бо цього вимагає поштовий уряд.

Рівночасно просимо усіх наших передплатників, які живуть поза Торонтом і Нью-Йорком і вплачують свою передплату чеками — додавати ще 15 центів на виміну чека.

Адміністрація

НА СЛУЖБІ НАРОДУ

Ф. Кордуба

ГЕНЕРАЛ-ПОЛКОВНИК МИКОЛА КАПУСТЯНСЬКИЙ

1. 2. 1879 — 19. 2. 1969

Із смертю генерал-полковника Миколи Капустянського виринають рефлексії, які перевершують далеко звичайні в таких випадках почування смутку після утрати визначної людини. Генерал Капустянський не тільки був співучасником революційного періоду, який змінив соціяльну структуру в цілому світі, він був також творцем у формуванні української військової мислі і державної суверенности. Він належить до нечисленних української військової еліти періоду визвольних змагань 1917-1920 рр., тому заслуговує на те, щоб його особі присвятити більше уваги. Роля, яку ген. Капустянський відіграв в Армії УНР та його вплив на формування української військової мислі, визначують йому значно вище місце в ієрархії посмертних споминів. Отже не можна тільки говорити чи писати про нього, як прикладного старшину генерального штабу, який від самих початків в кол. царській армії вирізнявся своїми здібностями, але треба перевести дещо глибшу аналізу його цілеспрямувань, пристрасних бажань. Мій особистий спомин, це тільки малий причинок до теми його служби Батьківщині, віддзеркалює його шляхотність і культуру, — характерні прикмети Спочилого після багатолітніх трудів в Армії УНР, в організованому комбатантському й політичному житті. Тому в цьому аналітичному нарисі зверну особливу увагу на період духового формування в період царського самодержавія, що найважливіше, бо воно залишило печать на дальшій діяльності Генерала. Військовий вишкіл, здобутий за царських часів уже в періоді між двома світовими війнами з причини технізації війни й достосування нової воєнної доктрини, мусів відійти в архів. Проте, не зважаючи на дуже великі переміни, які відбувалися між двома світовими війнами, ген. Капустянський, не маючи навіть найконечніших джерел для дальшого досліджування перемін, які відбувалися у воєнному мистецтві, продовжував свою працю. Багато статтей появилося з-під його пера; багато проявів його ініціятиви досліджувати організаційні структури новочасних армій, воєнних потенціялів діяметрально протиставних бльоків, аналізувати політично-стратегічні констеляції в гльобальному аспекті, досліджувати розвиток воєнних доктрин і концепцій потуг світу. Все це залишилось у його спадщині для майбутніх дослідників розвитку української військової мислі.

Ген. Капустянський навіть у патріяршому віці держався бадьоро, шукав товариства між «молодою війною», з дуже великими симпатіями ставився до всіх кол. вояків Дивізії «Галичина». Для нього було найбільшою приємністю почути, що також між кол. «дивізійниками» є великі ентузіясти військовознавства. Тому він шукав співпраці з ними, змагав до об'єднання усіх українських комбатантів в одній організації. Найбільшим його бажанням було, щоб на еміґрації спільними силами видавати дійсно поважний, репрезентативний військовий журнал, який засвідчував би перед усіми народами світу живучість також української військової мислі. Він часто підкреслював, що у т. зв. «суверенній Україні' (УРСР), конституція якої передбачає існування власних збройних сил, нема ані одного військового журналу в українській мові. В кол. царській Росії і в теперішньому СССР не видається по-українськи військовознавчих публікацій, а тільки по-російськи. Українські вояки в совєтській армії не мають ані одної військової газети або журналу, ні одного військового підручника або інших видань у рідній мові. Це доказує, що також совєтська армія є одним з найсильніших русифікаторських засобів в руках Москви. Така дійсність промовляє за тим, щоб на еміґрації об'єднати всі українські комбатантські сили, й спільно видавати журнал, який своїм змістом відповідав би фаховим військовознавчим публікаціям Заходу. На жаль, бажання Спочилого залишилися нездійсненими, але вони далі не втратили своєї важливости.

Найважливіший період у житті ген. М. Капустянського, — це період його духового формування. Народжений 1. лютого 1879 р. у священичій родині, від зараня молодости виховувався Микола в християнському дусі. Це виховання проходило серед рідного національного клімату, тому воно закріпило в кості і крові його особовості глибоку свідомість українця. В ті часи, в Росії було не більше 10% населення, що вміли читати й писати. Небагато краще було положення на Україні. В 1897 р. в містах европейської Росії жило тільки 12.8% населення. Для порівняння в той час в ЗСА жило в містах — 33%, в Німеччині — 54%, в Англії — 77% населення. Під усіма оглядами Росія була відсталою країною. До упривілейованих суспільних верств належало також духовенство, тому Микола мав можливості поглибити свою загальну освіту й від самих початків 1900 р. в армії здобувати кар'єру. До армії був покликаний після закінчення Духовної Семінарії у Катеринославі. Не може бути найменших сумнівів в тому, що в армії М. Капустянський виявив великі здібності і відвагу, бо в 1904 р. вже в ранзі підпоручника зголосився добровільно до участи в російсько-японській війні. Після розгрому царської армії під Чушімою (березень-серпень 1905 р.) Капустянський вийшов здоровий з операції, вернув до 105 Оренбурського піх. полку у Вільні та в травні 1908 р. був

Зліва до права: Ф. Кордуба, ген. М. Капустянський і О. Кульчицький.

прийнятий до Імператорської Миколаївської Военної Академії в Петербурзі. В 1912 р. він закінчив цю академію своєю успішною працею «Повітряна розвідка». Перша світова війна приспішила кар'єру молодого старшини, бо зі штабскапітана в 1914 р., в травні 1916 р. був підвищений до ранги підполковника ген. штабу, виконуючи функцію начальника штабу 3-го Корпусу. М. Капустянський був нагороджений наступними царськими орденами: Орденом св. Станислава 3-го ступня, орденом св. Анни 4-го ступня «за хоробрість, орденом св. Станислава 2-го ступня, орденом св. Володимира 4-го ступня з мечами й бантом.

З вибухом лютневої революції в Росії 1917 р. М. Капустянський в ранзі вже полковника ген. штабу виконував функції начальника штабу 173-ої дивізії в Річиці, на Україні. В історіографії українських визвольних змагань ім'я Миколи Капустянського появляється в серпні 1917 р., коли з наказу ген. Л. Корнілова почалася українізація 34-го російського корпусу, що складався з 104 і 153 піхотних дивізій, під командою ген. П. Скоропадського. Корпус був переведений в район Меджибожа й тут почалося його формування. Старшин і салдатів-росіян виділено до 41-го Корпусу, а на їх місце прийшли українські частини з інших російських відділів. Корпус дістав офіційну назву: «Перший український корпус». Начальником штабу корпусу призначено було генерала Сафанова; комендантом

1-ої дивізії був генерал Гандзюк, а начальником булави дивізії — полковник Микола Капистянський; ІІ-ою дивізією командував генерал Клименко з полковником Крамаренком на чолі булави. Організація цього корпусу була закінчена коло 1 жовтня 1917 р. Полки І-ої дивізії одержали окремі назви: І-ий Київський полк. ім. Б. Хмельницького; ІІ-ий — Стародубський полк. ім. гетм. Скоропадського; ІІІ-ий Полтавський полк ім. гетм. Сагайдачного і IV-ий Чернігівський полк. ім. гетм. Полуботка. Командування корпусу стояло в тісному зв'язку з Військовим Секретаріятом ЦРади: ген. Скоропадський і полк. Капустянський двічі їздили до Києва в справах українізації корпусу.

Дмитро Дорошенко у своїй праці «Історія України 1917-1923 рр.», т. І, «Доба Центральної Ради», (Ужгород 1932), на стор. 376 записав наступну замітнку: «...Генеральний секретар військових справ радо приймав інформації від полк. Капустянського, але сухо й обережно поводився з генералом Скоропадським». Цей корпус розброїв ешалони 2-ої ґвардейської дивізії і деякі інші збольшевичені частини на залізничій лінії Жмеринка-Козятин і Шепетівка-Христинівка-Вапнярка, які загрожували Києву й українському урядові.

Отже від самих початків творення українських національних збройних сил М. Капустянський був активним у цьому ділі. Він здобув повне довір'я в ген. секретаря військових справ С. Петлюри й був ним призначуваний на різні пости в Армії УНР. На початку 1918 р. М. Капустянський був начальником штабу південно-західнього фронту в Бердичеві. Опісля з невідомих причин відійшов від активної служби, аж за гетьманування П. Скоропадського був назначений начальником штабу одної дивізії та керманичем Воєнно-наукового Комітету при Ген. штабі армії. За Директорії був спочатку заступником 1-го квартирмайстра, а опісля квартирмайстром Дійової Армії УНР до кінця 1919 р.

Уже в цьому бурхливому періоді ген. М. Капустянський повністю виявив свою національну духовість, будучи активним військовим діячем у формуванні українських збройних сил. Його діяльність на цьому відтинку вимагає окремих дослідів, для устійнення правдивих історичних фактів, що лежить уже поза рамками цього короткого нарису. В бурхливому воєнно-революційному періоді на Україні ген. М. Капустянський активно включився до визвольної боротьби українського народу за власну суверенність. Після невдалих визвольних змаганнях він не капітулював. Із запалом продовжував боротьбу в ОУН, бо вже в січні 1929 р. був учасником на 1-му Конґресі Українських Націоналістів у Відні і до кінця свого життя був членом Проводу Українських Націоналістів.

Ген.-полк. М. Капустянського знає українська громадськість як людину з великою культурою, тактом і шляхетними прикметами. Таким

він був у товариському житті, не було змін також під час його багатьох доповідей, які він виголосив в різних місцевостях поселення українців. Також він гідно репрезентував український Генералітет під час зустрічей із деякими німецькими генералами в Західній Німеччині. Його з великою овацією вітали кол. німецькі вояки на одній товариській зустрічі в Мюнхені, де він був гостем одного німецького генерала. Він мав відвагу сказати правду в вічі німецьким партнерам про політику Німеччини супроти України під час 1-ої і 2-ої світових війн. Також експеримент Гімлера з творенням Дивізії «Галичина» він оцінив правильно, тому ставився до тієї справи дуже обережно. Це стосується також його постави до т. зв. Національного Комітету, який проголосив українську національну армію — поза Україною. До «дивізійників» ген.-полк. М. Капустянський ставився із найбільшою приязню, бо розумів та високо цінив ідеалістичні пориви української молоді і вояцтва. Політику «надій», яка для деяких була єдиним шляхом визволення, уважав за самообман, тому в його душі постійно жевріла іскра революціонера-теоретика. Тією іскрою він запалював еміґраційну інертність, друкуючи на сторінках преси свої статті.

Постать ген.-полк. М. Капустянського є прикладною до наслідування для усіх старшин «молодої війни». Від ген.-полк. М. Капустянського треба нам усім засвоїти передусім працьовитість, жертвування себе українській національній справі, культуру та багато-багато шляхетних прикмет, якими мусить відзначатися кожний старшина.

Цей короткий нарис нехай буде останньою прислугою одного із «дивізійників» спочилому на чужій землі ген.-полк. М. Капустянському.

МНОГИХ І ЗДОРОВИХ ЛІТ...

В цьому році Командирові УНА ген.-полк. Павлові Шандрукові минуло 80 років. Шановний Ювілят народився в селі Борсуках на Волині. По закінченні гімназії і Ніжинського Інституту вступив до Олексіївської Військової Школи, яку закінчив з успіхом в 1913 році.

Брав участь в 1-шій світовій війні в російській армії. Пізніше в армії УНР займав командні пости. В Польщі в 1938 р. закінчив Академію Генерального Штабу. Учасник другої світової війни, а в 1945 р. перебрав головнокомандування Української Національної Армії. Ювілят ціле своє життя присвятив у визволенні України, як примірний вояк-патріот.

Бажаємо Високодостойному Генералові кріпкого здоров'я та найкращих успіхів в активній військово-громадській праці для українського народу.

Редакція і Адміністрація "Вістей Комбатанта"

Петро Самутин

ген. шт. генерал

РАКЕТНІ ВІЙСЬКА СТРАТЕГІЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Революційні зміни і процеси, що відбулися на протязі досить короткого часу у військовій ділянці, змусили воєнні потуги світу до перегляду, перебудови і реорганізації своїх збройних сил. Нас, як представників поневоленого народу і колишніх учасників збройної боротьби, найбільше будуть цікавити зміни, що наступили всилу цих революційних процесів — в перебудові, у воєнній стратегії і організації збройних сил — СССР.

Ми не диспонуємо жодним апаратом, що займається вивченням чужих збройних сил, на це нам бракує відповідних матеріяльних засобів та приготовлених до цього спеціяльно вишколених кадрів і тому наші відомості не претендують на повну і непомильну докладність.

Насьогодні — ГОЛОВНОЮ УДАРНОЮ СИЛОЮ СОВЄТСЬКОЇ АРМІЇ — Є РАКЕТНІ ВІЙСЬКА СТРАТЕГІЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ. Це головний рід військ совєтських збройних сил.

Організаційна структура їх приблизно така:

1. Головнокомандуючий ракетними військами стратегічного призначення.

2. Воєнний Совєт (Рада) — це представники ЦК партії і військового міністра.

3. Політичне Управління Ракетних Військ стратегічного призначення. Це останнє відповідає перед Головним Політичним Управлінням совєтської армії і воєнно-морської фльоти та Воєнним Совєтом ракетних військ.

4. Відповідно розбудований штаб.

5. Широко розбудовані різного роду допоміжні частини.

Головнокомандуючим ракетними військами стратегічного призначення тепер — маршал летунства Крилов. Першим його заступником є генерал-полковник В. Ф. Толубко. (В часі другої світової війни остання його посада — це начальник Оперативного відділу 4-го Гвардійського механізованого корпусу в ранзі підполковника ґвардії. Це «генштабіст», надзвичайно здібний і, здається, українського походження.

Ракетні війська стратегічного призначення організувались і формувались на базі найкращих частин і з'єднань совєтських збройних сил, що брали участь у другій світовій війні, та проявили велику відвагу і зберегли

славні традиції. Половина частин і з'єднань ракетних військ — це ґвардія (ґвардійські частини).

Особовий склад ракетних військ — члени партії, кандидати партії і найбільше комсомольців. Треба припускати, що всі вони проходять через відповідне сито і селекцію. Командний, політичний та інженерно-технічні кадри мають великий досвід у ракетній справі. Більшість старшин — інженери і техніки. Ролі старшини-ракетника придається надзвичайну вагу — ця роля надзвичайно відповідальна. Виховання вояків-ракетників в дусі безмежної відданности державі та високої бойової готовости знаходиться в руках політичних органів і комсомольської організації. Вся відповідальність в цій галузі — лежить на політичному управлінні ракетних військ.

Обмежимось лише періодом другої світової війни та післявоєнним періодом. 1941-ий рік — осінь: Конструкторський полектив на чолі з В. Ф. Болховітіновим збудував перший літак-нищильник з реактивним рушієм на плинній річовині. Цей літак був випробуваний 15-го травня 1942 року, пільотом був Г. Я. Бахчиванджи. Одночасно з виробництвом. ракет на плинному паливі велись великі досліди з ракетами на твердому паливі. Уже годі були збудовані ракети (реактивні стрільна) калібру 82 мм. і 132 мм. Бойовий ужиток цих реактивних стрілен був застосований повітряною фльотою Совєтів в 1939 році в боях на Халхін-Голі з японцями. Наслідки їх дії нам невідомі.

Реактивна зброя була широко використана (з великим успіхом і прикрими наслідками для німців у другій світовій війні. Це були так звані рухомі реактивні устаткування (на спеціяльних вантажних автах) прозвані «катюшами», конструктором був капітан Костріков.

Вогнева сила одного випалу (сальви) дивізіону «катюш» була в 12-16 раз більша від випалу звичайного дивізіону польових гармат.

Велику увагу приділює ЦК КПСС і совєтський уряд розвиткові ракетної техніки в післявоєнний період. В цій цілі скеровують всю науку і техніку (та передусім розвідку) на заволодіння енерґією атомового ядра, вірно оцінюючи перспективи розвитку ядрово-ракетної зброї. Уже в 1947-1948 роках випробовують атомову зброю та в 1952-1953 роках успішно переводять випробування водневої бомби. Все проходить у великій таємниці та мовчанці про людські втрати при різних дослідах та спробах. Від того часу датується втрата атомової монополії ЗСА. ЦК КПСС весь свій потенціял скеровує на вишкіл конструкторів, інженерів та мобілізує наукові сили в галузі ракетобудівництва. В 1957 році була з успіхом випробувана совєтська міжконтинентальна балістична ракета з практично необмеженим полем дії. 4-го жовтня 1957 року вперше випустили першого совєтського штучного сателіта «спутніка». З того моменту розпочинається війна за опанування космічних просторів. В космос ідуть такі «кораблі»,

як «ВОСТОК-ВОСХОД» та ціла серія «Електронів» і інших спутників. Осяги в науці і техніці змушують до переведення революційних змін у військовій ділянці.

На протязі короткого часу вирішено такі завдання:

А) Організація виробництва ядрової зброї та виробництва ракет різного призначення, як засадничого засобу доведення ядрових боєприпасів до намічених ворожих об'єктів.

Б) Цілковито закінчене переозброєння совєтської армії та морської і летунської фльоти ракетно-ядровою зброєю та закінчена остаточна реорганізація всіх збройних сил СССР у зв'язку з уведенням тієї нової зброї.

В) Виготовлена сучасна совєтська воєнна доктрина, прийняті нові засади совєтської воєнної стратегії, оперативного мистецтва і тактики. Закінчена праця над виданням нових правил і інструкцій, враховуючи вимоги сучасного бою.

Г) Пленуми ЦК КПСС, що відбулися в жовтні 1964 року та вересні 1965 року, розглянули надзвичайної ваги питання про удосконалення управління промисловости (повна централізація), удосконалення плянування промисловости та збільшення економічного стимулювання промислових виробів. Прийнято поважні рішення, що торкається зовнішньої і внутрішньої політики, і поставлено конкретні завдання збройним силам СССР.

Створення ракетних військ стратегічного призначення — це новий етап розвитку військових справ комуністичного бльоку. Сучасна ядрова зброя страшна в своїх наслідках руйнування і нищення СССР має вже до своєї диспозиції ядрові заряди з ядровою розривною силою на 20, 30, 50 і 100 міл. тонн та з кожним днем удосконалює свої ракети. Це вже не пропаґанда і не залякування. Йдуть страшні перегони у зброєнні, майже 80% наукових, інженерних та технічних сил атомових потуг сьогодні працює лише для війни.

Совєтські стратегічні ракети (про інші ми не говоримо) безперечно мають необмежений промір дій. Сьогодні вже не є жодною таємницею, що в часі випробування 30-го січня 1965 року, — поконавши віддаль 13,000 кілометрів, макет передостаннього ступня ракети-носія докладно впав в наміченому районі Тихого океану. Совєтські ракети мають велику швидкість лету. Віддаль в 10,000 кілометрів поконують впродовж 30-35 хвилин. Совєтські знавці хваляться, що їхні ракети не бояться протиракетної оборони. (Цього ще ніхто не справдив). Подібно — ракети дуже прості в експлуатації, їх запускається як зі стаціонарних устаткувань, так само з стартових польових позицій. Бойове пристосування в кожну пору року, дня і ночі та в різних метеорологічних умовах.

Сила ракетних військ — це не тільки їх нищільна зброя, але і люди, що приводять в дію цю зброю. Успіхи ракетників не до подумання без залізної дисципліни, організованости і виконання. Ракетна зброя — це зброя колективу. В підготові ракети до запуску беруть участь вояки різних спеціяльностей. Помилка одного вояка-ракетника тягне за собою страшні наслідки. Сучасна ракета — це комплекс різних елементів. Вояки-ракетники повинні знати не тільки будову тої чи іншої складової частини, але і розуміти властивість діючих процесів. Тому вояк-ракетник повинен знати засади ядрової фізики, радіо-електроніки, хемії.

Командирам, технічному персоналові, політорганам і комсомольцям на кожному кроці підкреслюється: «РАКЕТНА ЗБРОЯ — ЦЕ НАЙБІЛЬША ДЕРЖАВНА ТАЙНА». До цього відноситься: а) збереження тайни розташуваних частин і підрозділів ракетної зброї, б) збереження тайни позиційних районів, в) збереження тайни завдань, які поставлені частинам і підрозділам, г) ідеальне маскування і постійна чуйність, д) заборона вести радіо і телефонічні розмови, що не пов'язані зі службою, є) заборона розмов на тему ракетних військ в часі різних поїздок, ж) заборона подавати кревним в листах район розташування ракетних частин. За недотримання цих таємних інструкцій поносять найважчу кару органи політичного управління і безпосередні командири.

Стільки про совєтські ракетні війська стратегічного призначення. Решту — хай кожний зі Шановних Читачів — доспіває сам.

——— *** ———

В. Верига

II. НАША СОТНЯ ВЖЕ ГОТОВА...

В дорозі на фронт

У вівторок, по службі, нас гурт вояків вибрались подивитись на село Кути зблизька та нав'язати знайомства. Це прийшлось нам доволі легко, бо зараз при вході до села ми стрінулись із місцевими хлопцями, які забрали нас трохи попразникувати. Ми весело провели вечір і на прощання одержали всї разом і кожний поодиноко запрошення прийти ще й на другий день відсвяткувати Петра і Павла. Ми розуміється, від запросин не відмовились.

У нас є приповідка, яка каже, що «не все в середу Петра», але в цьому році Петра і Павла було таки в середу. Погода не була дуже стійка, бо раз по раз небом просувалися важкі чорні хмари і перепадав дощ.

В середу, під вечір я скоро переодягнувся у вихідну уніформу і разом із гуртом других вояків збирався йти до села. Свою робочу уніформу разом із моїм портфелем я кинув недбало на віз із сотенною запасною уніформою і подався до села. По дорозі я вступив до шатра бунчужного, щоб йому зголосити, що я відходжу і тут мені доручено листа від Данки Т. зі Стрия. Я прочитавши листа, заховав його до нагрудної кишені і вийшов. Але до села ми вже не дійшли. У півдороги наздігнав нас ровером післанець і сказав, що ми мусимо негайно вертатись бо троси цієї ночі відходять і всі вже пакуються. Не було ради й ми вернули назад.

На мене накинувся із мокрим рядном бунчужний Логаза, дорікаючи, що кожний раз, коли приходить алярм — мене не має на місці і він мусить опікуватись не тільки своєю канцелярією та обозними справами але й усім тим барахлом, яким завідував я. Я нічого не відповідав бо воно дійсно так сталося вже вдруге на протязі останніх чотирьох днів, хоча я ніколи нікуди не йшов без його відома.

В першу чергу я хотів переодягнутись, але моєї робочої уніформи я вже не міг знайти; вона десь була між уніформами сотенного запасу. Я, хоч-не-хоч, залишився у вихідній уніформі тільки з військовою книжкою в кишені, бо всі мої документи спочивали десь на купі запасних уніформ. Вантажитись не було легко через брак возів, на які ми наклали стільки тягару, що ледве коні могли тягнути. Вози були навантажені, як у нас кажуть, під рубель.

Згідно з наказом, 30-ий полк міняв свої становища і сотні не могли перенести свосго запасу амуніції, тому обози мусіли підтягнутись ближче до окопів, щоб забрати надвишку амуніції. Вже було добре по півночі, як ми вирушили в сторону Заболотців, а коли ми прибули на означене місце, на дворі вже почало зоріти. Нашої сотні ще не було і нам довелось чекати на неї. Тому, що ми не мали порожнього воза на амуніцію, прийшов наказ залишити у придорожньому рові запаси наших уніформ, наплечники та білля, а на той віз покласти амуніцію. Пізніше це все мали підвезти нам полкові тягарові автомашини.

Десь там, де ставало ранішнє сонце, гуділи гармати. Спокій на відтинку Бродів закінчився й Дивізія готувалась до бою. Незабаром прийшла і наша боєва група і, здавши свою надвишку амуніції, вирушила у напрямі села Підгірців пільними дорогами. На сході більшав червоножовтий круг соняшних променів. Наставав новий день і 30-ий полк вирушив перший на фронт — у бій.

Ми скоро з'їхали із головного шляху Заболотці-Кадовбища на пільну дорогу, прямуючи на південь у сторону села Підгірці. Коні важко тягнули перевантажені муніцією та всяким військовим добром вози. В короткому часі розпливились багряні лучі на східньому небосхилі й на погідно-блакитному небі появилось ранішнє липневе сонце. Тут і там дзирчали пільні коники, весело зустрічаючи новий повний невідомих ще пригод день 13-го липня 1944 року. Праворуч від нас спокійно вставало до денного життя гарно розположене село Кадовбище, в якому залишилась Надя. Чи стрінусь я ще з нею?

Було десь біля 10-ої години ранку коли ми наблизились до північної сторони села Підгірців, якого долішня частина — це українське село а горішня — невеликий кут довкруги замку — замешканий здебільша поляками. Нам треба було дістатись до горішньої частини Підгірців куди проходив головний шлях. Щоб дістатись на горб до головного шляху треба було проїхати невеличкий але прикрий горбок полевої дороги. Заки ми дійшли до цього горба 1-ий курінь нашого 30-го полка уже зробив першу спробу видістатись на верх але безуспішно. Стрімкий горбок та вузенька доріжка утруднювали доступ для важко наладованих возів. Довелось розкопувати доріжку та допомагати коням витягнути вози на гору, але й цього було замало і треба було витягати вози четвірнею. Це все спричинило застій тросів 30-го полка. Скоро долучились ще й боєві частини, які полями прямували поодинокими групами в сторону Підгірців. Робилось невимовно жарко. Із коней та вояків цюрком ллявся піт й докучала спрага. Хто не був зайнятий при розкопуванні дороги той ховався у тіні придорожніх кущів і молодих дерев. Але незабаром на дорозі появились молодиці й дівчата із повними збанками холодного квасного молока і щедро вгощали вояків. На місце спорожнілих збанків появлялись

все нові. Це українське село вітало своїх вояків й старалось допомогти чим хата багата.

Заки цілий полк видістався на головний шлях — сонце стояло вже в зеніті. Було полудне. Троси 1-го куреня розташувались вздовж головного шляху а 2-ого куреня на замковому подвір'ю, де ми мали одержати наш обід. Кухарі ще не готові були з обідом і ми звернули увагу на величавий замок, що гордо стояв якраз напроти нас. Ця гарна будівля — це твір відомого в Україні французького архітекта Боплана, який будучи на службі польського короля Володислава IV, збудував у 1639 р. на Дніпрі славну фортецю Кодак а в 1635-40 роках збудував ось цей замок для панів Конецьпольських. Цей же сам Боплан, автор відомого Опису України у французькій мові, що появився перший раз у 1650 р. і який вийшов кількома виданнями та був переложений на англійську, німецьку, польську та московську мови, як також автор першої мапи України в 1639 році, що вийшла друком у Данціґу в 1654 році. Щоправда цей замок був перебудований з кінцем того ж XVII ст., але всеж таки він, Боплян, поставив його перші фундаменти і через те так положення замку як і його головні характеристичні прикмети є його твором.

Головні двері до замку були відчинені і нас кількох увійшло до просторого замкового вестибюлю. На право була велика заля, яка виглядала на прийомну для гостей. Тут у цьому замку часто перебував польський король Ян III, Собєський разом із своєю дружиною францужанкою — Марисенькою, до якої щодня їшли гінці із його любовними листами, коли він перебував у поході на турків, визволяючи з їхньої облоги Відень у 1683 році. В одному із кутів цієї залі стояли покинуті і полинялі старі бойові прапори. Звідки і як вони сюди дісталися нам невідомо. Колись тут, мабуть, були якісь провідники, які вміли розповісти історію цього замку, які знали що то за прапори, але тепер тут була пустка. Багато чого бачив цей замок на своєму віку. Тут у цій прийомній гостились колись і козацькі посли включно із польським ставленником гетьманом Михайлом Ханенком а на його подвір'ї іржали козацькі степові коні.

Але нам не довелось оглянути цілого замку бо всі інші двері були замкнені і нам треба було вдоволитись тільки оглядинами вестибулю та прийомної залі із вікон якої було видно розлогі поля та замаєні зеленню українські села.

На замковому подвір'ю проніссся пронизливий звук свистка, який став невідємною частиною вояцького життя: свисток будив вояків, заповідав снідання, обід і вечерю, кликав на збірку й заповідав нічну тишину чи навіть і боєвий наступ на вправах чи на фронті. Цим разом свисток запавідав обід. Свистки були приємні і не приємні, залежно від того, що вони собою заповідали. Цим разом звук свистка був при-

ємний бо він заповідав обід. Все вояцтво сотні стало біля полевої кухні із відкритими їдунками, чекаючи на свою чергу. Сотенний кухар вже стояв у білому фартусі й розділяв немов мама дітям обід.

Було вже мабуть біля 1-ої год. пополудні й хлопці вигідно порозлягались поміж крислатими деревами замкового подвір'я коли із висот небесної блакиті почувся гук і високо-високо над нами появився якийсь літак. Чий це був літак — цього ніхто не знав, але тому що на протязі нашого побуту у другій фронтовій лінії ми бачили тільки большевицькі літаки — то не було сумніву, що і цей був ворожий розвідувальник. В слід за цим прийшов наказ вирушати дальше в дорогу у східньому напрямку по шляху Підгірці — Сасів.

Дорога проходила мабуть із кілометер чистим полем а там розгалужувались прямо на схід на Сасів і на південь у сторону місцевости Олеська. Наш полк просувався прямо на захід через ліс на Сасів і 1-ий курінь уже заховався був серед дерев лїсу, коли ми із невідомих причин задержались. 2-ий курінь зупинився якраз при вході до лісу, який починався тут якимись невеликими кущами, зокрема на південь від дороги, Спочатку здавалось, що це тільки якась хвилева зупинка, але почали минати не тільки хвилини а цілі години а ми все ще стояли на місці. 1-ий курінь на дорозі у лісі а ми серед чистого поля і тільки придорожні дерева давали дещо тіні, під які наші конюхи поумощували свої вози із кіньми, яких немилосердно обсідала мушва. На небі не було ані хмаринки й липневе сонце змушувало і вояків шукати холоду. Вояки порозсідались у придорожніх ровах у тінистих місцях й чекали що буде далі. Кожний намагався довідатися чого ми стали і то серед поля, але ніхто не міг дати на це відповіді.

Нараз на ясно-блакитному небі показалось два літаки, які, побачивши військову валку, почали кружляти над нами. Цим разом не було сумніву, що це большевицькі літаки, бо летіли вони так низько, що можна було бачити червоні п'ятираменні зірки на них. Старшини дали наказ розсипатись по полі на якому дозрівали жита та пшениці. На шляху залишились тільки вози на яких найбільше було таки різного рода вибухових матеріялів. Одна група із 8-ої сотні важких скорострілів розставила свого скоростріла в кущах на краєчку ліса й намагалась позбутись непрошених гостей скорострільними серіями вогню. Здавалось, що це помогло, бо літаки скоро зникли за верхів'ям дерев ліса. Але незабаром зза лісу зовсім незамітно пролетів низько-низенько ворожий літак і посипав вогнем із бортової зброї на скорострільне гніздо та по дорозі на якій стояли вози. Заторохкотів наш скоростріл але цим разом ворожий літак і не думав утікати. Він зробив ще одно велике коло понад нами і спустився якраз над скорострільним гніздом, яке намагалось його збити безперервним вогнем. Раптом наш скоростріл замовк і большевиць-

кий літак зник за обрієм лісу. Але цим разом він доконав свого, бо як виявилось скорострільчик був ранений а перший стрілець із обслуги забитий. Так само був поранеий стрілець Іван Кулик із 7-ої сотні. Вбитого вояка так і поховано там під лісом недалеко села Підгірці.

Ця подія викликала пригноблююче враження тому, що смерть стрільця була вислідом безглуздя командування полка, яке замість заховати цілий полк у лісі й там чекати на дальші накази, залишило 2-ий курінь на відкритому терені немов би полк не був у фронтовій полосі але на прогулянці. Це й викликало серед стрільців підозріння, що в нашому командуванні щось не грає, коли воно не може передбачити навіть найбільш можливих випадків.

Щойно коли земля окуталась повністю у вечірній сумерк, ми вирушили дальше в дорогу в сторону Сасова. Ми посувались чомусь дуже повільно крутою дорогою через ліс, який тягнувся доволі довго. В міжчасі боєві частини відділились від тросів і пішли лісами на місце свого призначення. На дворі починало світати, коли ми переходили через заспаний ще Сасів. На зустріч нам надходили німецькі частини вермахту разом із своїми величезними танками — «тиграми». Вони заледве могли розминутися із нашою валкою на не дуже то широкому гостинці. Ми з цікавости розпитували про фронт, чи далеко він та яка там ситуація. На наші запити ми діставали звичайно дуже ляконічну відповідь, що фронт недалеко і він є всюди. В той час ми не могли зрозуміти того твердження і щойно пізніше ми узнали його дійсне значення.

Через ніч небо почало затягатись хмарами й заповідався хмарний, якщо вже не дощевий день. На самому початку села Колтівська Руда наші троси звернули на ліво й небаром отаборились у молодому сосновому ліску недалеко від села. Командантом тросів 2-го куреня був господарчий старшина унтерштурмфюрер Г. Гогаґе а його заступником адміністративний підстаршина курінного штабу, унтершарфюрер Дітч та його помічник також німець, інвалід на ліву руку, штурман Кречмер. Дітч походив із Судетів і знав добре чеську мову й тому міг порозумітись із українцями.

Перший бій

В ранніх годинах почав падати дрібний слотливий дощ, а згодом із-за хмар почувся гук літаків — большевицьких розвідувальників, які час-до-часу спускались низько понад верхів'я дерев лісу й обстрілювали його із бортової зброї. Цим разом одначе вони не зробили нам жодної шкоди помимо того, що такі налети повторялися раз-по-раз аж десь до якої 3-4-ої год. по полудні. Наші вози й коні були належно заховані серед

дерев лісу та прикриті зеленими галузками. Одиноким видимим знаком, що хтось стояв у тому лісі були наші полеві кухні, які готували обіди для своїх сотень і через те постійно димили. В кожному разі ми не могли виходити із лісу щоб не зрадити нашого місця таборування.

Здалека з-за лісу доносився до нас гук розриву різного рода стрілен та гранат, що вказували на постійні бої. Наш зв'язок із боєвими частинами не був наладнаний і ми не знали що діється на фронті. Коло полудня кухня виїхала до фронтової лінії із обідом для боєвої частини і ми вже нетерпеливо очікували її повороту, щоб засягнути новин із поля бою. Десь уже добре пополудні до тросів прийшов один стрілець із 7-ої сотні і заявив, що 7-ма сотня розбита а командант сотні, пор. М. Малецький забитий.

— Усе пропало — говорив він. — Сотенний загинув. Уша Рене загинув. Цілу сотню окружили большевики й вибили до ноги. Я, мабуть, одинокий, що вийшов із того пекла живим. —

Вістка приголомшила усіх. Не хотілося вірити, що із цілої сотні молодих і здорових хлопців не залишився ніхто, погинувши першого дня побуту на фронті. Бунчужний Логаза хотів докладного звіту, як дійшло до такого трагічного кінця. Він старався дошукатись правди у словах стрільця, які представляли такий неймовірний образ. Стрільцеві дали негайно їсти і він дещо прийшов до себе та почав розповідати пригоди сотні від хвилини приходу на фронт.

— Коли наша сотня по цілонічному марші прийшла до окопів там німців уже не було й ми зайняли окопи самі й за виїмком стійок все заснуло від великого змучення, бо ж це була друга ніч, де не було вже змоги виспатись. Раннім ранком на нас почали наступати большевики, але ми їх відбили й вони покинули поле бою залишаючи все своє військове майно. Дехто кинувся нахіть забрати собі якусь здобич як машинову пістолю «фінку», «максима» та інші частини військового виряду червоноармійців. Але в той же час нашу сотню заатакував якийсь інший большевицький загін, який нас окружив і ми мусіли йти на рукопашний бій. І в цьому бою я на власні очі бачив як згинув пор. Малецький та унтершарфюрер Рене. Згинуло багато наших хлопців а решта, мабуть, попала в большевицький полон. Я прямо чудом вирвався звідти живий і здоровий, — закінчив своє оповідання стрілець.

Небаром з'явився заступник коменданта тросів унтершарфюрер Дітч, якому переповів цілу історію дес. Логаза із своїм власним коментарем, що те все виглядає йому на перебільшення. Дітч був непоганий чоловік і дуже людяний але часом він також виявляв свою віру у вищість німецької раси. Але тепер почувши, що горді сини III-го Райху відступили із фронту заки ще їм прийшла зміна, дещо змішався. Коли Логаза

закінчив йому оповідати про перебіг бою згідно із оповіданням згаданого стрільця фронтовика, він міняв раз-по-раз кольор обличчя й не міг відповісти нічого, і так мовчки відійшов.

В пополудневих годинах дощ перестав патати й не було ворожих вже налетів, але вістки із фронту не впливали на піднесення настроїв. В кожного снувались думки довкруги своїх приятелів і товаришів, які були в боєвій частині.

Щойно над вечір до обозів повернулась кухня із одним малим візком-однокінкою для перевозу муніції, який провадив стр. П. Бідула. На возику лежав ранений пор. Малецький а коло кухні також ранений німець Рене. Стрільці, які йшли із кухнею до фронтової лінії підтвердили вістку, що не тільки 7-ма сотня але цілий 2-ий курінь розбитий, а можливо навіть цілий полк. Але аж так трагічно не є, як це представляв згаданий стрілець. Щоправда до обіду не зголосилось навіть і половини сотні, за те прийшли хлопці із інших сотень, але правдоподібно, що й наші хлопці десь хвилево задержались при якійсь сотні полку. Зрештою сам факт, що командант сотні і командант третьої чоти не згинули а тільки були раненими, вказував на те, що перша вістка була аж надто трагічно передана. Одначе не було причини й на великий оптимізм. Обох ранених перенесено на в міжчасі приготований віз а від них самих довідатись не було можна нічого. Скоро після того стр. П. Бідула вирушив із ними у сторону Золочева, щоб передати їх до перев'язочного пункту а за тим до шпиталю. На скорий їх поворот до сотні не можна було рахувати. Пор. Малецький був ранений пострілом із автомата в ліву руку та лівий бік толуба а дес. Рене в ногу.

Орест Корчак-Городиський
кол. бунч. І-ої УД УНА

ВІЙСЬКОВІ ВІДЗНАЧЕННЯ

(Продовження)

Майже рівнобіжно з орденом Йоанітів, постав 1118 р. орден Темпляріїв (М. Битинський вживає назву Тамплієри), заложений французьким лицарем Hugo de Payens, який став був і першим Великим Майстром. Назва ордену походить від того, що він мав свій осідок в Єрусалимі, недалеко святині Соломона. Самі лицарі називали себе "Воїнами Христа" (Christi milites). Цей орден був також побудований на засадах монашого чину Бенедиктинів і був потверджений папою Гоноріем ІІ-им. Члени ордену носили білі плащі з червоним Хрестом св. Юрія. Головним завданням членів ордену була боротьба проти невірних, поміч у нещасливих випадках і служба в шпиталях. Члени ордену ділились на 3 кляси: Лицарі, які мусіли бути аристократичного походження, священики й служителі брати.

Темплярії враз із Йоанітами брали участь у всіх Хрестоносних походах, як також займалися постійним супроводом прочан до св. Землі. Після зайняття св. Землі, короткий час перебували на острові Кипрі, а опісля перейшли до Франції, звідки поширили свою діяльність на країни Західньої Европи. Популярність і сила ордену швидко зросла, а тим самим і його майно, на яке ласо дивились тодішні володарі Европи. Величезне майно ордену стало причиною їхнього переслідування під різним претекстом. Під впливом французького короля Пилипа Гарного папа Клементій V розв'язав 1312 р. орден Темпляріїв при чому багато членів ордену було заарештовано, тортуровано і позбавлено життя. Вже в 1307 році спалено на костирі між іншими і Великого Майстра Jacques de Molay. Майно Темпляріїв приобіцяно Йоанітам, але у Франції і ще деяких західньо-европейських країнах майно перейшло на власність корони — короля.

В Портуґалії, однак, король Діонізій 1317 р. дозволив продовжувати діяльність Ордену під його первісною назвою "Воїни — Лицарі — Христа". Два роки пізніше папа Іван XXII-ий потвердив існування Ордену з одиноким, в тому часі, застереженням, що й Папа матиме право надавати той Орден. В той спосіб наступив реформаційний двоподіл Ордену на портуґальський і папський, який існує до сьогоднішнього дня п. н. "Militia Domini Nostri Jesu Christi".

1789 р. Орден був перемінений на військово-цивільний Орден заслуги в 3-ох клясах, а в 1918 р. додано ще дві кляси. Найновіші статути ордену походять з 24 листопада 1963 р. Орден можуть одержати як портуґальці так

і чужинці, які положили спеціяльно великі заслуги для Портуґальської республіки. Кожночасний портуґальський президент являється Великим Майстром Ордену. Орден Лицарів Христа являється 2-им з черги Орденом Портуґалії і слідує після ордену "Авіз", який також походить з 12 ст. (1140 р.) і був потверджений портуґальським королем Альфонсом І-им у 1162 р. для нової міліції, яка поборювала маврів.

Сам орден Христа має різні величини, в залежности від ступенів. Є це латинський хрест в червоній емалії, з вигненими раменами і білим латинським хрестом в середині.

Папський орден Христа (Militia Domini Nostri Jesu Christi) зреформував папа Пій Х-ий, 7 лютого 1905 р. Золотий орден у формі латинського Хреста в червоній емалії[1] з вигнутими раменами, має в середині білий латинський хрест і є найвищим папським відзначенням. Орден хрест є прикріплений до корони, яка є завішена на золотому звисі, який складається з емаліованих мініятур ордену на переміну з кожночасним папським гербом. Видається його дуже рідко і це виключно державним мужам (королям, президентам) римо-католикам, які положили спеціяльні заслуги для Церкви або для спільноти. Як воно не дивно, але до сьогоднішнього дня одиноким протестантом, який одержав цей орден 1885 р., був німецький державний канцлер Отто фон Бісмарк. Надавно померлий канцлер Конрад Аденауер був також лицарем цього найвищого папського відзначення. Орден має тільки одну клясу. Лицар носить Орден на спеціяльному золотому звисі через шию, маючи до того й спеціяльну уніформу. Орденська срібна звізда має 8 променів зі знаком орденського знамени в середині, окружена лавровим вінком[2].

Другий з черги був "Орден Меча", що його відновив 23 лютого 1748 р. шведський король Фридрих І-ий, як продовження такого самого ліввляндського ордену з 13 сторіччя, який опісля влився до "Німецького Ордену".

Третім найстаршим орденом, який існує до сьогоднішнього дня, є "Німецький Орден". Основником того ордену був керівник німецьких орденоносців герцоґ Фридрих фон Швабен, який заложив той орден під час облоги міста Аккон 1190 р. і був потверджений 1191 р. папою Климентієм ІІІ-им. Подібно, як орден Йоанітів, ніемцький орден був шпитальним орденом і завідував шпиталем св. Марії. Члени були поділені на лицарів, духовних і братів та зорганізовані на взір чину Бенедиктинів, як Темплярії та Йоаніти. Видимою відзнакою приналежности до ордену була біла накидка з чорним латинським хрестом. Орден сконцетрував свою працю на поганські терени північно-східньо. Европи. 1234 постала держава Хрестоносного Ордену, яка обіймала територію не тільки Прусії, але й Курляндії, Литви та Естонії.

1410 року польсько-литовські й українські війська розбили сили Хрестоносного Ордену під Ґрунвальдом і від того часу позначається занепад ордену, до чого причинилась також і релігійна реформація й остаточно Орден мусів

відійти в католицькі князівства тодішньої Німеччини. 1809 року Наполеон розв'язав орден, але австрійський цісар Фердинанд І-ий відновив діяльність ордену на своїй території. Після І-ої світової війни архикнязь Євген перетворив лицарський орден в духовний, який після основних змін статутів у 1929 р. потвердив папа Пій XI-ий.

Орден гуртує священиків, мирян і законних сестер. Засяг його діяльности розпростягається на Німеччину, Італію та Австрію, а головним завданням є шпитальна праця. Начальником ордену є духовна особа, прелат — в офіційній назві — Великий Майстер з осідком у Відні. Члени ордену носять нагрудний, латинський чорний хрест з срібним обрамуванням, або такий самий хрест на чорній ленті на шиї.

Помимо свойого головного осідку в Відні, це не є австрійський, а таки німецький орден і як католицький — діє на підставі канонічного права. Він є автономною одиницею внутрі Католицької Церкви, а його орденські відзнаки мають уже тільки внутрішне значення.

Я спеціяльно довше зупинився над історією орденів, бо вона для нас є мало знана. Тому, що в наступних статтях прийдеться покликатися на те, чи інакше давне відзначення, я постарався написати про початки дещо докладніше.

У своїй статті пполк. М. Битинський зробив ще декілька, на мою думку, суттєвих помилок, які я хочу спростувати. Одною із них є те, що найвищий державний орден Англії "Підв'язка" носиться під лівим коліном.

Тому, що про "Орден Підв'язки" згадується декілька разів, я дозволю собі коротко подати його історію і теперішний вигляд.

Орден Підв'язки, чи в англійській мові "The most Noble Order of the Garter" створив 1348 р. король Едвард III-ий, як своєрідне братерство шляхтичів-християн, до якого належав король і 25 лицарів. Члени королівської родини й чужинці ставали "спеціяльними лицарами".

Про постання цього ордену існує ряд історій і анекдот, але найбільш поширеною є анекдота про те, як то під час одного королівського балю, король Едвард, під загальний сміх присутніх, зігнувся, щоб піднести підв'язку, що її загубила його полюбовниця — графиня Селсбері. Піднявши її, король сказав: "Honi soit qui mal y pense". ("Тільки дурень при цьому може щось подумати злого"). Оцей вислів став моттом ордену. Хто одержить цей орден, який являється найвищим військовим і цивільним відзначенням, стає лицарем і має право до титулу "Sir". Кожночасний англійський монарх являється зверхником ордену, а день св. Юрія, 23 квітня, є святом ордену. У випадку признання Ордену — кожний лицар складає орденську оплату в висоті 100 фунтів. Орден Підв'язки є тільки в І-ій клясі, складається з нагрудного золотого звису, який має 24 округлі, в синій емалії зображення підв'язки з моттом ордену кругом червоної рожі на переміну з орнаментом "любовного узла". Посередині звисає знам'я ордену "св. Юрій на білому коні пробиває списом змія".

Знак ордену, золотий медаліон св. Юрія з моттом ордену звисає по правій стороні на орденській, синьої краски, ленті, яку перепоясується через ліве плече. Срібна орденська зірка є восьмираменна і подовгаста і в середині має червоний хрест св. Юрія з моттом ордену довкруги.

Підв'язка є з темно-синього аксаміту з девізою ордену виписаною золотими буквами, а поміж словами є вигаптовані золоті рожі. Підв'язка є обведена золотим ланцюгом. Жінки, члени ордену носять підв'язку перев'язану на лівому передраменні, а лицарі — мужчини під лівим коліном. Лицарі ордену мають спеціяльні уніферми, а після їх смерти Орден із всіми інсиґніями повертається до Капітули Ордену.

Як бачимо із вище сказаного, Орден Підв'язки це не тільки сама "підв'язка".

На закінчення першого розділу про Ордени та відзначення хочу спростувати невірну інформацію пполк. М. Битинського про те, що найвище воєнне відзначення Америки — це "Воєнна Медаля". В дійсності найвищим воєнним відзначенням Америки є т. зв. "Congressional Medal of Honor" для морської фльоти 21 грудня 1861 р., а 17 лютого 1862 р. потверджено те саме відзначення і для сухопутніх збройних сил. Президент Лінкольн потвердив оба проєкти 12 липня 1862 р. На відворотній стороні медалі є вигравіроване прізвище і військовий ступінь власника відзначення. В 2-ій світовій війні створено ще і третю відміну того найвищого відзначення — для летунських збройних сил. Історія того відзначення є дуже цікава і вона вартує окремої розвідки.

---

[1] М. Битниський помилково твердить, що Мальтанський хрест є виконаний у білій емалії замість у червоній.

[2] Щойно після закінчення другої світової війни деякі українці одержали різні папські відзначення. Горожани інших держав одержують тих відзначень багато більше, бо і їхні єпископи мають більше зрозуміння до вартості відзначень, а також і політичні відносини в їхніх країнах не стоять тому на перешкоді.

На мою думку, оте найвище відзначення Орден Хреста повинен був давно вже одержати наш Верховний Архиєпископ Кардинал Йосиф Сліпий, бо не тільки своїм 17-річним страджданням і ув'язненням, але й християнсько-католицькою стійкістю заслужив на те відзначення далеко скоріше чим покійний канцляр Конрад Аденауер. Зрозуміла річ, що за Аденауером стояла Західня Німеччина, а за нашим Верховним Архиєпископом не стоять навіть всі наші **українські католицькі** єпископи.

Бути членом великого й давнього ордену, це не тільки особиста честь, але це має і національне, а навіть політичне значення. (Далі буде).

Михайло Петруняк
Хорунжий кінноти УСС

АТАКА КІННОТИ УСС НА ОСТРОВЕЦЬ І ЛАСКІВЦІ

(Із спогадів учасника)

Було це 9 червня 1919 року. Тоді, після Чортківського пролому, на наказ команданта Кінної сотні УСС четаря Льва Лепкого виїхав я з півчотою до Чорткова-Вигнанки шукати за придатним вирядом для кінноти. Під вечір прибув до Чорткова з першою чотою четар Дмитро Коржинський і повідомив мене, що маємо направитись до с. Острівця, куди прибуде і наш сотенний Лев Лепкий з рештою сотні. В Острівці буде постій нашої І-ої Бриґади УСС.

Вже була ніч, як ми минули обози нашої Бриґади та виїхали на дорогу до Острівця. За нами над'їхав ровером телефоніст з Бриґади, а що ми їхали кроком, то минув нас і пігнав наперед. За яких 15 хвилин почулась перед нами стрілянина, а ще за 20 хвилин прибіг наш «роверист» вже пішки

Атака кінноти...

та повідомив, що то за ним стріляли поляки. Застава ворога була при північно-східньому в'їзді до села. Ми попробували дістатись до села яром зі сходу і це нам вдалося. В долині над потічком під'їхав я до першої хати. В сінях було двоє дівчат, які сказали мені, що ще звечора село зайняли поляки і що коло костела на півночі від села стоять їхні «канони».

Зачало світати. Ми поскакали на головну дорогу села, тут я перерізав телефонні дроти, а четар Коржинський наказав вістунові Кекишові відкрити скорострільний вогонь по вулиці. Ми ж почали стріляти з карабінів. У селі знялась паніка й крики. Тоді Коржинський до мене: «Миха! Тепер на гармати!» Ми поскакали до костела, але гармат там не було.

По дорозі бігали групами та поодинці поляки і втікали полем в сторону с. Ласковець. Ми ґальопували між ними та завертали назад. Поляки, видно, прийняли нас за большевиків, бо деякі, підносячи догори руки з грішми, просили: «Панє большевіку, даруйцє жицє!»...

Скачучи так між поляками, я чомусь почав пісеньку, яку ми часто співали в 2-ім курені з Бодьом Купчинським під Львовом: «А ксьондз Мацох ксьондз Морови Бофалло Біл»...

Так доскакали ми аж перед с. Ласківці. Тут вістун Кекиш сипнув скорострілом по селі, а четар Коржинський зі своєю чотою поскакав на захід села, а я з моєю чотою — в село. Перестрашені поляки піддавалися...

Тоді на Ласківці наступав 2-ий курінь УСС. Командант куреня сотник Білинкевич, побачивши нас вже в Ласківцях, стримав вогонь куреня і заатакував село зі сходу приступом на баґнети і так остаточно зайняв Ласківці. Наша ж кіннота гналась за ворогом, що тікав за село і захопила від поляків обози з воєнним матеріялом та обстрілювала далі втікаючу польську кінноту...

Повертаюсь до Ласковець. Тут біля школи зустрів мене і щиро обняв сотник Білинкевич, а директор школи Пасіка запросив нас на сніданок.

Так то ми кіннотчики УСС помогли двом куреням УСС зайняти два села Острівець і Ласківці, пов. Теребовля, вигнавши звідти та побивши польські залоги.

Пройшло багато років. І ось вже в Чікаґо в далекій Америці стрінув я очевидця нашої атаки — сина свідомого господаря й війта села Ласковець. Він тоді ще молодий гімназист ховався з кіньми перед поляками і вже думав, що своїх коней не врятує, та нараз побачив нашу кінноту, що гналась за ворогом... Тепер, через стільки літ після тих славно-пам'ятних подій, пригорнув він мене, приговорюючи — «Мій визволителю!» Це був колишній парох церкви св. Миколая в Чікаґо, о. професор д-р Михайло Ваврик, що нині перебуває в Римі... Це він перший відвідав в люті часи наших дивізійників в Ріміні та з Риму ними опікувався...

Анадрій Качор

ПОЛЕВИЙ ДУХОВНИК: о. А. ГАВРИЩАК

(Спомин із циклю "Я пригадую собі...")

У цінній книжці о. Івана Лебедовича п. н. "Полеві Духовники УГА", що появилася недавно на книжковому ринку, є згадка також про українських католицьких капелянів у австрійській армії в часі першої світової війни (стор. 299-302). Автор подає там, між іншими, також прізвище о. Андрія Гаврищака. Згадує про нього теж на стор. 17 тієї книжки.

Він пише, що йому, як колишньому австрійському резервовому старшині, знайомі були деякі активні українські капеляни при галицьких полках австрійської армії. Пригадую собі — пише о. І. Лебедович — о. майора Кузьму, о майора Климентина Куницького, о. Ст. Федоровича. А зпоміж активних фельдкуратів, що в часі І-шої світової війни виконували полеву, душпастирську працю поза фронтом (і на фронті — зам. А. К.), я знав о. Панасевича, бувшого пароха в Трускавці, о. Гаврищака (перед війною капеляна Митр. А. Шептицького), по війні пароха у Борщовичах під Львовом...

І саме про о. Андрія Гаврищака, як військового капеляна, хочу сказати кілька слів. Я мав те щастя, що був його "малим" парохіянином, бачив його у військовій уніформі, в ранзі капітана (сотника) австрійської армії у 1918 році. На жаль, в книжці о. І. Лебедовича про нього нема окремої згадки і тому дозволю собі зробити доповнення про нього на сторінках комбатантського журналу.

Свій спомин про о. Андрія Гаврищака пишу на основі власного спостереження — він був моїм катехитом у народній школі в 1918-1922 рр. і моїм духовним опікуном в тому ж часі, — а також на основі інформацій, які уділила мені його донька, пані мгр. Ірина, заміжня Колтунюк, що живе тепер у Ню Йорку, де, зрештою, живуть і три інші його доньки, всі заміжні за поважними українськими громадянами, професіоналістами.

***

Літом 1918 року о. Андрій Гаврищак приїхав із своєю родиною до села Борщович, повіт Львів, Західня Україна, щоб перебрати парохію, до якої був призначений ще 1914 року, одначе мобілізований до австрійської армії не міг цього зробити скорше. Його заступав молодий сотрудник о. Василь Глуховецький. Приїхав до села священик-вояк, старшина, і для нас, хлопців, це була велика подія і... сензація, бо ми ще ніколи перед тим не бачили священика у військовій уніформі. І тому не диво, що в моїй пам'яті залишився до сьогодні живий образ тієї людини, священика, вояка і громадянина.

О. Андрій Гаврищак народився 10 грудня 1878 року в селі Мшанці коло Тернополя, з батьків Дамяна і Теклі з роду Ботюк. Був нащадком трьох ґенерацій дяків. По закінченні народньої школи, на вимогу свого діда по батькові Олекси — батьки післали малого Андрійка до ґімназії в Тернополі, яку він закінчив іспитом зрілости у 1897, або 1898 році.

По матурі А. Гаврищак записався на правничий факультет львівського університету. Не маючи матеріяльних засобів на науку, він одночасно став на працю в обезпеченевім Т-ві "Дністер", за директора Ярослава Кулачковського (1863-1909), щоб заробити на життя і на студії.

Одначе А. Гаврищакові не судилося закінчити право, бо його покликали відбути приписану однорічну військову службу в одному з полків артилерії австрійської армії. Він полюбив військо і мав навіть охоту, як відтак оповідав своїм дітям, залишитися у війську постійно. Одначе його енергійна мама війська не любила. Вона бажала, щоб її первородний син став священиком.

І саме на цю вимогу мами, яку він дуже любив, Андрій Гаврищак по відбутті військової служби, у 1900 році записався на теологію у Львові, відтак на вимогу митрополита продовжував теологічні студії у Відні, які закінчив у 1904, або 1905 році.

Митрополит А. Шептицький звернув увагу на молодого богослова, на його поступи в науці, на його голос і хотів його вислати на дальші богословські студії до Інсбруку. Одначе у міжчасі молодий богослов залюбився і одружився з Леонтиною Марією Петрасевич, донькою о. Івана Петрасевича і Кекилії з роду Кунцевичів, і тим перекреслив свою духовну кар'єру, прийнявши свячення, як жонатий священик.

Душпастирську працю о. А. Гаврищак розпочав у Луці Малій, коло Грималова, над Збручем. Звідти, по двох роках, митрополит "простив" йому його "гріх" і покликав його на сотрудника до катедри св. Юра у Львові та катехита для українських дітей у польських школах у Львові.

Як священик, о. А. Гаврищак любив свою професію. Сам мав гарний і сильний голос, тенор із баритоновою закраскою, у відношенні до людей вирозумілий, але вимогливий і рішучий, як парох умів завести лад у парохії і в громаді. У церкві любив церковний спів і тому все заохочував молодь до церковного хору, що його вів добрий кваліфікований дяк, Іван Барабаш. Любив також проповідувати, до проповідей все приготовлявся і тому всі його проповіді були цікаві, часто зворушливі і все нав'язувані до життя, базовані на життєвому досвіді.

Крім душпастирської діяльности, о. А. Гаврищак у Львові працював у "Просвіті", Рідній Школі, Українській Бесіді, а в рр. 1907-1909 керував ще й бурсою ім. митр. А. Шептицького.

Як сотрудник храму св. Юра у Львові, о. А. Гаврищак звернув особливу уваг уна українських працівників австрійської державної залізниці, яких у Львові було дуже багато. Велика їх частина належала до святоюрської парохії, але

в загальному це був елемент національно мало свідомий і під впливом польського окруження полонізувався. Щоб їх рятувати, о. А. Гаврищак зорганізував їх в окреме товариство, яке вони назвали, в його честь, Братством св. Андрея. Братство мало національно-релігійний характер і багато причинилося до піднесення національної свідомости того елементу та охороняло його перед асиміляцією з польським елементом.

У святоюрській консисторії деякий час був редактором Шематизму Львівської Єпархії, провадив реґістратуру львівської митрополії і взагалі був рухливим на терені парохії св. Юра у Львові та втішався довір'ям митрополита А. Шептицького, який за цю працю іменував о. А. Гаврищака дійсним радником (совітником) митрополичої консисторії.

З вибухом першої світової війни в 1914 році, о. А. Гаврищак, як старшина резерви, був мобілізований і призначений на полевого духовника до 34 полку крайової оборони в Золочеві. Одначе скоро його відкликають до Окружної Військової Команди у Львові, а звідти дістає нове призначення до станиславівського 20 полку крайової оборони. Тоді полк був розташований у Раранчі, на Буковині. І тут розпочав свою військову службу о. А. Гаврищак, як полевий духовник австрійської армії для українських вояків.

Не знаємо історії того полку, де він був на фронті, знаємо тільки, що в часі відвороту австрійської армії на захід, о. Андрій Гаврищак захворів на запалення легенів і тому опинився у військовій лічниці у Відні.

Весною 1915 року, коли австрійська армія почала великий протинаступ на російському фронті, ми бачимо о. А. Гаврищака вже в 35 полку, що належав до того самого корпусу, що й Українські Січові Стрільці, тобто до XXV корпусу ґен. Гофмана. Наступ відбувався на цілім галицькім фронті, а о. А. Гаврищак ввесь час був із стрільцями в першій лінії.

Ось, що пише про нього Осип Навроцький, сотник УСС, в історичному Збірнику "За Волю України" (Нью Йорк, 1967), на стор. 320, в статті "Бій УСС на Диких Ланах":

"Команда бриґади видала полкові УСС і 35-му австрійському полкові наказ до протинаступу, з завданням відбити втрачені турками позиції. Курінь 35 полку був на лівому крилі, в напрямі на Милівку, обидва курені УСС на самім вершку Диких Ланів і лучили на право до турків (турки були союзниками Австрії). Стрілецькі сотні розвинулися на краю посохівського лісу в розстрільну й чекали на остаточний наказ до протинаступу. А в міжчасі австрійська артилерія ґураґанним вогнем обстрілювала здобуті москалями турецькі окопи. Часто й густо стріляли мерзери (важкі ґармати). В певнім моменті я побачив наліво від моєї сотні, перед сотнею 35-го полку, що притикав до моєї сотні, полевого духовника 35-го полку о. А. Гаврищака. Він ішов з хрестом у руці, поперед сотенні лави, щось коротко говорив і хрестив сотні хрестом. Мої хлопці споважніли, насторожився і я. Знав я дуже добре, що таке протинасту. Під час битви

на Лисоні я був при штабі полку, що розташовувався поміж кількома хатами села Посухова, над самою Золотою Липою. Через далековид обсервував я протинаступ УСС угору до вершка Лисоні. Безперестанними сальвами з багатьох батерій била на них російська артилерія, густо стріляли машинові кріси, з гори із здобутих від мадярів позицій. Ясно, чому в цій битві було так багато вбитих і ранених".

"Моторошно ставало — пише далі сотник О. Навроцький — коли я бачив, що нам прийдеться вести протинаступ, по виході з лісу, чистим полем, на яке москалі були "встріляні". Та я відітхнув і відпружилися лиця молоденьких гуцуликів, коли о. А. Гаврищак промовив лише кілька слів:

"Прийшов наказ до протинаступу, треба його виконати. Та він не буде тяжкий, бо наші мерзери перевернули російські окопи горі коренем. З Богом!"

І цих кілька слів о. Гаврищака вистачило, щоб змінити настрій вояків. Кілька хвилин після цього отаман С. Ґорук дав наказ "Вперед!"

"...Стоячи в лісі — занкічує сотник О. Навроцький — ми й не завважили, що почав накрапляти дощ. Коли сотні вийшли з лісу на чисте поле, то дощ став густіший і весь вершок Диких Ланів затягнуло мрякою. На стрілецькі розстрільні не впав ні один гарматній стріл, бо через мряку москалі нічого не бачили..."

В окопах над рікою Стрипою, в Галичині, о. А. Гаврищак перебув майже до кінця 1916 року. Тут хоч і уладжено постійні окопи на довшу зупинку, москалі докладали всіх зусиль, щоб викинути австрійські війська з їх становищ. Вони часто робили випади, звичайно під сильним гарматнім обстрілом, було багато ранених і для полевого духовника було дуже багато праці.

За свою зразкову фронтову службу о. А. Гаврищак був відзначений "хрестом заслуги для священиків" і орденом "Сіґнум Лявдіс" та перенесений до військового суперіорату в Стрию. По році побуту в Стрию його знову приділено до львівської військової команди. Тут, літом 1918 року, він одержав тримісячну відпустку, в часі якої міг переїхати з родиною на давно призначену йому парохію, до Борщович, де я його вперше пізнав, як його десятилітній парохіянин.

У Борщовичах він і закінчив свою військову службу духовника австрійської армії, бо його відпустка закінчилася саме в той час, коли Австрія розпалася, а всі народи Австро-Угорської монархії почали самі творити свої держави.

***

Саме Першого листопада 1918 року о. А. Гаврищак закінчив свою відпустку і рано того дня поїхав до Львова, щоб зголоситися знову до служби. І тут, замість австрійської команди, зустрів нову, українську, яка доручила йому вернутися до своєї парохії, бо... український нарід перебирає тепер владу в свої руки і на місцях треба добрих місцевих провідників. І він повернувся до родини, як "цивільний" вже священик, з найбільшою цінністю, яку він відтак зберігав як святість, з особистою виказкою виставленою українською військовою командою у Львові.

В міжчасі і в Борщовичах зроблено "переворот", під проводом мого батька, Дмитра Качора, та кількох свідоміших господарів, які були в постійному контакті з канцелярією Народнього Комітету у Львові, чи точніше з д-ром Степаном Бараном, що підготовляв місцевих людей, зорганізованих у місцевих Народніх Комітетах, до Листопадового перевороту.

І хоч о. А. Гаврищак не пішов до УГА на полевого духовника, то він, крім своєї цивільної діяльности, як священик і громадянин нової української держави, виконував ще кілька місяців й ролю військового духовника УГА на терені своєї парохії, в Борщовичах, де постійно перебували різні частини української армії, на залізничій станції діяв підфронтовий шпиталик, який треба було обслуговувати, сповідати хворих, ранених і ховати померлих...

Після упадку Львова, більшість військових відділів, що спрямували свій відступ на схід, затрималася саме в Борщовичах, віддалених від Львова 17 кілометрів, що було достатньою віддаллю, щоб тут спокійно себе реорганізувати. Командний склад тих відділів перебував на залізничій станції, або на приходстві в о. А. Гаврищака та його гостинної дружини, до речі, дуже доброї господині.

І тут, на борщовицькому приходстві спинився також наш славний артилерист, отаман УГА, д-р Ярослав Воєвідка (1882-1920), командант І гарматнього полку УСС. Він зорганізував тут свою першу батерію, якою "успокоїв" два збунтовані польські села, Білку Королівську і Білку Шляхетську, що почали обстрілювати українських вояків, сподіваючись скорого польського наступу...

Тут отаман Я. Воєвідка зібрав групу старшин і почав з ними формувати т. зв. групу "Схід", якій відтак припало завдання сильними випадами на передміські становища поляків в'язати їх сили і не допустити до виходу із Львова. Тут, мабуть, зродилася думка першої офензиви української армії на Львів.

На борщовицькому приходстві перебувала і наша вербункова комісія, яка збирала молодих хлопців до УГА. І от, одного пізноосіннього дня, мабуть з початком грудня 1918 р., на великому подвірі борщовицького приходства зібрався великий гурт мужчин в уніформах, а більшість ще в цивільних одягах і на прохання старшин о. А. Гаврищак вийшов до них, в епітрахилі, з хрестом у руках, щоб заприсягти їх на вірність українському народові і своїй українській державі. І тут, о. А. Гаврищак, ще раз виявив себе вояком і військовим капеляном. Він виступив перед лави того "цивільного" вояцтва" твердим вояцьким кроком і сказав коротку, але бадьору вояцьку проповідь, в якій пригадав, що по довголітній неволі прийшла сподівана воля, але її треба боронити перед ворогом. За збереження цієї волі ведеться тепер завзятий бій з поляками, які нас віками гнобили і переслідували. Ви, вояки, воїни нової Української Галицької Армії — говорив він — маєте виконати свій найбільший обов'язок: ціною своєї крови й життя оборонити рідну землю, рідний нарід і власну молоду українську державу проти нашого вікового ворога — Польщі. Виконайте гідно цей обов'язок,

як колись виконували його наші славні й хоробрі козаки, як виконують його тепер наші славні Українські Січові Стрільці!

Після тієї короткої промови-проповіді, стоячи перед лавами новозібраного воятва, уставленого лицем до церкви, поважним голосом проказував слова присяги, а стрілецтво ті слова повтаряло...

Це було й завершенням військової служби о. А. Гаврищака, як військового духовника. Помер о. А. Гаврищак 25 грудня 1935 р. в Устю Зеленім і там похований.

МЕМУАРИСТИКА

Валентин Сім'янцов

ДІСТАВ ТАКИ КОНЯ

Знав я гарно, що без коня доброго — гріш мені ціна і в базарний день. Але де, де дістати коня? Ламав я над цим голову, приймали близько до серця це і мої друзі. Всі, що попадалося, були коні, та не те, що мені хотілося, та й до чого я звик. Згадував я свого Дончака, Дрота — то були кочі — з кров'ю кінською, темпераментом, давали відчути, як лоскоче вітер в шаленому бігу і в бою уміли відчути екстаз і радість змагу.

У штабі був віком старший підполковник, чи полковник. Позажав я його дуже і навіть більше. Як ото молоде, чомусь вкладе кавалок свого серця комусь старшому.

І от трапився цьому старшині такий випадок. В'їхали ми в село темної, претемної ночі, що й коневі на вуха не видно. Збилися частини у вулиці. Квартир'єри вигукують свої відділи і частини роз'їжджаються по кватирях. Нараз якесь замішання. Щось не в пляні нормального. Метушня. Аж згодом виявилося: Під паном полковником прозалився кінь, дослівно щрізь землю прозалився. Ніч, як кажу, хоч око виколи була темна. Був кінь і нема коня. Кожен би здивувався...

Надійшли місцеві люди і виявилося, що кінь провалився до недокопаної криниці. А криниця була вже на десятки сажнів глибини. Хто стояв ближче, відсунувся від тої діри з холодком у грудях, глибина була просто несамовита.

Всі дивилися на полковника, як на того, що спасся чудом.

Принесли свічку, цеберку і почали спускати світло в діру. Чим більше нав'язували віжок, тим зідхання були глибші. Тільки і чулося: — «Чудо... чудо».

З балачок місцевих людей вийшло, що господар, що його подвір'я навпроти цієї недокопаної криниці, не хотів послухати громади і засипати

суху діру. Виявилось теж, що він найбагатший в селі і що у нього до двох десятків коней. Відбувся суд над дядьком. І присудилли йому: щоб суху криницю негайно засипав, а в нагороду за втраченого коня реквірувати у нього двох коней.

Ранком вивели реквірованих коней.

Рижа кобила, п'ятилітка, англо-араб. Як теплокровка — не дуже спокійна.

Другий кінь не мав точно означеної раси,назверх добрий, дуже добрий, а що воно тяжко сказати. Потім в Чехословаччині в кавалерії я бачив багато таких коней. Чув я, що то мадяри виплекали, спеціяльно для кінноти таких коней. Обоє коні гарячі, неспокійні, невиїжджені під сідло.

Кінь бив задніми і передніми, становився гопки весь час тупцював на задніх ногах, стоючи майже прямовісно. Ніжки тонісінькі, голова хоч і клином суха і мала, скаковий суглоб так далеко відсунутий, що аж трохи некрасиво, а передні коліна ні високо ні низько. Круп широкий і був мало менший, як половина від холки до кореня хвоста. Ніздрі великі і дірок як в ситі. Ріст середній.

Я не знав, що зо мною діється, побачивши коня — мою мрію. Біжу до полковника. Каже полковник, що жадного з тих коней не хоче, а як мені так подобається, так він лишить його мені, але маю привести йому іншого, що відповідає його ранзі і вікові. Має то бути кінь добрий, спокійний і виїжджений.

А де ж такого взяти? А тепер уже за всяку ціну.

Козак не без долі, кажуть...

Відділом може чоловік в сорок їздили ми розшукувати большевиків. Згубився ворог — треба його знайти. Їздили ми таки далеченько, поки знайшли. Недалеко від залізничної станції наш відділ зробив відпочинок. Між станцією і селищем, що ми його зайняли, було верств сім-вісім. А посередині ще сільце. І от туди послали мене і Терешка подивитися, чи бува не довідаємося чогось.

Довідалися: на залізничній станції більше скупчення большевиків. І всі роди зброї: піхота, гармати і кіннота. Ешалони нові підходять. Можна рахувати на дивізію.

Дядько, який подав ці відомості, тільки що повернувся з містечка і бачив те все на власні очі. Це сільце збоку шляху і в ньому червоних ще не було.

Як правило, в село ми майже ніколи не в'їжджали по головній дорозі. Залазили десь з левад, від огородів, чи садків, десь польовими дорогами. А поверталися, коли знали, що нікого немає в селі, дорогою, яка звичайно є між селами.

Вертаючись отак з того села, проїхали щось мало і за закрутом дороги попереду нас побачили сани. І вже набите око побачило, що коні не селянські. Міркуємо — щоб воно могло бути?

Гарно їдуть. Поспішають кудись. Надали і ми ходу. На кожен випадок поклали рушниці через кульбаки. Особливо у Терешка це було на місці. На повному ґалопі він перебивав гілочку на дереві. Бив без хиби і не завжди прикладаючи навіть рушницю — тільки ніби підкинувши її.

Дігнали сани. В санях лежить добре вигодувана пика в кожух замотана, у військовій шапці, і погонич коней у військовій уніформі.

— «Стій», кажемо і то досить мирно — бо всеодно нам попався пташок, А на це почули бундючне «не чіпать», якийсь там комісар... Головне «комісар» ми почули. А комісар, побачивши дві рушниці, що йому «підморгували», мабуть, зрозумів, що не зичать нічого доброго.

— «Я вашу мат...», потім щось про бандитів ревів, крикнувши погоничеві гнати коні. А сам щось шукав у санях, намагаючись підвестися. Трохи таки підвівся з рушницею. Коні рвонули... Тріснув стріл. І сторчака пірнув у сніг, безвладно простягнувшись комісар

Терешко лишився біля комісаря, а я завертав сани. Прийшлося ще стріляти, уже, щоб тільки налякати. Хоч і робити зайвого шуму не хотілося. Завернув коні. Погонич і забув, що теж мав душницю. А тут уже і наші показалися, почувши стрілянину. Не порожні були сани: шкіра на чоботи, сувої сукна і всякого такого добра повнісінькі сани. А головне коні.

З допиту червоноармійця та зі знайдених документів вийшло, що «птичка», яка лежала уже тепер не по-комісарськи, немала. І їхала в гості до рідні в містечко. А щоб скоротити дорогу вибрано було цей напрямок, бо по головній дорозі посувалися частини червоних. Побоювання комісара, що коротша дорога, більше небезпечна, виправдалися. Комісар, мабуть, — казав червоноармієць, — як і він сам, прийняв нас за своїх, за червоних, які доганяли комісаря, щоб «потрусити» сани.

Можливо, що комісар так і попрощався зі світом, не знаючи, хто відчинив йому туди віконце.

Находу все упорядковано: документи забрано, «язика» маємо, на снігу нічого не видно, тільки кінські сліди, а тіло комісаря покищо вивеземо.

Хлопці вітають з «перемогою» — оглядають коні.

Гарні коні — з артилерійської розвідки.

І коли вже всі вибалакалися, аж тепер, по звичаю, нам з Терешком належить слово.

— «Вибери мені коня, бо той другий, все одно полковникові, а не тобі» — Терешко до мене.

— «Ні, коли так, вибери першим ти сам» — на це йому я.

«А це чому? — Терешко.

— «А хоч би тільки тому, щоб не нарікав». Вилаяв мене Терешко і зачав оглядати коні.

— «Так мій лівий» — насуплено сказав Терешко.

— «Підручний?» — перепитав я.

Виливав злість Терешко — і знову вилаяв мене, що, мовляв, у Києві не орють і, що він, взагалі, не хоче визнаватися, де підручний, а де борозний — лівий та годі.

Злий був Терешко і на себе і на мене, а причіпитися не мав до чого, так чіплявся до всього.

Терешко так визнавався на конях, як коні на окулярах, а у мене це був ніби фах.

Я одвернувся і оголосив Терешковий вибір. А всеж він впіймав мою усмішку і вже порскав, як кіньське щенятко. Я вже хотів поважним здаватися. Терешко від мене не відставав: Скажи, тай скажи, чи помилився він.

— «Мені здасться, що так» — прийшлося сказати.

— «Чому?» — знову пристас.

— «Терешко, не дивися на мене, так ніби хочеш мене з'їсти. В тебе кінь непоганий — ліпший з тих обох. А панові полковникові ти хотів всучити гіршого коня. А що ти помилишся, я знав майже напевне — біла зірка на лобі спокусила?»

Лаяв мене Терешко страшно, а хлопці ще піддрочували. Та за п'ять хвилин він усе забув, а я ще скоріше.

Дуже гарний був Терешко хлопець і ми два найбільші друзі.

Помінялись ми з паном полковником кіньми. Обидва задоволені.

Вся сотня наша зібралася, коли я перебрав у власність того дикого і злющого коня. Щоб підкувати — привезли гарбу соломи, послали в дворі, повалом поклали коника і взули. Як же ж він тріпав ногами, ніби хотів скинути щось, що прилипло до його копита.

— «Не прилипло, а прибили вухнальцями, не відотріпаєш» — до розуму йому промовляли.

Всяко мені радили і всяко мені пророкували, слухав я та не послухав. Радій — кінь мій. Засідлали гуртом. Уже я і на ньому. Танцює на місце. Показує, як уміє кидати і передніми і задніми. Намагається і мене витріпати зі сідла, як підкови. Довго товкся на одному місці. Ухореався. Пішов допереду. Нерівно — все зриваючись до ґалопу. Дався таки вирівняти на рись.

Тепер і хлопці тільки хвалили коня. А я прямо таки захлинався від радости.

Напросився одвезти донесення до сусіднього села: десять-дванадцять верст. Рішив випробувати межі витривалости. Та і взагалі мені злазити з нього не хотілося.

Хід вибрав сам собі: дві версти риссю, одна галопом, одна кроком. Ту верству для кроку витанцьовував, вкладаючи покази уміння ставати гопки. Хотілося йому таки мене скинути.

Слідкував за всім: ішов легко, не чути було, чи торкається землі, дихав часто, але рівно. Був мокрий — діло для нього непривичне, втягнеться.

Прийшов і назад добре — не показав майже ніякої втоми — все танцював. Але в той день таки я його так довго ганяв, аж видно і йому уже не подобалося. Золото не кінь.

І почалася наука для мого Мудея. Учнем виказався добрим і то дуже. Хоч деякі «копики» свої заховав аж до останнього свого дня вкусити сусіднього коня, стати гопки, коли і не просив його, розірвати торбу сусідові з вівсом, а так і не навчився щось переступи: і найменшу перешкоду обов'язково мусив перескочити, хоч би це були рейки в дорозі.

А тепер, хлопці з добрими кіньми, не будете уже приймати мене між себе тільки з уваги на минуле, тепер я знову «зовсім» козак. Я маю коня негіршого за ваші, а як Мудей потім показав себе в деяких уміннях і найліпшим: в скоку в довжину і височину. Та ще майже невичерпану витривалість і при малому фуражі, а іноді тільки на водиці, а це вже тільки тоді, коли, як кажуть, і з під землі не дістанеш.

І хлопці казали: ...і видумав же назву коневі... де то вичитав?

Ніде не вичитав. Сам уклав. І ніхто тоді не знав. Тепер то вже давно, давно...

«Мудей» складається з двох імен мені дорогих людей з часу мого перебування в Тирасполі. Там я лежав хворим на тиф у військовому шпиталі і запізнався зі сестрою жалібницею Марусею — казали їй Муся. А полковник Дей заопікувався мною після мого виходу зі шпиталю, в час мого перебування в Тираспільському Охоронному Курені.

Так воно власне мало б писатися Му-Дей.

ст. дес. Петро, III-тий корпус УГА

ГІРКІ СПОМИНИ

Згадуючи слова Щекспірового короля Генриха V-того, який перед битвою під Ейджінкорт (гляди «Вісті Комбатанта» ч. 3 1968 п. з. «Наказ Мусів Бути Виконаний») сказав — «Старі люди забувають, оце насправді все забудеться», і мені пригадується подібна подія, якої, хоч і вона відбулася тому п'ятдесять три роки, то я всетаки її не забув і не забуду. Подія відбулася на Закарпатті десь під кінець квітня 1915 р.

Від початку першої світової війни російські війська, будучи в переважаючій силі, відперли австрійську армію аж на Закарпаття. Мій полк — 20-тий полк «ляндверів» — постійно міняв своє становище, почавши від Ужгороду поза Кошиці. Сніги були по пояс і ані сани ані авта не могли проїхати, а що ранених, побитих і з повідмороженими ногами була багато, то думалося, що війна от-от скінчиться. Полки зрідли, а перед нами сила російського війська в довгих шинелях. Але, щоб недопустити російського війська до Будапешту, нам на поміч прийшов німецький полк, а наш полк відпущено на відпочинок.

Було це в селі Цісна або Цісна-Майдан, коли десь коло десятої години рано зроблено збірку. Нас уложили в чотирокутник, але одну частину того чотирокутника заняла незнана нам частина саперів. Пішла по рядах поголоска, що будуть карати двох стрільців по 25 буків — за якусь там провину.

З відділу саперів вийшов поручник, коло сорока, сам мадярський дідич-резервіст. За ним з його частини вийшли два вояки з дво-метровою лавкою і станули за ним посередині площі. До них конвоїри привели двох засуджених — тим саме мадярським поручником.

Одному із засуджених казали скинути пояс і покластися на лавку лицем вділ. Конвоїр, що стояв у ногах засудженого, стягнув з нього штани і спідну білизну та підсунув його блюзу і сорочку до гори.

На команду поручника-мадяра конвоїри почали палицями бути засудженого по голому тілі — числячи:

— Раз! Два! Три! Чотири!... аж до ...двадцять п'ять!

Покараний початково кричав, пізніше стогнав... а під кінець затих... На його тілі від перших побоїв виступили сині плями, які по краях червоніли. Швидко ціле тіло стало синє... воно скоро почорніло... а вкінці тіло немов луска почало відпадати.

Як скінчили бити і засудженого пустили ті, що його тримали, він цілим тілом скотився на землю. Зараз прийшли санітари і побитого понесли на ношах до шпиталю.

Те саме повторилося з другим засудженим.

Кого засудив поручник-мадяр на кару двадцять п'ять буків? Не мадяра — а українця.

А Миколу, якого трагедії не можна й читати, хто засудив? Німецький військовий суд.

В чому причина нашого лиха? Заки відповім на це питання, наведу ще один припадок, який мені трапився весною 1945 року.

Біля Бучача німецькі частини розбили частину армії СССР, а червоноармійці, які розбіглися по лісах, забігли до крайніх хат по селах, щоб дістати щось з'їсти.

Одного дня, коли я орав поле недалеко лісу, в мойому напрямку надійшли два здорові мужчини в совєтських уніформах. Заки вони до мене дійшли, я рішив не ставити їм жодного спротиву, бо це час воєнний.

Як вони зі мною зрівнялися, щоб показати мій спокій, я до них усміхнувся.

— Чого смієшся? — запитав один.

— З того заячого життя, — відповів я. — Так, як і ви тепер, я від поляків колись ховався.

Коли вони підійшли до воза, я запропонував їм свій полуденок для святого спокою. А коли вони вже їли, каже до мене один з них, показуючи на другого:

— Він лейтенант, а я младший лейтенант. Ми оба москалі, родом зі Смоленська, але я довго жив у Києві і добре вмію по-українськи говорити.

— А чи ти знаєш чому ця війна? — перебивши розмову, звернувся до мене по-російськи лейтенант. Заки я міг йому відповісти, він знову заговорив:

— Це все через Україну. Гітлер хоче України, але і Сталін її хоче, от і тому ця війна... Через багатства України.

І так від найдавніших часів, йдуть війни за цю нашу «медом і молоком текучу» землю, а ми, які замешкуємо цю врожайну землю, такі бідні, бо через свари, гордість, недбальство і недотепність ослабили її, а це від віків використовують наші захланні сусіди і примушують нас в нашій хаті бути їхніми рабами...

Від Редакції: Довідуємося, що після відходу дивізійників з Гогенштайну в Словінії, словінці викопали тіло Миколи, про якого згадується в ч. 3 (1968), гляди «НАКАЗ МУСІВ БУТИ ВИКОНАНИЙ», і з процесією поховали його на місцевому кладовищі.

М. Прасіцький

"ШПИГУН"

Після поразки Армії УНР, рештками її, ідейним одиницям, прийшлося шукати захисту в межах Польщі. 20-го листопада 1920 р., переходячи на західній беріг Збруча в м. Підволочиськах, з болем серця складалося зброю недавнім своїм зрадливим союзникам і мандрувалося на захід: одні — військові за дроти, а другі — ніби цивільні, до Тарнова і Ченстохови. Мені з деякими товаришами недолі вдалося в Тернополі дістати від нашого уряду закордонні пашпорти, як цивільним особам. Одначе, тоді в тому заколоті, візи від місцевої влади ми не дістали і були змушені від'їхати з транспортом до Ченстохови. Тамошнє староство так само візи на пашпорти УНР не дало, а лише дозволило на побут на своїй території. З великим розчаруванням про вартість тих пашпортів, на які покладалося великі надії, треба було погодитися і якось давати собі раду. Більшість наших вигнанців спочатку розпоряджала достаньою готівкою і жила досить вигідно, як на ті часи. Але не бракувало й таких, що не мали ніяких засобів і мусіли бідувати. До тих останніх належав і я.

Перебуваючи в таких жалюгідних відносинах, безрадні і безпомічні, бо тоді кожний цікавився лише собою, нас четверо: я, брати М. і П. Д-ки та В. Б-кий об'єдналися в одну «родину» і почали рятуватися. В першу чергу треба було забезпечитися приватним помешканням, щоб мати свободу рухів, бо ми все ж не втрачали надії висмикнутися з корінної Польщі, бодай до Східньої Галичини. Але, як потім виявилося, виїхати леґально було майже неможливо, хіба треба було ризикувати на т. зв. «ґапу». З великим трудом нам удалося винайміти кімнату в якоїсь старшої жидівки геть за містом, без опалу і навіть без ліжка. Тому, для спання стелилося на підлозі два плащі, під голови бралося клунки, а двома плащами накривалося. При чому, лежали всі в один бік, щільно притулившись один до одного, щоб було тепліше, а на другий бік поверталося на команду. На нещастя зима була досить холодна і ми таки порядно намерзлися. Харчування наше було більше, як недостатнє. Вранці чай з сахариною, вполудне пів фунта кашанки, а вечором картопля, з ощадности варена в лушпині, кусень оселедця і знова чай з сахариною. Словом — голодували.

Але швидко потім зорганізувалася театральна дружина під проводом п. Кречета — старшини Кінного полку Чорних Запоріжців, талановитого артиста і режисера. В склад тієї дружини входили члени колишніх прифронтових театрів пок. Панаса Карабіневича і того ж Кречета. Не трудно дога-

датися, що театр цей мав на чужих землях великі труднощі, як в адміністрації так і в доборі відповідного репертуару, щоб міг зацікавити і притягнути глядача. Все ж, на диво й там знайшлися люди, в яких билося чутливе серце, і своїми відвідинами уможливлювали сяке-таке існування тієї горстки вигнанців, хоч вистави того театру були для них зовсім чужі і по формі і по змісту. Ця театральна дружина в початках була настільки слаба, що не була всилі виставити якусь побутову п'єсу, розраховану на зоровий ефект. Такий репертуар, як «По ревізії», «На перші гулі», «Безробітні» і т. п., ледви чи міг зацікавити будь кого з місцевого польського населення і тому вважаю всіх тодішніх відвідувачів за людей, що співчували нашому безталанню. Особисті доходи з тієї «праці» були аж надто невистачальні, а тому й примушували багатьох шукати собі інших джерел заробітку. В декого зродилася думка, за всяку ціну пробратися до Галичини, між своїх людей, де сподівалися кращих умовин. Але, для того були потрібні гроші, бодай на залізничий квиток. Та, на жаль, такої «дрібнички» жаден з нас не мав.

В тій групі був сл. п. сотник М. Селегій, з яким я симпатизував і ми собі взаємно сподобалися. То ж одного разу він звірився мені, що плянує втекти до Галичини і що на ту ціль має для себе на дорогу ще й невеличку суму про запас. У мене ж ніяких засобів не було. Всі мої гроші я витратив на купно скіри і купонів на вбрання ще в Станиславові перед походом нашої Армії на схід, маючи на думці дістатися до дому і обдарувати тими закупами свою рідню, бо таких речей на Україні вже трудно, чи радше неможливо було дістати. На жаль, з того нічого не вийшло, бо внаслідку перемиря нашого «союзника» з ворогом, фронт затримався в кількох кілометрах від місцевости, в якій проживала моя рідня. Тоді всі набуті речі я легкодушно прогайнував, за виїмком шкіри, з якої ж дав пошити собі в м. Барі чудові чобітки. Вони були зроблені дійсно на славу, я почувався «в сьомому небі», любуючись ними за кожним поглядом, але не довго. В той скрутний час, у мене виникла думка, щоб власне ті чобітки проміняти на гірші з доплатою, яку можна було б використати на подорож. За охотниками на таку трансакцію не треба було довго шукати. Сл. п. дир. Карабіневич дуже скоро погодився на таку мінянку з доплатою 1,500.— польських марок. Це була досить «кругленька» сума в тому часі. Негайно після того ми обидва з сот. Селегієм вирушили в дорогу до Галичини шукати кращої долі.

Їзда була препогана. В поїздах страшне переповнення і нам прийшлося їхати майже всю дорогу на приступцях в жахливий холод. Про терпіння, які довелося нам пережити, зайво згадувати, але які муки і недостачі здібна перетерпіти людина, коли твердо вірить в покращання своєї долі? Так «дзвонячи» зубами і з задеревілими від зимна руками доїхали ми щасливо до Коломиї. З двірця помандрували до першого-ліпшого готелю, щоб трохи загрітися, підкріпитися і застановитися над дальшим діянням. При мельдуванні

забрали нам наші «наївні» пашпорти і ми з острахом чекали на їхній зворот. На велике наше здивування і вдоволення наступного дня вранці пашпорти були звернені без ніякого упімнення та ще й з печатками і дописокою про зголошення та дозволом на тимчасовий побут в Коломиї. Це нас підбадьорило і додало відваги та почуття певнішого ґрунту під ногами. Після тієї знаменної для нас події, ми замісць шукати можливости влаштуватися в театрі Косака, як було пляновано, подалися в гостину до с. Надії біля Долини до колишнього бунчужного в сотні М. Селегія, снуючи надію, що там на салінах чекає нас щось краще, більш поплатне від театру. Але, на нещастя, нас там заарештували, бо це була прикордонна смуга, де кожна нова людина породжувала підозру. Нам пришили шпигунство в користь д-ра Е. Петрушевича чи ген. Омеляновича-Павленка. Таке обвинувачення дуже яскраво характеризувало адміністрацію молодої польської держави та її ставлення до своїх недавніх союзників. Очевидно, можна сміливо твердити, що такі речі діялися з відома і «благословення» вищих польських чинників.

І тепер сталося те, чого ми найбільше боялися та намагалися за всяку ціну уникнути. З Надії, через Стрий, Львів, Тарнів, під опікою цивільної і військової жандармерії ми, при всіх невигодах тодішнього арештантського життя, за порадою слідчого судді (познанчика), опинилися таки в Калішi, за дротами, в характері інтернованих.

Філядельфія, в березні 1955 року.

Микита Волокита
Десятник 1-шої УД УНА

ОТАМАН ЗАДРОТЯНЦІВ*

Було колись у Ріміні
полотняні хати.
Було колись задротянці
вміли торгувати!...

Все міняли, здобували
хліб, вино і ліри...
Минулося. Осталося
там лиш поле сіре.

Високії тії дроти,
що нас окружали,
з бараками та шатрами
кудись позникали...

Лиш як колись, так і нині
Адрійськеє море
шумить собі, хвилюючи,
з вітрами говорить.

Свідок слави задротянців
з вітром розмовляє...
Сеньйоріна над бамбіном
пісеньку співає.

Було колись. У Ріміні
лихо танцювало:
«вермут» — віно, «смерть селепка»
щоденно кружляли...

Було колись... Та минуло
й більше не вернеться.
З Задротянців люта доля
глумиться, сміється.

Прийшла вістка з-за Ля-Маншу
серце в дівчат ниє...
Прощавайте чорні очі!
Прощай «кара мія»!

І все братство у вермуті
душі затопило...
Ану-те хлоп'ята!
На Альбіон! Море грає,
ходім погуляти!...

Вирушали задротянці
на пароплав всіли.
Грай же, море!... заспівали
запінились хвилі...

Залишили Венецію...
Скрізь небо і море,
лиш інколи десь далеко
майоріють гори.

Серце мліє від радости
й неоден думає:
«Буду вільний, мов ця мева,
що ось тут літає...»

А отаман — славний Ясьо
веде та не знає
куди й пощо...
але про те усіх запевняє:

Зараз таки як на землю
англійську ми станем
кожний із нас ДіПі статус
негайно дістане,
і поїдем..., де хто хоче,
де хто лиш бажає...

Проїхали Середземне,
на Біскай прибули,
аж тут наші задротянці
горе перебули.

Скаженіє Біскай лютий,
жбурля пароплавом.
Розхворілись задротянці
аж соромно стало.

Шумить море!... На обрію
Альбіон сіріє,
а отаман з молодцями
вже про волю мріє.

* Пояснення незрозумілих слів на сторінці 55.

Ось нарешті вже у порті!
Вагони чекають...
І молодців Задротянців
в Шефілд відправляють.

А в Шефілді? Боже милий!
Табір за дротами...
Доле ж наша, вража доле,
що ти робиш з нами?

Не на волю ми прибули,
але знов за дроти.
Зажурились Задротянці
«Доки ж ще так, доки?»

Заворушилось все братство
Кругом заревіло:
Ось завів де отаман нас,
Погане це діло!

Замість усіх обіцянок
й бажаної волі,
Розбрилися задротянці
по фармерськім полі
із сапами, мотиками...

А отаман — ані чичирк
Його вже не чути,
Не сміється, як бувало...
Лиш зашившись в кутик,
У Шербурні тай зітхає:

«І чорт його знає,
коли врешті вже нас звільнять!»
І, згадуючи добрі часи,
волі виглядає...

Б'ють пороги, місяць сходить
як і перше сходив,
нема волі... Замовк і той,
що всім верховодив.

Нема волі. Задротянці
Панчука питають:
Де ж та воля обіцяна?
Чом нас не звільняють?

Чому томки із звільненням
нашим забарились?
Дивітеся, такі як ми
давно поженились...

Навіть і ті, що з Ріміні
дали ногам знати...
Тільки ось ми безталанні
без жінки й без хати.

Пригадайте ж ви нас томкам,
бо може й забули...
Ми в'янемо у полоні
вже чотири роки,
пора врешті і нам мати
щось власне під боком!

Гомоніло славне братство
довго гомоніло
про ту волю...
І в полоні дні-ночі числило...

При буряках наш селепко
у дугу гнув спину,
а дощ дрібний і день і ніч
цяпотів без впину...

Хоч невільник він убогий
уніформа в латах
та за ним зорила часто
така, що в палатах...

Під табор ось під'їжджає
вона автом власним
і тоді у його серці
смуток увесь гасне.

Задзвонили по таборах
в цілім Альбіоні,
закричали задротянці:
Фініш! По полоні!

Ллється в барах віскі, пиво
братство бенкетує,
і шинкарка щастям сяє,
що добре торгує.

І Англійців не минає,
теж щедро вгощає,
хай же знає Джек і Джоні,
як наш брат гуляє,
як селепко Задротянець
волю зустрічає...

***

Минають дні, зими та літа
роз'їхались ми в різну путь,
вже в багатьох своя кобіта
і діти, мов гриби — ростуть.

Одні в Америку забрили,
інші в Канаду запливли,
у Парагвай, Венесуелю,
усі притулок десь знайшли.

А деж отаман — славний Ясьо?
Чом не відгукнеться?
Чому ж знов так, як в Ріміні
було — не сміється?

Нема його... В Австралію
закинула доля...
Із канґуру він дикими,
щодня серед поля,
опалений, обгорілий,
веде бій кривавий,
згадуючи часи давні
Задротянців слави...

---

[1] Ріміні — місто в центральній Італії, на Адрійському побережжі, поблизу якого знаходився табір полонених 1-ої УД УНА в 1945-47.

[2] Ліра — грошева одиниця в Італії.

[3] Бамбіно — дитя, дитина.

[4] Вермут — рід вина; "смерть селепка" — популярна назва в таборі — для найгіршої якости італійського коняку, від якого дуже боліла голова й тому "смерть селепка".

[5] Кара мія — італ., моя дорога.

[6] Венеція, портове місто в півн. східі. Італії, звідки відходили пароплавами транспорти полонених українців до Англії в травні 1947 р.

[7] Ясьо — майор Яськевич, останній комендант табору полонених у Ріміні.

[8] ДіПі статус — визнання альянтською владою як політичного еміґранта із комуністичних країн східньої Европи, який мав право еміґрувати до Західніх країн.

[9] Середземне — Середземне море.

[10] Біскай — Біскайський залив, відомий із своїх бурхливих хвиль.

[11] Альбіон — римська назва для Англії.

[12] Шефілд — індустріяльне місто в півн. Англії, біля якого знаходився перехідний табір для українців, яких привезено із Італії.

[13] Штрбури — місто біля якого знаходився табір для українців — старшин 1-ої УД УНА в липні 1947 — жовтень 1948.

[14] Богдан Панчук, представник американських і канад. українців для справ біженців в Европі а в тому і для українських полонених в Італії а опісля в Англії.

[15] Томки — англійці, від хресного імени Том.

[16] Уніформа в латах — кожний полонений в Англії мусів носити нашиту на плечах і на колінах латку у формі ромба, як зовнішньої ознаки для воєнно-полонених.

Микола Спанчак

СТАРШИНИ УГА У МОСКВІ Й КОЖУХОВІ

Недавно вийшла книжечка: Микола Спанчак «В'язень Кожухова», 1918-1968, власним накладом автора. Стор. 72. За дозволом Автора передруковуємо два уступи з тієї книжечки: «Арешт б. старшин УГА і висилка в Москву» та «ВЧК в Москві і Кожухівський табір». — Редакція.

Переорганізовані бригади Ч.У.Г.А. показали на фронті, що вони не бажають воювати за ворожий для українського народу московський комунізм, а бажають воювати за вільну українську державу — вони відкрили фронт і спричинили поразку большевиків. Ми здогадались про це негайно. Десь в кінці квітня 1920 р. нам заявили, що мусять зробити реєстр нашої зброї. Докладно записували рід і число пістоль та обіцяли наступного дня їх повернути, але після відібрання зброї заговорили інакше: зарядили збірку і відправили всіх під ескортою до Печерських касарень-тюрми, яка находилась за Печерською Лаврою. Туди привели також тих старшин, які жили поза Бендерівськими касарнями.

Приблизно в той час перевели чекісти масакру старшин, що виїхали другим транспортом з Одеси. Приблизно тоді розстріляли от. Горобача й інших в Одесі.

За кілька днів вночі перевели нас до Київської пристані на Подолі. Там вже чекав на нас корабель, яким нас відправили горі Дніпром, а потім залізницею до Москви. Крім ескорти на кораблі, за нами їхав катер з машиновими крісами напоготові. Тим часом польська армія, а з ними, може, й армія УНР зводили десь уже близько бої. Ночами ми чули стрілянину, а корабель стояв нерухомо посередині Дніпра, чекаючи ранку. Ми голодували. На берег нас зовсім не пускали. На кораблі було 200-300 старшин УГА та деяка кількість підстаршин. Треба думати, що катер із корострілами мав завдання знищити нас, якби фронт зближався до Дніпра.

Десь між Могилевом (не змішувати з Могилевим Подільським) і Смоленськом нас висадили з корабля і перевели на якусь залізнодорожню станцію (здається, місто Орша) звідки через Смоленськ повезли до Москви.

Звичайно полонені або арештовані мають деякі права і можливість зв'язку з рідними, організаціями та представниками свого народу. Ми таких прав не мали і не могли про них і мріяти. Нас не було кому прощати в Києві, хоч українці Києва відносились до нас дуже любовно. Нас вивезли з Києва вночі, але якби навіть вивозили вдень, то ніхто не відважився б і рукою кивнути, щоб показати свою прихильність до нас. Український нарід був уже в той час стероризований чекістами. Ми не чули

ні від кого погроз, але ми знали, що смерть грозила нам щохвилини. Ми не могли писати скарг. Лиш на натяк про невдоволення грозив розстріл без суду. Не було також української або інтернаціональної преси чи журналів, щоб повідомити світ про безправство над нами. Вся преса була комуністична, ворожа до нас, що піддержувала та виконувала накази ВЧК. Ми всі знали, що їдемо на смерть. Ми не мали духовної опіки і не могли перед невідомим майбутнім очистити наші душі та поєднатися з Богом. Жодного духовника не було з нами. Ми могли тільки тихо молитися і віддавати нашу долю в руки Всевишнього. В такому стані ми доїхали до Москви.

Коли ми прибули до Москви, нас відправили на Луб'янку, де в той час находилась Всеросійська Чрезвичайная Комісія (ВЧК). Замкнені в дворі, ми чекали на вирішення нашої долі. За 5-6 годин вирішили відправити нас в Кожухівський табір, що находився під Москвою, поза кільцем підмосковської залізнодорожної лінії. Там ми застали багато старшин українців-придніпрянців з різних «білих» армій, і невелике число колишніх офіцерів німецької та австрійської армії. Наскільки я собі пригадую, москалів у цьому таборі не було, або було дуже мало. Великі бараки табору були окружені високими на 3-4 метрів грубими дошками, обтягнутими збоків та зверху колючим дротом. З зовнішньої сторони табір охороняли війська ВЧК, а з внутрішньої — довірені полонені з «білих» армій. Адміністративні бараки були відгороджені окремо, а також бараки амбуляторії були відділені.

Полонені (арештовані) рідко користувались душем, бо тоді всі речі й одяг треба було складати при вході в барак, де був душ. Сторожа їх докладно перевіряла, всі записки, папери, гроші забирали, а одяг переносили на вихідну сторону, де полонені одягались. Харчі складались з юшки, в якій плавало по кілька зерен цілої пшениці і в яку при варенні вкладали головки й хвости оселедців, що залишались з кухні для адміністративного персоналу та охоронників табору. Ми дуже голодували. Положення наше було безвихідне, а через голод ізнущання деякі відбирали собі життя. Пам'ятаю, як один австрійський полковник, незадовго після нашого приходу, зарізався вночі. Восени стався прорив урожаю в підмосковських садах і частину арештованих виводили збирати врожай. Тоді можна було напхатися овочами, а деякі ухитрялись принести кілька яблук для тих, що оставались в таборі. Це ще більше підсилювало епідемію червінки.

Українці, особливо колишні старшини УГА, не оминали нагоди, щоб зійтися разом, ніби вивчати політекономію, історію, російську мову і т. д. і при цьому ділились думками про своє положення. Чот. Олійник (був в таборі із своєю дружиною) зорганізував навіть виставу «Сватання на Гончарівці». Над арештованими знущались, але рівночасно вели

большевицьку пропаґанду. На аґітаційні «мітінґи» приїжджали навіть аґітатори з-поза табору, напр., аґітатор польського походження Фелікс Кон та ін. Лікарем табору був польський полонений жид, а санітарем теж були полонені поляки. На хворих майже не звертали уваги, бо лікувати не було чим. Навіть аспірини не можна було одержати. В рідких випадках хворих відправляли до тюремного шпиталю, який находився на одному передмістю Москви. Командантом тієї лікарні, а також його замісником були матроси. Обидва дуже хотіли показати, що вони військовики і постійно носили шпори. Працював у тому шпиталі тільки один лікар, що походив з України, мабуть також з арештованих, зовсім сивий, мав около 70 років. В тому шпиталі багато людей умирало, бо ліків майже не було. Але тим, що люди вмирали, ніхто не журився. З наших старшин у цьому шпиталі були: от. Дудинський, чот. Плюндрас, хор. Клодницький, син, чот. Семен Миськів, чот. М. Спанчак, хор. Сорочан і ін., прізвищ яких уже не пам'ятаю. Я був хворий на очі. Думаю, що при промиванні санітар спалив мені марганцевим калієм праве око і воно напухло, а повіки очей зовсім не відкривались. От. Дудинський помер у цьому шпиталі на червінку, а інші за деякий час повертались до табору. Наше перебування в шпиталі було нашим щастям у нещасті, бо в той період всіх старшин УГА вивезли з табору до Архангельська. Дуже часто з табору викликали відповідну частину арештованих з «речами». Речі потім відбирали, а викликаних вивозили в ліс і розстрілювали. Найбільшу групу, бо майже половину мешканців табору, вивезли на розстріл під час якихсь детонацій у Москві. Казали, що це горів склад зброї, а розстріл був пімстою чекістів. Але після таких розстрілів табір заповнювався наново, бо людей ловили, де могли.

Старшин УГА забирали на розстріл мало, їм підготовили інший «Катинь». Їх вивезли до Архангельська і, як нам потім розказували новоприбулі, посадили на корабель та вивезли на море, де всіх, разом з кораблем, затопили. Це підтверджується також тим фактом, що жоден з вивезених до Архангельська старшин більше не повернувся.

Як ми вернулись до табору з шпиталя, то застали там уже нових наших старшин: от. Букшованого, сот. Капусту (він казав, що за часів ЧУГА був командантом двірця в Бірзулі) та інших. Новоприбулі приносили нові вістки. Від них ми довідалися, що при ЦК Комуністичної Партії в Москві організовано Галицьке бюро, яке мало опікуватися галичанами. Одного разу наш табір відвідали представники цього бюра. Це був голова бюра, якийсь Пушкар, і секретар Баландюк. Я думаю, що обидва вони служили колись в УГА. Я не знаю дати, коли зорганізовано це «Галицьке бюро» при ЦК ВКП(б). Цікаво, що представники цього бюра не відвідали табору перед відправленням наших старшин на смерть до Архангельська. Вони з'явились до табору тоді, коли в таборі залиши-

лось всього кільканадцять старшин, головно тих, що вернулись з шпиталю, здебільша старшин нижчої ранґи (чотарів і хорунжих) і тільки двох вищої ранґи (от. Букшований та сотн. Капуста). Чи це не було зроблено, щоб показати гуманність до галичан, при чому тоді, як головне ядро старшин вже було знищене.

Хочу ще додати, що в часі висилки старшин з Кожухова до Архангельська деяку кількість старших віком старшин вислано в Казань, в робітничі табори. Про це розказував мені сотн. Іван Думин, якого я зустрів в часі другої світової війни в Дрогобичі, за окупації України німцями.

За старанням «Галицького бюра» нас звільнили з табору та дозволили деякий час жити в Москві. Між звільненими були: от. Букшований, сотн. Капуста, чот. Плюндрас, чот. Миськів, хор. Колодницький, син, чот. Спанчак та ін., прізвища яких я вже не пам'ятаю. На «волі» ми ходили шукати щодня якоїсь роботи і так жили. Найчастіше ми рубали дрова для пекарень і цим заробляли 2-3 фунти хліба денно. Обідали в публічних харчівнях, де діставали юшку з цілої пшениці, але густішу як у таборі. Вечорами ходили до клюбу і терпеливо вислухували пропаґандивні доповіді, за що всі приявні одержували по куску цукру і чай, який пили «в прикуску». Жили разом в одному з так званих «Домів Совєтів». Ці доми були організовані спеціяльно для бездомних які за нічліг не платили.

Багато помагали нам українці, які тоді ще мали свій клюб при Тверській вулиці. В клюбі час від часу давали вистави українських побутових п'єс, як «Наталка Полтавка», «Вечорниці», «Сватання на Гончарівці» й ін. Тут ми познайомились також з поетом Чупринкою, який тоді жив у Москві, а властиво переховувався в приміщенні клюбу. Він був завжди сумний, мовчаливий і пригноблений. Видно, відчував, що скоро начнуться переслідування українців. Його пізніше розстріляла ЧеКа (28. 7. 1921).

За нашими стараннями через «Галицьке бюро» комендантура Москви видала нам дозвіл виїхати до Харкова. Виїхало нас около 15 осіб. От. Букшований залишився в Москві. Пізніше, вже у Вінниці, я читав у газеті, що «Органами ВЧК в Москві розстріляно крупного шпіона Букшованого Осипа».

З Кожухівського табору пригадую собі прізвища таких старшин: от. Сень Ґорук, от. Осип Дудинський, сотн. Іван Цяпка, сотн. Кекіш, сотн. Іван Думин (зустрівся з ним пізніше в Дрогобичі), сотн. Клодницький — батько, хор. Клодницький — син, випущений зі мною, чот. Калина, пор. Кобрин з жінкою (Маґурська з Самбора), чот. Черняхівський, сотн. Мартинович, здається, був з дружиною, чот. Олійник з дружиною, чот. Миськів (випущений разом зі мною), чот. Плюндрас (випущений зі мною),

підхор. Сорочан (втік з лікарні), військовий урядовець Левандовський, з жінкою і донечкою 5-6 років. Пізніше прибув до табору також генерал Осип Микитка, але за кілька днів його забрали назад. Він скаржився, що його хотять примусити, щоб він прийняв командування над одною совєтською дивізією, але він відмовився. Пізніше ВЧК його розстріляла.

Це, що я описував, відноситься до групи старшин УГА, що в Кожухів були відправлені з Києва. Скільки таких груп знайшли свій «Катинь» в кожухівському таборі, один Господь знає...

Д-р Семен Федюк
хор. І УД УНА

БЕЛЯРІЯ — РІМІНІ — АНГЛІЯ

Вступне слово на "Вояцькій Вечорі" Станиці УД УНА в Ню Йорку, дня 28 грудня, 1968 р.

Роля і значення Української Дивізії не є ще належно оцінені, одначе ніхто не заперечить, що сама Дивізія являється тільки одним звеном у довгому ланцюгу наших визвольних змагань за свободу і незалежність Української Держави. Перша Дивізія "Галичина" щераз засвідчила цілому світові, своїми жертвами під Бродами, що Українська Нація є жива, нескорена і готова понести якнайбільші жертви в обороні своєї свободи і незалежности.

По битві під Бродами, твориться нова Перша Українська Ґренадирська Дивізія, уже без назви "Галичина", бо до неї входили українські з'єднання, чи поодинокі вояки розпорошені по німецькій армії, а також до неї зголошувались робітники, які були вивезені на роботу до Німеччини із цілої України, які працювали по фабриках, або у німецькому сільському господарстві.

Напередодні розвалу Німеччини твориться Українська Національна Армія, якої основою є власне Перша Українська Ґренадирська Дивізія під новою назвою: 1-ша Українська Дивізія, Української Національної Армії. Вона охоплювала усіх українців від Карпат по Кавказ і як така була соборницькою українською військовою одиницею, яка воювала на проти-большевицькому фронті аж до кінця війни і щойно тоді вона добровільно склала зброю у руки англійської армії.

Про дальшу долю Першої Дивізії, Української Національної Армії довідуємось із книжки письменника п. Евстахія Загачевського "Белярія-Ріміні-Англія". Сам автор назвав її скромно спомином-репортажем. У ній, він у журналістичній і легкій формі висказав свій біль, свої переживання і сподівання, які одночасно були переживаннями 10-ох тисяч дивізійників таборовиків в Італії й Англії.

Ця книжка має величезну вартість не тільки для нас, бувших Дивізійників, але також для цілої української нації, бо автор відкрив маленьку заслону таємниці, чому анґлійці не передали 10 тисяч українського цвіту у руки найбільшого ката України — Сталіна.

Автор поділив свою книжку на три частини: Белярія-Ріміні-Анґлія. На цьому вечорі ми побачимо тільки Белярію і Ріміні, коли то Дивізія ще жодного статусу полонених не мала, і на підставі угоди в Ялті і Потсдамі уважалася інтеґральною частиною Совєтського Союзу. Тому то большевики, за всяку ціну, домагалися від анґлійців передачі Дивізії у їх руки, щоб з нею "розрахуватись".

У третій частині книжки ми бачимо переїзд Дивізії до Анґлії, де таборовики уже дістали офіційний статус военно-полонених, або добровільно здавшихся у полон, де всяка загроза передачі Дивізії у руки большевиків відпадала, але це наспіло щойно по майже трьох роках хвилювання, непевности та психічних страждань.

Про величезну культурну і видавничу працю у таборі полонених у Ріміні ви маєте нагоду довідатися у другій частині нашого вечора, оглядаючи виставку таборових видань. Я можу тільки зазначити, що справа передачі 1-шої Української Дивізії у руки большевиків набрала міжнародного характеру і розголосу. Між іншим, Андрей Вишинський, як совєтський представник в ОН підніс цю справу на пленумі Об'єднаних Націй у Ню Йорку, обвиняючи Анґлію, що вона переформовує і узброює окрему дивізію із бувших українських есесів в Італії, у місті Ріміні, якої командиром став німецький ґенерал "Крет", (що відносилося до нашого ґенерала Михайла Крата).

Тут треба ствердити, що тільки надзвичайна працьовитість і дуже високий рівень національної свідомости у наших Дивізійників-таборовиків здивували анґлійців і це було одною із головних причин, що анґлійський уряд рішився перевезти Дивізію до Анґлії. Це твердження я основую на словах командира Головної Анґлійської Кватири, полк. А. Ковелла, який, уже перед відпливом корабля до Анґлії, у порті Венеції, сказав до нашого команданта табору, майора Яськевича, ось так:

"Ви можете бути горді, що ваша праця і постава бувших членів Української Дивізії, доконали тут велику пропаґандивну роботу на користь українській справі. Небагато визначних анґлійських ґенералів знало про існування окремої української збройної одиниці у німецькій армії, але цілий політичний світ знав про вашу боротьбу в Ріміні із СССР. Можу вас запевнити, що і мій уряд обороняв долю ваших земляків, а дальша майбутність кожного із вас буде у його власних руках".

Як ми, кол. учасники табору Белярія-Ріміні, доконали великої пропаґандивної роботи на користь української справи — найкраще можна довідатися із книжки Е. Загачевського Белярія-Ріміні-Анґлія, яка є базована на щоденних інформаціях рімінських пресових органів та особистих переживань і спостережень автора.

....

Іван Поритко

ВІД УКРАЇНСЬКОЇ СТРІЛЕЦЬКОЇ ГРОМАДИ ДО КООРДИНАЦІЙНОЇ РАДИ КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В організованім житті української спільноти в ЗСА в роках після першої війни з'явилися нові люди. Своєю активністю, новим підходом і новим розумінням громадських проблем та, врешті, глибоким почуттям обов'язку й громадської дисципліни, відразу дали суспільній праці новий кольорит і цілком новий темп. Ці нові громадяни в українськім житті в ЗСА — це українські комбатанти.

Вони діяли не тільки індивідуально в окремих уже існуючих організаціях, але виступили на громадську арену і спільно, згуртовані в Стрілецьких Гуртках. Перший Стрілецький Гурток зорганізовано в 1925 році в Філядельфії, а рік пізніше на 1-му З'їзді кол. українського стрілецтва в Ню Йорку оформилася перша центральна комбатантська організація в ЗСА Українська Стрілецька Громада під проводом д-ра Володимира Ґалана, зі Стрілецькими Гуртками в Філядельфії, Ню Йорку, Нюарку, Питсбурґу, Клівленді, Дітройті, Шамокіні й Скрентоні. З того часу аж до вибуху другої світової війни Українська Стрілецька Громада в ЗСА вела незвичайно живу діяльність, поставивши перед собою головне завдання об'єднано допомагати у підготові українського народу до нового чину, розгортаючи працю головно у військовій, господарській і суспільно-політичних ділянках. Великою заслугою УСГ-и було започаткування зорганізованої допомоги українським воєнним інвалідам та придбання Дому Українського Інваліда у Львові. За десять років призбирано тоді 76,248.00 долярів, що, беручи під увагу невелику кількість членів УСГ-и (найбільше було 129 членів), було дуже значним осягненням.

По прибуттю до ЗСА більшої кількости кол. українських вояків, відбуто 9 жовтня 1949 р. в Ню Йорку Загальний З'їзд кол. українських вояків під проводом ген. Павла Шандрука в приявності 137 осіб, на якому були представники діючих в Европі організацій: Братства УСС, СУВ, ОУК і Дивізійників. УСГ-да пішла назустріч об'єднанню українського вояцтва, змінила обов'язуючий статут і оформлено нову центральну комбатантську організацію з назвою «Об'єднання бувших Вояків Українців в ЗСА (ОбВУА)». ОбВУА, чисельно скріплене, — весь час намагалося об'єднати всіх українських комбатантів та зокрема включити в ОбВУА в міжчасі постталі організації із вужчими завданням,и зв'язаними з їх колишніми

військовими формаціями. Братство УСС зразу увійшло в склад ОзВУА, пізніше включилися Об'єднання к. Вояків УПА і Вільне Козацтво. З Братством к. Вояків 1 УД УНА ведуться переговори від 1951 року, за цей час дійшло до тісної співпраці в Суспільній Службі Комбатантів та у видаванні вояцького журналу, в чім велика заслуга сл. п. д-ра Л. Ортинського, голови Головної Управи Б-ва к. Вояків 1 УД УНА. По смерти д-ра Ортинського, який мав велике зрозуміння для потреби згуртування українських вояків в одній комбатантській організації, справа, на жаль, затяглась.

Отож проблема об'єднання українських комбатантів не нова, бо вже 1948 року на З'їзді Союзу Українських Ветеранів (СУВ) в Німеччині говорено про потребу тільки одної комбатантської організації і доручено Головній Управі СУВ знайти шлях до об'єднання. Тоді на пропозицію представників Братства УСС СУВ закликав діючі комбатантські організації в Европі до дружнього братнього вояцького співжиття та коректного взаємного відношення. Головна Управа СУВ 10 червня 1948 р. призначила окрему комісію в складі: полк. Коваль, В. Татарський і І. Поритко, якій доручено занятися переведенням об'єднання, зокрема СУВ, ОУК, Братства УСС і Дивізійників. На протязі того року відбуто в Мюнхені під проводом ген. П. Шандрука кілька зустрічей з представниками названих організацій, які всі дуже болючо відчували роздрібнення кол. українських вояків, без співпраці й порозуміння серед загального розґардіяшу нашої спільноти на скитальщині. Також і в 1950 р. на зібранні українського воящтва в Парижі потверджено потребу одної центральної комбатантської організації, а гарячим речником об'єднання був ген.-полк. М. Омелянович-Павленко, який у своїй промові твердив: «В організації та в карному поготівлі врятуємо наші розпорошені сили і перш-за-все почерез нас сполучаться окремі клітини великої української еміграції в одну, свідому своїх завдань, потужну цілість. Бо ми, українські вояки, стоїмо понад партії й ґрупи, понад політичні розходження, понад різниці віровизнання — обличчям до нації, як цілости, як святости, як єдиної мети нашого життя на землі...»

Мимо наполегливих старань це шкідливе роздрібнення тривало дальших 20 років, на що складалися різні причини. Головною перешкодою було неоднакове розуміння завдань і характеру комбатантської організації. Деяка група колишніх старшин уважала комбатантські організації за військові формації й продовжувала забаву у військо включно з підвищуванням військових ступенів. При тім, всупереч рішучим застереженням майже всіх наших комбатантських організацій, в цій смішно-ранґовій історії співпрацював керівник військового ресорту Виконного Органу УНР, чим створював клопітливу ситуацію для загалу українських комбатантів. Розпорошення українських комбатантів сильно піддержували також різні політичні середовища з партійних спонук, творячи для себе «групові ґвар-

дії». А вже найбільшою перешкодою до здійснення був болючий і соромний роздор, що затроював усе наше суспільне життя на скитальщині та не оминув і колишніх наших вояків.

Відбутий Перший Світовий Конґрес Вільних Українців зарисував проломові зміни серед нашого роз'єднаного громадянства, а зокрема серед кол. українського вояцтва, що на своїй великій збірці 15 листопада 1967 р. ствердило неподільність української вояцької традиції та рішило дальше продовжувати її плекання тільки об'єднано.

ОбВУА, виконуючи однодушне рішення З'їзду українського вояцтва з 15 листопада 1967 р., підготовило нараду на 10 травня ц. р., на яку зголосили свою участь такі комбатантські організації: ОбВУА, Братство УСС, Об'єднання к. Вояків УПА, Товариство к. Вояків УПА, Братство к. Вояків 1 УД УНА, Українське Вільне Козацтво та Союз Ветеранів Українського Резистансу. Протокол того зібрання друкуємо на іншому місці. Тут тільки повторимо, що після докладного обговорення пляну праці, доручено президії випрацювати детальний плян праці КР УКО, беручи під увагу, що: 1. головним завданням КР є спільно і постійно продовжувати і плекати серед української спільноти військову традицію збройної боротьби, 2. зосереджено продовжувати допомогу українським воєнним інвалідам, немічним кол. воякам й їх родинам, для того організувати матеріяльні засоби, 3. видавати публікації, зв'язані з визвольною боротьбою і 4. зберегти документи з часу українських визвольних змагань, а зокрема збройної боротьби, забезпечуючи їх і визначуючи для цієї цілі один музейний центр, від якого можна би отримувати копії історично вартісних архівальних матеріялів.

Таким чином нарада з 10 травня ц. р. у Ню Йорку започаткувала новий етап в історії українських комбатантів у вільному світі. Треба тільки дбати, щоб Координаційна Рада доказала ділом свою доцільність і корисність для всього нашого комбатантського світу.

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

У спомині "Харківський Слобідський Кіш" зайшли деякі друкарські чортики. Спомин належить, як це зазначено в журналі п. Іванові Панченкові, але опрацював його п. **Василь Сердюк,** чого не зазначено в журналі В. К. ч. 2 (1969) ст. 32-35.

Стор. 33, рядок 17 згори надруковано: В початках грудня 1917 на місце звільненого... командира 1-го Українського Корпусу, **призначено ген. Рогозу...,** а мало бути **...ген. Гандзюка...**

Правильна ранґа того часу для ген. Павла Скоропадського була **генерал лейтенант.**

КРАЛЯ СУЖ КАНАДИ ОБРАНА КНЯЗІВНОЮ КАНАДСЬКОЇ ПРЕСИ

Віра Лихач.

Одною із атракцій у програмі Тижня Канадської Преси, що відбувається щороку в Торонті є т. зв. "Міс Байлайн Бол", на якому окреме жюрі вибирає з-поміж кандидаток різних торонтських часописів та радіових і телевізійних станцій "Міс Байлайн" чи пак "кралю преси" на поточний рік. Цього року "Міс Байлайн Бол" відбувся 11-ого квітня в залях готелю Роял Йорк. У конкурсі на кралю преси взяло участь 15 кандидаток, в тому кралі трьох торонтських щоденників, трьох радіо-телевізійних станцій, двох фахових англомовних часописів і семи часописів етнічної преси. Від Спілки Українських Журналістів взяла участь у конкурсі вибрана на цьогорічному Равті Української Преси у Торонті Краля Української Преси, панна Віра Лихач, яка виступала як "Міс Юкрайніен Пресс 1969". Після інтерв'ю з членами жюрі і після показової променади на помості жюрі проголосило Кралею Преси (Міс Байлайн) на 1969 рік кандидатку радіо-телевізійної станції СіБіСі Сузанну Картер, а Князівнами представницю словенського часопису "Словенска Държава" Маґдалену Резнік і кралю української преси Віру Лихач.

Панна Віра Лихач була обрана Кралею Української Преси на 1969 рік на Равті Української Преси в Торонті як кандидатка журналу "Вісті Комбатанта". Вона ученица 12-ої кляси торонтської середньої школи, абсольвентка Курсів Українознавства ім. Гр. Сковороди, активний член Пласту і пластової спортової дружини "Ведмедики", співає в хорі "Веснівка", грає на піяно, танцює народні танці, на змаганнях українських молодіжних організацій у Торонті взяла перше місце у всіх спортових конкуренціях як член Пласту (крім мету диском), бере також участь у спорті і хорі своєї серденьої школи.

Управа СУЖ Канади

РОЗШУКИ

Романа Веприка, останнє місце осідку в Криндор, Саск., Канада, пошукує сестра Емілія. Писати прошу на адресу:

Mr. B. Kandiuk, 32-07 82nd St.
Jackson Heights, N. Y. 11370, USA

МЕМОРАНДУМ

М. п., дня 20. (18) травня 1945 року.

Наводимо первісний український текст без ніяких змін. — **Редакція.**

До
Англійського командування
в Італії.

В зв'язку з трактуванням частин Української Національної Армії яко німецьких СС., маємо за шану цьому твердженню англійського командування рішуче заперечити та подати до відома відповідні пояснення.

Український нарід вже на протязі кількох століть провадив боротьбу за права на державне існування. В останніх десятках років, починаючи від року 1917, особливо криваво прийшлося нашому народові боротися, а спеціяльно проти московського большевизму. Від 1917 по 1922 рік ця боротьба провадилася Українською Державою й її реґулярними арміями проти Москви, а після поконання цих армій ворогами боротьба продовжувалася збройно і політично цілим народом і продовжується аж по цей час. В цій боротьбі український нарід тяжко потерпів політично, матеріяльно і великими людськими жертвами. Особливо тяжко і криваво розправлялася Москва з українським народом. Маємо тут за час панування Москви до року 1941 сотки тисяч людей розстрілцних, маєток знищений, а якщо порахувати загинувших на засланні, під час штучно створеного Москвою голоду, жертви ці сягають кількох мільйонів людей. В числі цих жертв є люди різного соціяльного походження, різного віку (в тому малолітні і глибокі старці), велика кількість жінок і дітей.

Тому то, коли в 1941 році вибухла війна між Німеччиною а Москвою. то ввесь український нарід, незалежно від того, в склад якої держави він входив, став в цій боротьбі по стороні Німеччини проти Москви. Бачимо десятки тисяч українців-вояків совєтської армії, які добровільно йдуть до полону, маючи одне лише бажання — стати до збройної боротьби проти Москви. Прецінь цілий український нарід свято був переконаний, що Німеччина лише поможе йому визволитися від ярма і створити свою Державу. Про конфлікт Німеччини з іншими европейськими державами крім Москви, український нарід знав, але рахував, що то є справа лише Німеччини, бо ж український нарід ніяких конфліктів з тими народами не мав, не має і не хоче мати. Велике розчарування і жаль українців були, коли Німеччина не дозволила творити армію, а лише дрібні, розпорошені відділи, не дозволила не тільки на створення Держави, а навіть знищила самоврядування, замкнула високі і середні школи і зробила Україну своєю колонією в найгіршому значенні цього слова. Швидко за тим зачинається німецький терор в Україні, вішання й розстріли та спеціяльне нищення інтеліґенції. На тлі боротьби з окупантом повстає Укарїнська Повстанча Армія, в ряди якої йде багато інтеліґенції і взагалі всі, кому загрожує німецький терор. В цей час розпочинається німецький відворот з Совєтського Союзу і для українців стає

ясним, що вони є здані лише на власні сили в боротьбі проти Москви і Німеччини. Ясним є, що треба за всяку ціну творити збройну силу. Опущення німцями теренів України дає українцям ще слабу надію, що це їх нарозумить і німці хоч тепер дадуть змогу творити збройну силу, працювати для створення Української Держави, зачнуть відноситися щонайменше людяно, але надії були даремні. Далі продовжується терор, немає мови про признання якихсь політичних прав. Але все ж таки вдається вирвати дозвіл на створення мінімальної збройної сили, щоправда не в тій формі і не в такій кількості, як би хотілося. Українці домагалися створення своєї окремої армії і то виключно для боротьби проти Совєтів. Ясно, недвозначно і рішучо було заявлено німцям українськими представниками про те, що проти інших держав поза Москвою українці битися не будуть і що німці їх до того в ніякий спосіб не змусять. Творити окрему українську армію так і не вдається аж до року 1945.

В 1943 році вдається лише створити одну дивізію. Творення то носить характер, як і всі формування з інших національностей в німецькому війську (естонці, латиші і т. д.), цебто є то творення легіонів при зброї СС. Самі ці формації не могли бути СС-ами згідно німецьких законів і приписів, бо ж не були німцями та громадянами Німеччини. Дивізія не тільки не належала до СС-ів, а навіть був спеціяльний наказ німецької команди про заборону воякам Дивізії носити відзнаки СС. Вояки Дивізії носили на правій стороні ковніра і на лівому рукаві герби української провінції "Галичина" — лев з трьома коронами. Частини Визвольного Війська носили на лівому рукаві тарчу з національними українськими кольорами (жовтоблакитний) та державним гербом (тризубом). Присяга Дивізії по її сформуванні ясно говорить, що Дивізія має бути вжита лише до боротьби проти Совєтів за визволення свого народу. На вимогу українського громадянства в складі Дивізії знаходяться священики, чого немає в формаціях СС.

При творенні цієї дивізії німці даного слова не дотримали. Після вступної умови перед творенням Дивізія мала мати український командний склад, підлягаючи лише оперативно німецькому командуванню і то виключно в боротьбі проти Совєтів. Німці мали дати інструкторів на час вишколу, дати зброю, одяг і взагалі заосмотрення нарівні з німецькими частинами. В дійсності умова ця не дотримується — старшин і підстаршин звільняється з різних проводів, не допускається впливу українських громадських організацій, внутрі ж самої частини часто ображається українське національне почуття. Стиснувши зуби, українці застосовуються до заряджень, не хотячи дати поводу німцям до знищення єдиної збройної сили в обороні національних прав. Старшини й підстаршини йдуть звичайними вояками, зносять всі, досить часті знущання, аби тільки не опустити звичайних вояків, щоб в слушний момент рятувати від загибелі цих людей. Яке відношення німців до Дивізії, дають ясний доказ двотижневі бої в липні-серпні 1944 року на теренах Галичини, де Дивізія, дякуючи ганебному захованню німецького дивізійного командування, попадає двічі в окруження і несе криваві втрати.Ще

сьогодні не знаємо про долю біля 10,000 людей. За цю криваву масакру Дивізії командант її дістав найвищий військовий орден (Ріттеркройц), німецькі старшини і підстаршини шерег бойових орденів, хоч більшість їх в бою покинула свої частини. Збоку німецького, а навіть політичного було за що нагородити. За два тижні без жодної морально-політичної відповідальности знищено по над 10,000 свідомого українського національного елементу — вороже настроєного проти німців. Дивізія поповнюється і йде проти Совєтів. На нову вимогу громадських організацій створення української національної армії, запровадження українського командного складу, дання якихнебудь політичних свобод українському народові — німці відмовляють. Робиться лише та уступка, що Дивізія від жовтня 1944 року носить назву: "1-ша Українська Дивізія" і лише в загальному численні німецької збройної сили позістає як 14-та дивізія при зброї СС. Поза Дивізією є в той час існували лише кілька дрібних відділів, які частинно підлягають вермахтові, люфтваффен або поліції.

Вже від осени 1944 року на вимагання представництва Об'єднаних Українських Політичних Угруповань ідуть пертрактації з німецьким уря дом про утворення Українського Політичного Представництва на правах суверена, як зав'язку уряду майбутньої Самостійної Української Держави. Німецький уряд є нарешті змушений на це погодитися і в березні 1945 року узнає Український Національний Комітет яко ,єдиного представника Українського Народу, узнає право на творення цпм Комітетом окремої Української Національної Армії з власним командуванням, уніформою і внутрішньо-незалежною від німецької держави. Німеччина зобов'язується забезпечити цю армію матеріяльно. Німці зобов'язуються віддати до диспозиції Комітету всіх вояків-українців і всіх українців взагалі на терені Німеччини, а в першу чергу всі існуючі українські частини.

Український Національний Комітет повстає на підставі погодження всіх українських політичних угруповань, на чолі Комітету є генерального штабу генерал-поручник Шандрук Павло, він же постановою Національного Комітету визначається командуючим Українською Національною Армією.

17. березня 1945 року Національний Комітет випускає декларацію, в якій закликає всіх українців до боротьби проти Совєтів, і лише проти Совєтів, а не західніх держав, і заявляє, що в цій боротьбі приймає поміч Німеччини, яко союзника. 17-го ж березня 1945 року виходить зарядження Командуючого Українською Національною Армією про творення армії і про вхід в склад армії Дивізії, яко 1-ої Української Дивізії. З моментом видання цього зарядження зв'язок Дивізії зі зброєю СС зривається і дальше через зброю СС зістає лише постачання Дивізії. Командувач Армії їде до Дивізії і відбирає присягу на вірність Українській Державі. Підготовляється висилка старшин для перебрання від німців командування, німці ж залишаються на місцях до часу формальної передачі своїх частин. Командант Армії домагається від німців відводу Дивізії у запілля для організації українських частин. Початково має повстати 4 дивізії: 1. — з 1-ої, 2. — з запасових частин,

3. — з протипанцерної бригади, що була на фронті під Ґерліц, 4. — з полку та запасових частин, які останньо були в Мезинґен і були німцями обезброєні за відмову битися з Аліянтами на західнім фронті. Мали також бути сформовані спеціяльні одиниці, як приміром летунство. Воєнно-політичні події не дали закінчити цих намірів і, наприклад, заміну німецького командного складу 1-ої Дивізії на український вдалося перепровадити вже підчас відходу 1-ої Дивізії з фронту.

Одягнення старшинами і вояками 1-ої Дивізії та інших частин Української Національної Армії чисто українських відзнак цілковито перевести в життя не вдається лише з причини браку в Німеччині матеріялів на ці відзнаки. Заміна німецьких відзнак на українські переводиться ступнево в міру придбання потрібних на відзнаки матеріялів.

Командуючий Українською Національною Армією в сучасний момент перепроваджує пертрактації з вищим командуванням аліянтів, тому тут на місці дається це освідчення в його заступництві.

Наведене вгорі освідчення хіба ясно доказує, що в складі німецьких СС-ів ніяких українських частин немає і не було, зарядження англійського командування про приєднання до 1-ої Української Дивізії всіх вояків-українців з вермахту, поліції, люфтваффен і т. д. вказує, що англійське командування вважає 1-шу Українську Дивізію неприналежною до німецьких СС-ів.

В заступництві Команди Української Національної Армії старшини штабу Армії:

К р а т
(Крат Михайло — полковник)

М а л е ц ь
(Малець Віктор — пполковник генштабу)

СТАНИЦЯ УСС В ТОРОНТІ В ЧЕСТЬ ПОЛЯГЛИХ НА МАКІВЦІ

Майже щороку Станиця Братства УСС в Торонті відзначує пам'ять незабутнього, переможного бою на Маківці. Також і цього року в неділю, 11 травня, відбулися святочні сходини членів Станиці з нагоди 54-тих роковин того бою. Побратими зібрались в домівці УНО при вул. 297 Каледж, а побр. С. Теребуш прибув зі своєю дружиною.

Сходини відкрив голова Станиці сотн. Михайло Девоссер, привітав приявних, зазначуючи, що нинішні сходини присвячені річниці славної перемоги на Маківці. Після того секретар Станиці д-р Стефан Булак виголосив промову про Маківку і її історичне значення.

По доповіді відбувся апель в честь поляглих на Маківці, що його перевів голова Станиці. Побратими уставились в два ряди і на зазив голови однохвилинною мовчанкою віддали честь поляглим, а голова відчитав прізвища поляглих стрільців. З великою увагою і глибокою пошаною вислухали присутні довгого реєстру поіменно вичислених поляглих героїв. Було їх 50, переважно з Гуцульщини (37 або 74% на всіх поляглих).

Після короткої перерви відбулися звичайні ділові наради членів Станиці, на яких між іншим постановлено взяти громадну участь в Зеленосвяточних Поминках по поляглих на місцевому кладовищі, де щороку над символічною могилою відправляється Панахиду з участю громадянства і комбатантських організацій та з організованою участю молодечих організацій в одностроях і з прапорами.

д-р С. Булак

ПРОТОКОЛ

ОСНОВУЮЧИХ ЗБОРІВ КООРДИНАЦІЙНОЇ РАДИ КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЗСА,

що відбулися в суботу, 10 травня 1969 р., в Українському Народному Домі в Ню Йорку, кімната ч. 25, о год. 12-тій дня.

Порядок нарад:

1. Відкриття і вибір Президії.
2. Обговорення і прийняття правильника Координаційної Ради Комбатантських Організацій в ЗСА.
3. Оформлення Координаційної Ради Комбатантських Організацій та Контрольної Комісії.
4. Плян праці.
5. Вноски і запити та евентуалія.

Наради відкрив о год. 12.15 **д-р Володимир Ґалан,** вітаючи прибулих відпоручників комбатантських товариств. Д-р В. Ґалан ствердив, що ОбВУА все стреміло до об'єднання комбатантських організацій та до координації дій на цьому терені. Деякі комб. організації, як ОКВ УПА є членами ОбВУА, а деякі, як 1 УД УНА, співпрацюють з ОбВУА на видавничому та суспільному відтинках. Тепер йдеться про поширення такої співпраці на всі інші комбатантські організації.

Вибрано Президію зборів, до якої ввійшли: д-р Володимир Ґалан — голова, Максим Скорупський — заст. голови, Юрій Лопатинський — секретар.

Побратим **Іван Поритко** відчитує зголошених представників комбатантських організацій до КРКО та подає зміни у складі делеґацій. Одномінутовою мовчанкою вшановано сл. пам. М. Фриза, — делеґата Товариства б. Вояків УПА ім. ген.-хор. Т. Чупринки до КРКО. На нараду прибули такі представники комбатантських організацій:

ОбВУА: д-р В. Ґалан, д-р І. Козак, УСО: І. Поритко, П. Постолюк, ОКр. УПА Америки і Канади: Ю. Лопатинський, І. Хома, Т-во б. Вояків УПА ім. Т. Чупринки: П. Футала, І. Ділай, Крайова Управа 1 УД УНА і Броди-Лев: д-р Р. Дражньовський, В. Гриньох, Українське Вільне Козацтво: д-р Ф. Мелешко, Й. Вишневецький, Союз Ветеранів Українського Резистансу: М. Скорупський, Р. Поліщук.

В нарадах, крім делеґатів організацій, брав участь **ген.-хор. А. Валійський.**

В дальшому І. Поритко подає коротку історію заснування КРКО. На З'їзді Комбатантських Організацій 15 листопада 1967 р. з нагоди Світового Конґресу Українців (СКВ) прийнято резолюцію та постанову Комбатантських Організацій, створити організаційний осередок в ЗСА та завершити його Координаційною Світовою Радою (СКР). Такі Координаційні Ради Комбатантських Організацій є вже створені в Австралії, Англії та Аргентині. До кінця 1968 р. мали ми тут в ЗСА створити таку Координаційну Раду Комбатантських Організацій. До створення Світової Координаційної Ради ледви чи так скоро прийде. До СКР зголосила своїх представників лише Арген-Засновуючи КРКО на тутешньому терені ми сподіваємося приспішити створення СКР.

В дальшому І. Поритко прочитав проєкт-правильник: 1. Назва й осідок. 2. Ціль. 3. Членство. 4. Устрій. 5. Фінанси. 6. Розв'язання. Приступлено до читання та обговорення кожної точки зокрема.

Назва: Координаційна Рада Комбатантських Організацій.

Осідок: Були дві пропозиції: Побратимів **П. Постолюка,** щоб осідок був там, де перебуває голова і секретар, та **І. Поритка** — там, де перебуває більшість членів Управи. Вкінці рішено, що осідок КРКО буде у Філядельфії, Па.

2. Ціль: М. Скорупський стверджує, що точка 2 неясна і є завершена фразою. Всі ми бились за українську державу, а не за щось неокреслене і всі ми визнавали 22 січня. Нам треба застановитись, як ту ціль осягнути.

І. Поліщук додає, що кожна армія має свій штаб та своє командування. Йому не ясно, кому Рада має підпорядкуватись. Він вважає, що коли твориться щось нове, то треба починати творити від основ.

Л. Футала підкреслює, що ми тут репрезентуємо Головні Управи наших організацій і дискутуємо над правильником. Назва КРКО відповідає всім. Ціль — це об'єднання і щоб до нього дійти — треба старатись всіх приєднати. Є деякі, що визнають 22 січня, а деякі, що визнають 30 червня. Футала вважає, що треба дати змогу бути в КРКО також і тим організаціям, які не стоять на позиціях Державного Центру. Так і було задумане створення КРКО і він думає, що так і думали ті, які ці наради скликували.

Д-р В. Ґалан звертає увагу, що нашим завданням є об'єднання комбатантських організацій на цьому терені. Саме визнавання чи не визнавання Державного Центру нічого путнього не дасть. Треба конкретної праці, так як ССК на суспільному секторі, чи ВК на видавничому секторі. Ми є незалежними комбатантськими організаціями, які визнають свої тутешні установи. Ми мали прикрі непорозуміння з деякими особами з Державного Центру і вважаємо, що виднигнення таких справ не доведе до жодної путньої розв'язки.

І. Поритко заявляє, що ми є комбатантсько-громадськими організаціями і так треба до цього підходити. Йому прикро, що дискусія загострилась, і зійшла на неправильний шлях. До участи в цих нарадах були запрошені **всі** комбатантські організації в ЗСА. Не прибули представники СБУА, які стоять на позиціях Державного Центру, хоч зроблено пропозицію навіть покрити кошти дороги голові СБУА на приїзд до Філядельфії. Але з тих добрих замірів нічого не вийшло. Ми все були готові організувати штаби, але, на жаль, ніколи не мали достатньо вояків. Такої роботи ми тепер не хочемо. Основа ясна — визвольні змагання та традиція боротьби, — на яку стануть всі тут присутні делеґати, які хочуть вступити до КРКО. Ми зобов'язані зорганізувати такий осередок в ЗСА — постановами принятими на З'їзді Комбатантських Організацій під час Світового Конґресу Українців (СКВ).

І. Поліщук виправдується, що ніхто нікого не хотів образити, а це тільки дискусія і ми хочемо почути в цій справі думки інших учасників сьогоднішніх нарад.

Д-р С. Федюк каже, що створення КРКО — це велика річ, зокрема добрий приклад для нашої молоді, коли вона побачить зусилля об'єднання. Він запитує, що буде з Координаційним Комітетом, коли постане КРКО?

П. Постолюк запитує д-ра С. Федюка, хто належить до Координаційного Комітету.

І. Хома, відповідаючи д-рові Федюкові, каже, що Координаційний Комітет Нью-Йорку, це льокального характеру надбудівка комбатантських організацій, яка не буде мати нічого спільного з новоутвореним КРКО.

Д-р І. Козак вияснює, що він був автором правильника КК в Ню Йорку, до якого належать українські та українсько-американські комбатантські товариства. Завдання цього КК є влаштовування спільного Свята Зброї 14 жовтня, помииок на Могилі в Ґлен Спей, в Меморіел Дей та влаштування раз в рік спільних вояцьких вечорниць. КК очолюють голови комбатантських організацій м. Ню Йорку по черзі на протязі 6 місяців.

М. Скорупський та І. Поліщук заявляють, що вони є за приступленням до КРКО, але вони є за введенням у точці 2 статуту вислову "Українська Народня Республіка".

Д-р І. Козак пропонує в 2 точці замінити слово ОБ'ЄДНАННЯ на СПІВПРАЦЮ, а слово ЗМАГАНЬ на БОРОТЬБУ. Точку 2. "Ціль", прийнято з поправками, що їх вніс д-р І. Козак. Від голосування стримались тільки оба представники СВУР.

В підрозділі б) четвертий рядок **згори** по слові УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ вставити слово ЗМАГАННЯ ДО консолідації всіх... Поправку прийнято одноголосно.

Точка 3 п'ятий рядок згори по слові ВИСТУПИТИ З РАДИ вставити слово ПОДАЮЧИ ПРИЧИНИ. Внесок прийнято одноголосно.

Точка 4 в першім рядку замість РЕПРЕЗЕНТАНТИ вставити ПРЕДСТАВНИКИ і дальше в тім самім рядку замість ДВОХ ЗАСТУПНИКІВ має бути ТРЬОХ ЗАСТУПНИКІВ.

В четвертому рядку замість ЩО ТРИ МІСЯЦІ має бути ЩО ШІСТЬ МІСЯЦІВ. В шостому рядку замість РЕПРЕЗЕНТАНТІВ має бути ПРЕДСТАВНИКІВ і замість ДВОХ ТРЕТІХ має бути БІЛЬШІСТЮ.

В дев'ятому рядку замість РЕПРЕЗЕНТАНТИ має бути ПРЕДСТАВНИКИ, а дальше ВИБИРАЮТЬ КОНТРОЛЬНУ КОМІСІЮ З ТРЬОХ ЧЛЕНІВ І ОДНОГО ЗАСТУПНИКА.

В десятому рядку замість ПІВ РОКУ має бути ЩОРОКУ.

В дванадцятому рядку замість РЕПРЕЗЕНТАНТИ має бути РАДИ.

В тринадцятому рядку по словах БЕРЕ УЧАСТЬ В ЗАСІДАННЯХ РАДИ додати З ДОРАДЧИМ ГОЛОСОМ.

В чотирнадцятому рядку по словах КАДЕНЦІЯ РАДИ додати І КОНТРОЛЬНОЇ КОМІСІЇ.

Точка 5: Зараз на початку уступу замість РЕПРЕЗЕНТАНТИ має бути ЧЛЕНИ РАДИ. Цей уступ кінчається по словах БЕЗ ВИНАГОРОДИ. Все решта аж до кінця вичеркнути.

В сьомому рядку замість ОРГАНІЗАЦІЯМИ має бути ГОЛОВНИМИ УПРАВАМИ.

Точка 6: На кінці додати ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ МАЙНА РІШАЮТЬ ЛІКВІДАЦІЙНІ ЗБОРИ. Всі поправки прийнято одноголосно.

Вибір Президії: до Президії Крайової Ради Комбатантських Організацій в ЗСА ввійшли: Д-р Володимир Ґалан — голова, Д. Р. Дражньовський, Ю. Лопатинський і П. Футала — заступники голови, І. Порнтко — секретар, Й. Вишневецький — касир, І. Поліщук — вільний член.

До Контрольної Комісії ввійшли: д-р Іван Козак — голова, І. Хома, І. Ділай — члени, П. Постолюк — вільний член.

Прийнято постанову, що Президія Ради має вільну руку в кооптації вільних членів до Ради зпоміж членів комбатантських організацій, які не заступлені в Раді.

Д-р С. Федюк звертає увагу, щоб не лучнтн ОбВУА з КРКО. **Д-р В. Ґалан** пропонує передати нововибраній Президії Ради виготовити пляи праці на будуче. **В. Гриньох** просить, щоб переслати звіт із сходни до редакції "В. К." **Д-р Р. Дражиьовський** звертає увагу, що Броди-Лев, які входять до КРКО, не є чисто комбатантською організацією, а має більш харитатнвиий характер. **І. Хома** висловлює думку, що тому, що число наших старших побратимів з року на рік меншає, ми зобов'язані притягнути молодих, щоб їм передати розпочате нами діло. Треба лише заплянувати, як до цього підійти та зробити спнски наших молодих ветеранів, які тепер прийшли з В'єтнаму. До цього можна б використати особисті зв'язки та співпрацю з українсько-американськими ветеранами, як це робиться на форумі Координаційного Комітету в Ню Йорку. Він вважає, що Президія Ради повинна звернутись з закликом до молодих українських ветеранів, запрошуючи їх до співпраці з нами.

Д-р В. Ґалан дякує всім прибулим на наради членам Головних Управ та гостям і стверджує, що сьогодні ми зробили велике діло, бо ця координація буде позитивним прикладом не тільки для інших комбатантських організацій, але також буде мати вплив і на громадський сектор. Створення КРКО це новий етап в діяльності всіх комбатантських організацій на терені ЗСА.

Збори закінчено о год. 2-гій по полудні. **Ю. Лопатинський**, секретар

ПРАВИЛЬНИК

Крайової Координаційної Ради Комбатантських Організацій в ЗСА, схвалений на основуючих зборах представників Головних Управ Комбатанських Організацій в Ню Йорку дня 10 травня 1969 року.

1. **Назва:** Крайова Координаційна Рада Українських Комбатантських Організацій в ЗСА.

2. **Осідок:** Філядельфія, Пенсильвенія.

3. **Ціль: а)** Співпраця всіх кол. вояків українців на принципі позапартійности та традиції визвольної боротьби за самостійну, соборну українську державу;

б) Координація праці комбатантських організацій в таких ділянках: плекання організаційної дисципліни і солідарности, лицарських чеснот і громадської толерантности, — здобуття для українського комбатанта належного місця серед української спільноти, змагання до консолідації всіх комбатантів в одній спільній організації з застереженням права для учасників якоїсь військової формації творити в рямках цієї спільної організації, автономних клітин для плекання своїх традицій та завершення організаційної структури бувшого українського вояцтва у світовому об'єднанні з офіційним представництвом у Секретаріяті СКВУ.

4. **Членство:** Членами Ради є комбатантські організації, які зголосять своє приступлення до неї та призначать своїх двох представників.

Представників призначує Головна Управа кожної організації. Кожна організація має право кожночасно змінити склад своєї репрезентації як рівнож може виступити з Ради, подаючи причини. Організації мають виконувати всі рішення Ради, а обов'язком представників є брати активну участь у засіданнях і праці Ради.

5. **Устрій:** Представники організацій вибирають голову, трьох заступників голови, секретаря і скарбника, які творять Президію та ведуть діловодство Ради. Крім них вибирається потрібних референтів. Засідання Ради скликає голова в міру потреби, але найменше що шість місяців. Рішення Ради западають звичайною більшістю, одначе до правосильности рішень конечною є приявність більшости представників членських організацій. Про всі рішення Рада має обов'язок повідомити Головні Управи всіх організацій. Представники вибирають також Контрольну Комісію з трьох членів та одного заступника, яка переводить провірку діяльности Ради та щороку пересилає свій звіт Головним Управам організацій. Членами Контрольної Комісії мають бути побратими, що не входять в склад Ради, а є членами трьох різних організацій. Контрольна Комісія бере участь у засіданнях з дорадчим голосом. Каденція Ради і Контрольної Комісії триває три роки.

6. **Фінанси:** Члени Ради і члени Контрольної Комісії виконують свої обов'язки без винагороди. Кошти праці Ради покривають усі організаціїчлени на підставі зладженого Радою і Контрольною Комісією та затвердженого Головними Управами організацій — бюджету у висоті устійненій в порозумінні Президії з поодинокими Головними Управами, залежно від їх маєткового стану.

7. **Розв'язання:** Координаційна Рада перестає існувати у випадку виступлення з неї 2/3 організацій, або після осягнення нею цілей визначених в ст. 3 цього правильника. Про передання майна Ради рішають ліквідаційні збори.

З ДІЯЛЬНОСТИ ВЕТАРАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ:

ЗЕЛЕНОСВЯТОЧНІ ПОМИНКИ В ҐЛЕН СПЕЙ, Н. Й.

У Зелену неділю за старим стнлем, 1-го червня 1969 р. відбулнся на оселі УРСоюзу "Верховииа" біля Могилн-Пам'ятиика заходом Коордииаційиого Комітету Українськнх і Українсько-Американськнх Комбатантськнх Організацій міста Ню Йорку при співучасті всіх комбатантськнх і ветеранських організацій Ню Йорку і околнці традиційні Зеленосвяточні Помнинки по полягглих і померлих борцях за волю Українн. Помнинки розпочалнся св. Літургіямн обох українськнх віровнзнаиь в намі-ренні українського народу. Їх відслужнлн: в українсько-католицькому обряді, в иовозбудованій церкві св. Володнмира її парох о. Степан Клепарчук в сослуженні о. Богдана Левнцького, кол. польового духовннка І Української Дивізії УНА, та в українському православному обряді, в імпровізованій каплиці о. Мнхайло Коханський. В украиісько-католнцькій Службі Божій взялн участь прнявні иа Святі українські і украиісько-американські ветеранн з прапорамн. Обидва названі священики виголосили під час Богослужб патріотнчні проповіді. Після Богослужб учасники свята перемаршувалн похідинм порядком з прапорами під Могнлу-Пам'ятнник, де оо. Клепарчук і Левнцькнй відслужнлн торжественну Панахнду по всіх поляглнх і померлих борцях за волю України. Співав хор Станиці І УД УНА в Нюарку під орудою п. Йосипа Рейнаровнча, кол. вояка тієї Днвізії. На закінчення Панахидн хор проспівав "Вічиую Пам'ять", прн чому комбатантн віддали вояцький салют з похиленням прапорів, а члени 7 Посту Українсько-Амернканськнх Ветеранів вистрілили з рушииць потрійні почесні стрілн. Впр. о. Б. Левнцькнй сказав палку проповідь, а нище иазвані оргаизації склали на Могнлі-Пам'ятннку вінки, а зокрема: Головна Управа Братства кол. Вояків І УД УНА та Крайова Управа того ж Братства в Канаді, Коордннаційиий Комітет Українськнх і Українсько-Амернканськнх Комбатантських Організацій міста Ню Йорку, Католицькі Ветеранн при українсько-католнцькій Церкві св. Юра в Ню Йорку Пост 401 та Станнця Братства кол. Вояків І УД УНА в Нюарку. Зложено також квіти від ген.-полк. П. Шандрука. Світську частину святкування відкрив короткнм привітальннм словом голова Коордннаційного Комітету, д-р Семен Федюк. Він прочнтав також список організацій, представникн яких взяли участь у Поминках, здебільшого з прапорами. Крім внщезгаданнх, які склали вінкн, це були: Головиа Управа Украіисько-Американських Ветеранів ЗСА, Головиа Управа і Нюйоркський Відділ ОбВУА, Головна Управа Об'єднання кол. Вояків УПА в Америці і Каиаді, Крайова Управа Братства І УД УНА в Амернці, Українсько-Американські Ветераии Пост 7, Братство "Бродн-Лев" та Комітет Об'єднаних Амернкансько-Українських Оргаиізацій міста Ню Йорку — метрополітальний Відділ УККА. Змістовні промовн виголосили: генштабу ген.-полк. Павло Шандрук — головний комаидир Украіисько-Американських Ветеранів ЗСА п. Василь Дубець і голова Крайової Управи Братства І УД УНА в Каиаді, п. Володнмир Гузар.

Відтак відбулася небуденна урочистість передачі Коордииаційиому Комітетові Украіиських і Украіисько-Американських Комбатантських Організацій м. Ню Йорку українського иаціоиальиого прапору, що був бойовим прапором сержаита Армії ЗСА, п. Володимира Степаияка, який иосив його завжди прн собі як дорогоцінний талізмаи впродовж всієї своєї фронтової служби у В'єтнамі, при чому брав участь в численних

важких боях. Він вірив, що цей прапор охороняє його від смерти. Повернувшися щасливо з війни, він рішив передати цей прапор-талісман спільній комбатантській організації, якою є власне вищезгаданий Координаційний Комітет. Цю свою постанову він здійснив, використавши для цього саме Зелено-Святочні Поминки по борцях за Україну. В товаристві свого брата Юрія, тепер шт. сержанта летунства ЗСА та в присутності головного командира Українсько-Американських Ветеранів, п. Василя Дубця він передав свій улюблений прапор голові Координаційного Комітету Комбатантських Організацій м. Ню Йорку, д-рові Семенові Федюкові разом із окремою грамотою, в якій була коротко з'ясована історія цього прапора та перелічені всі бої у В'єтнамі, що в них цей юнак-патріот брав участь з цим прапором. Ця частина Святкування зробила на всіх присутніх незвичайно глибоке враження, що його висловм були невгаваючі рясні оплески. Слід завважити, що обидва згадані вояни, пп. Володимир і Юрій Степаняки є синами відомого і заслуженого громадського діяча і дириґента Хору при Осередку СУМА в Ню Йорку, інж. Романа Степаняка. Відспіванням Українського Національного Гимну закінчено офіційну частину традиційних Поминок.

У цьому традиційному Святкуванні взяли участь кругло 400 осіб, які прибули замовленими автобусами і приватними автами з Ню Йорку, Філядельфії, Нюарку, Ірвінґтону, Пасейку та інших місцевостей. Святом проводив голова Координаційного Комітету д-р С. Федюк при видатній допомозі впорядників пп. Мирона Заліпського і Івана Хоми.

Після закінчення офіційної частини свята деякі його учасники перейшли до їдальні оселі та засіли д спільного обіду. Між ними був також ґенштабу ген.-полк. П. Шандрук з дружиною та священики обох віровизнань. Спільну трапезу відкрив голова Координаційного Комітету, д-р С. Федюк, а майстром церемонії був д-р Іван Козак. Він вітав усіх учасників трапези поодиноко та в своєму короткому слові підкреслив велике значення спільного святкування Поминок і інших свят комбатантами і ветеранами Українських і Американської Армій, як вияву великої національної свідомости та щирого побратимства крови і зброї у боротьбі проти найбільшого ворога всього людства, російського комунізму. Особливу згадку присвятив незвичайно патріотичному вчинкові українського юнака в однострою Армії СЗА, Володимира Степаняка.

Годиться відмітити, що в українській католицькій церкві св. Юрія в Ню Йорку була відслужена, як і щороку, у цьому році в суботу перед Зеленими Святами увечорі торжественна Панахида за спокій душ всіх поляглих і померлих борців за волю України. Панахиду відправив Шпр. о. ігумен д-р Юліян Катрій ЧСВВ в співслуженні Всч. оо. д-ра Сергія Фединяка і Христофора Войтиии обох ЧСВВ. У цій Богослужбі взяли зорганізовану участь представники місцевих комбатантських і молодечих організацій з прапорами.

Д-р Іван Козак

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ КООРДИНАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНСЬКИХ І УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ МІСТА НЬЮ-ЙОРКУ

Дня 16-го квітня 1969 р. відбулися в домівці Братства "Броди-Лев" в Українському Народному Домі в Ню Йорку чергові Загальні Збори Координаційного Комітету Українських і Українсько-Американських Комбатантських Організацій міста Ню Йорку, при участи умандатованих представників 7 членських організацій. — Зборами проводила Президія в складі: Іван Хома — голова і Мирон Заліпський — секретар. За уступаючу Управу звітували: голова Осип Стеткевич, секретар Мирон Заліпський та скарбник Григорій Яремчук. Згідно з їхніми звідомленнями, Комітет влаштував у звітовому році 2 імпрези, а саме Зеленосвяточні Поминки по поляглих і померлих борцях за Волю України біля Могили-Пам'ятника у Ґлен Спей та Свято-Покровський Вечір на пошану Української Зброї. Крім того Управа і члени Комітету взяли участь у Святі Поминок (Меморієл Дей), що відбулося 30-го травня м. р. заходом Католицьких Ветеранів Армії ЗСА при українсько-католицькій церкві св. Юрія, як і в урочистостях з нагоди відвідин Кардинала Кир Йосифа Сліпого. Майно Комітету становить суму $284.14, яка зложена на банкову книжечку. Після короткої дискусії на пропозицію голови Контрольної Комісії, полк. Петра Содоль-Зілинського схвалено уступаючій Управі однодушно абсолюторію.

З черги обрано нові керівні органи Комітету в ось такому складі: УПРАВА: голова д-р Семен Федюк, заст. голови, він же і секретар Андрій Бодиарчик (оба з Братства кол. Вояків І УД УНА), скарбник Григорій Яремчук (Броди-Лев), пресовий референт д-р Іван Козак (ОбВУА), члени без функцій: Іван Хома, Іван Дмитрик (обидва з Об'єднання кол. Вояків УПА), Іван Ділай (Т-во б. Вояків УПА ім. ген.-хор. Тараса Чупринки) і Володимир Хміль (7 Пост Українсько-Американських Ветеранів). На становище організаційного референта делеґує Команда Посту 7 Українсько-Американських Ветеранів одного з членів тієї організації. КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ: полк. Петро Содоль-Зілинський (Т-во Запорожців ім. полк. П. Болбочана) голова, Осип Стеткевич (Братство УСС) і Мирон Заліпський (Броди-Лев) — члени.

Після того, як новообраний голова перебрав дальший провід Зборів, приступлено до намічення і схвалення пляну праці на наступну каденцію. При обміркуванні цієї точки порядку нарад розгорнулася оживлена дискусія. Всі дискутанти підкреслювали однозгідно велику важливість дальшого існування і діяння Координаційного Комітету, в якому співпрацюють в дружній гармонії всі діючі на терені Ню Йорку українські комбатантські та українсько-американські ветеранські організації, дарма що члени цих організацій походять з різних земель України та з Америки, служили в різних часах у різних формаціях і арміях та чимало з них належать особисто до відмінних середовищ і груп. Постановлено скликати надзвичайні загальні сходини членів усіх організацій, що входять у склад Координаційного Комітету.

Щодо діяльности в найближчій будучності поставлено взяти участь у Святі Поминок (Меморієл Дей), яке в дні 30-го травня влаштовують рік-річно в Ню Йорку Католицькі Ветерани при українській католицькій церкві св. Юрія, а відтак в Зелену Неділю, 1-го червня ц. р., влаштувати традиційні Зеленосвяточні Поминки біля Могили-Пам'ятника на оселі УРСоюзу "Верховина" у Ґлен Спей, Н. Й. Представник назва-

них Католицьких Ветеранів, п. Григорій Полчі заявив, що згадане Свято Помиюк у Ню Йорку відбудеться цього року у дещо скромнішому вигляді, як в минулих роках, а зате слід присвятити більше уваги Зеленосвяточним Помиикам у Ґлен Спей та відсвяткувати їх спільно з українсько-американськими Ветеранами якнайвеличавіше. Цеталі Зеленосвяточних Помнюк рішено обміркувати і уточнити на окремому пленарному засіданні. На запрошення Крайової Управи Братства І Української Дивізії УНА постановлено взяти участь у святковому Бенкеті, що відбудеться заходами цієї ж Крайової Управи дня 31-го травня ц. р. на оселі "Верховина" у Ґлен Спей на пошану генштабу ген.-полк. Павла Шандрука з нагоди його 80-ліття.

Всі учасники Зборів, а зокрема новообрані і переобрані члени Керівиих Органів Комітету виявили щире зацікавлення справами Комітету та добру волю для дальшої спільної праці в цій корисній установі. **Д-р Іван Козак**, пресовий референт

ПЕРШЕ ЗАСІДАННЯ КООРДИНАЦІЙНОЇ РАДИ

Перше Засідання Президії Краєвої Координаційної Ради Українських Комбатантських Організацій в ЗСА, яке відбулося в суботу, 7 червня 1969 р., в приміщенні ЗУДАК-у у Філядельфії. Присутні на нарадах: д-р В. Ґалан, д-р І. Козак, Й. Вишневецький, Л. Футала, І. Поліщук, П. Постолюк. Неприсутні: І. Порнтко (оправданий — хворий), д-р Р. Дражньовський. Секретарював за І Порнтка — Ю. Лопатинський.

Засідання відкрив о год. 13.20 д-р В. Ґалан, вітаючи прибулих представників та пропонуючи відчитати протокол з основуючих Зборів та Правильник.

В протоколі на ст. 3-тій на домагання І. Поліщука замінено слово ВИПРАВДУЄТЬСЯ на ЗАЯВЛЯЄ.

В правильнику в точці 2., Осідок доповнено: МІСЦЕ ЗАМЕШКАННЯ ГОЛОВИ І СЕКРЕТАРЯ. В ЦІЙ КАДЕНЦІЇ ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, Па. Обі поправки прийнято одноголосно.

В дальшому д-р В. Ґалан пропонує, щоб організації, які увійшли до ККРУКО, як перший крок співдії, почали співпрацю на допомоговому секторі· Суспільної Служби Комбатантів, на видавничому секторі, "Вісті Комбатанта" та на спільному відсвяткуванні військових імпрез. Як примір д-р В. Ґалан подає ССК, де співпрацюють також організації, які не входять в систему ОбВУА (1 УД УНА). Таке саме може бути і у редагуванні "Вістей Комбатанта". Тому добре б було, щоб ці організації вислали своїх представників до ССК і "ВК". З "Вістями Комбатанта" пов'язані певні фінансові зобов'язання.

Л. Футала зазначує, що їхня організація не думає вступати в члени ОбВУА з огляду на своє становище до Національної Ради. Про співпрацю в ССК та "ВК" він повідомить свою ГУ і дасть на це відповідь.

Д-р В. Ґалан вияснює, що ССК є самостійною одиницею і не треба її зачисляти до ОбВУА.

І. Поліщук вважає, що його організація погодиться увійти до ССК та "ВК", але він мусить перше повідомити свою ГУ про це.

В справі спільних святкувань: Свята Зброї, Свята Героїв та святкувань на Мосилах в часі Зелених Свят, Й. Вишневецький пропонує, щоб піти слідами Координаційного Комітету в Ню Йорку.

Постановлено, що всі присутні організації будуть старатись співпрацювати на наміченних трьох секторах, а саме: Суспільна Служба Комбатантів, "Вісті Комбатанта" та урядження спільних військових імпрез.

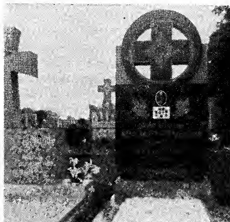
В НЬЮ-ЙОРКУ ВІДЗНАЧЕНО РІЧНИЦЮ СМЕРТИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ

В суботу, 7-го червня 1969 р., відбулася в Ню Йорку в залі УВАН прн 206 Вест 100 вулнці заходамн Центрального Комітету вшанування пам'яті Снмона Петлюри Академія, прнсвячена 43-ій річннці трагічної смертн Головного Отамана. Академію відкрнв після відіграння проф. Калиною Чічкою-Андрієнко амернканського державного гнмну, голова Центрального Комітету, генштабу ген.-хор. Аркадій Валійськнй, який привітав приявних, а зокрема о. мнтроф. протоєрея Івана Данилевнча і заступиика голови Викоиавчого Органу УНРади иа Америку, д-ра Костя Паиьківського з дружиною та сказав змістовне палке слово. Після цього інж. Олексій Шевченко прочнтав дуже дбайливо опрацьоваиу доповідь. Мистецьку частину Академії започаткував соліст Юрій Федорів, якнй проспівав "Арію Крнвоноса" з оперн "Богдан Хмельинцький" — музнка Данкевича і "Безмежне поле" — музика М. Лисенка. Юиак Андрій Шевченко продеклямував бадьоро вірш Вадима Сварога "Ще зброї гремітн". Останні точкн програмн вчконала загально відома і люблена оперна співачка Ганна Шерей, яка проспівала 3 пісні, а саме: "Молнтва" — слова Лесі Украінкн, музика Ігоря Білогруда, "Ой у полі над могилою" — слова Яра Славутича, музнка М. Фоменка та "Наша пісне дзвени" — слова Р. Василеика, музика Вол. Гаврнлеика. Закінчеио свято украісьским иаціональним гнмиом, що його проспівала вся заля при фортепіяновому супроводі проф. К. Чічки-Андрієико, у вмілих руках якої спочивав акомпаиьямент обоім солістам.

Академія проходнла в урочистій атмосфері. Всі точкн програмн були виконані зиаменнто, а їх внкоиавці нагороджені рясннми оплесками. Приявних було кругло 100 осіб, в тому багато кол. вояків.

ПОСВЯЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА НА МОГИЛІ СЛ. П. ГЕН. ЗАГРОДСЬКОГО У БАВНД БРУКУ

3-го травня 1969 р. відбулося на Українському Православному Цвинтарі св. Аидрея в Бавнд Бруку, Н. Дж., урочисте посвячеиня пам'ятника на могнлі сл. п. геиерал-полковннка Армії УНР Олександра Загродського, Лнцаря Ордену Залізиого Хреста Армії УНР, одного з иайбільш заслужеиих і иайвнзначнішнх бойовних старшин українського війська, що помер в Ню Йорку 4-го серпня м. р. Цей пам'ятник споруджено заходамн і засобами Орденської Ради Ордену Залізного Хреста Армії УНР, невідмінним головою якої був пок. Генерал. Проєкт пам'ятннка иамітили члени иазваної Орденської Ради майор Іван Вннник і сотник Теодор Гріченко. Оформила проєкт і виготовила модель безкорнсно пані Юлія Безсонова. Пам'ятник внкоиа-

Пам'ятннк на могнлі ген. Загродського.

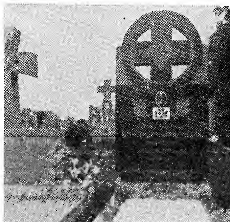
В НЬЮ-ЙОРКУ ВІДЗНАЧЕНО РІЧНИЦЮ СМЕРТИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ

В суботу, 7-го червня 1969 р., відбулася в Ню Йорку в залі УВАН при 206 Вест 100 вулиці заходами Центрального Комітету вшанування пам'яті Симона Петлюри Академія, присвячена 43-ій річниці трагічної смерти Головного Отамана. Академію відкрив після відіграння проф. Калиною Чічкою-Андрієнко американського державного гимну, голова Центрального Комітету, генштабу ген.-хор. Аркадій Валійський, який привітав приявних, а зокрема о. митроф. протоєрея Івана Даниилевича і заступника голови Виконавчого Органу УНРади на Америку, д-ра Костя Паньківського з дружиною та сказав змістовне палке слово. Після цього інж. Олексій Шевченко прочитав дуже дбайливо опрацьовану доповідь. Мистецьку частину Академії започаткував соліст Юрій Федорів, який проспівав "Арію Кривоноса" з опери "Богдан Хмельницький" — музика Данкевича і "Безмежне поле" — музика М. Лисенка. Юнак Андрій Шевченко продеклямував бадьоро вірш Вадима Сварога "Ще зброї гремить". Останні точки програми виконала загально відома і люблена оперна співачка Ганна Шерей, яка проспівала 3 пісні, а саме: "Молитва" — слова Лесі Українки, музика Ігоря Білогруда, "Ой у полі над могилою" — слова Яра Славутича, музика М. Фоменка та "Наша пісня дзвени" — слова Р. Василенка, музика Вол. Гавриленка. Закінчено свято українським національним гимном, що його проспівала вся заля при фортепіяновому супроводі проф. К. Чічки-Андрієнко, у вмілих руках якої спочивав акомпаньямент обоїм солістам.

Академія проходила в урочистій атмосфері. Всі точки програми були виконані знаменито, а їх виконавці нагороджені рясними оплесками. Приявних було кругло 100 осіб, в тому багато кол. вояків.

ПОСВЯЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА НА МОГИЛІ СЛ. П. ГЕН. ЗАГРОДСЬКОГО У БАВНД БРУКУ

3-го травня 1969 р. відбулося на Українському Православному Цвинтарі св. Андрея в Бавнд Бруку, Н. Дж., урочисте посвячення пам'ятника на могилі сл. п. генерал-полковника Армії УНР Олександра Загродського, Лицаря Ордену Залізного Хреста Армії УНР, одного з найбільш заслужених і найвизначніших бойових старшин українського війська, що помер в Ню Йорку 4-го серпня м. р. Цей пам'ятник споруджено заходами і засобами Орденської Ради Ордену Залізного Хреста Армії УНР, невідмінним головою якої був пок. Генерал. Проєкт пам'ятника намітили члени названої Орденської Ради майор Іван Винник і

Пам'ятник на могилі ген. Загродського.

сотник Теодор Грінченко. Оформила проєкт і виготовила модель безкорисно пані Юлія Безсонова. Пам'ятник викона-

ла фірма, що її представниками є п-во Юлія і Володимир Безсонові з Бавнд Бруку.

На цю врочнстість прнбуло прнблизно 300 осіб з різних місцевостей ЗСА та Канадн, здебільшого кол. вояків Українського Війська під проводом генералів Олександра Вишнівського і Аркадія Валійського та отам. Тараса Бульбн-Борівця. Уряд УНР в екзилі репрезентували: генштабу ген.-хор. Аркадій Валійський, заст. міністра військових справ і днр. Іван Крамаренко, голова Представництва Внконного Органу УНРадн. Представники комбатантських організацій з Ню Йорку, Філядельфії, Нюарку, Пассейку та з інших місцевостей, а саме ОбВУА, Братства УСС, Об'єднання кол. Вояків УПА і Братства кол. Вояків І Української Дивізії УНА в комбатантських шапках, числом 50 осіб сформувалися у почесний відділ, який під командою сот. д-ра Івана Козака, заст. голови Головної Управи ОбВУА і голови Відділу ОбВУА Ню Йорк, перемаршував похідним порядком від брами цвинтаря до могили ген. Загродського. На чолі колони крокували прапороносці, які несли прапори, а саме бойовий прапор 3-тьої Стрілецької Дивізії Армії УНР, що зберігається в Музею Церкви-Пам'ятника в Бавнд Бруку, та організаційні прапори ОбВУА, Об'єднання кол. Вояків УПА і Братства кол. Вояків 1 УД УНА, всіх з Ню Йорку. Прибувши на могилу, всі ці комбатанти з прапорами уставилнсь почесною шпалерою обабіч новозбудненого пам'ятника. Прибули також учні місцевої парафіяльної школи під проводом своїх вчителів. Обряд посвячення довершив о. митроф. протоєрей П. Фалько з Бавнд Бруку в сослуженні оо: архимандрита С. Маґаляса з Маямі, Фла., та митрофорних протоєреїв О. Мицика з Честеру, Па., і І. Даниилевича з Ню Йорку. Після посвячення пам'ятника була відправлена Панахида за спокій душі Генерала, при чому почесна шпалера віддала воякцький салют з похиленням прапорів. На закінчення виступила зі словом пані Марія Волосевич з Торонта, Лицар Ордену Залізного Хреста Армії УНР та б. учасниця Першого Зимового Походу, яка промовляла від імені вояків кол. 2-ої Волинської Дивізії, що нею командував ген. Загродський, а заразом іменем комбатантських організацій Канади.

Після церковної церемонії відбулася в приміщенні Сестрицтва при Церкві-Пам'ятнику спільна трапеза, яку приготовила пані Юлія Безсонова. Відкрив її коротким привітальним словом голова Орденської Ради Ордену Залізного Хреста майор Василь Віловщук, який передав провід майстрові церемонії майорові Іванові Винникові, секретареві Орденської Ради. Під час тієї гостини були виголошені численні промови, присвячені пам'яті пок. ген. Загродського. Їх виголосили: о. архимандрит С. Маґаляс, особистий приятель пок. Генерала, голова Представництва ВО УНРади днр. І. Крамаренко, ген.-пор. О. Вишнівський, сот. д-р І. Козак від Орденської Ради Залізного Хреста і Головної Управи та нюйоркського Відділу ОбВУА, о. митрат О. Мицик, о. Є. Новицький, підполк. Ю. Лопатинський від Головної Управи Об'єднання кол. Вояків УПА Америки і Канади, д-р С. Ріпецький від Братства УСС, сот. І. Поліщук від Союзу Ветеранів Українського Резистансу, що його Генеральна Команда прибула в повному складі під проводом отам. Тараса Бульбн-Борівця, а далі згадана вгорі пані Марія Волосевич від Репрезентації канадських комбатантських організацій, д-р С. Федюк від Координаційного Комітету Ук-

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ АМЕРИКИ

ЗАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Загальна діяльність Відділу ОбВУА Ню Йорк позначилася за час від 1-го січня 1969 р. ось як:

2-го лютого ц. р. голова д-р Іван Козак та деякі члени Відділу взяли участь в урочистості посвячення нового прапору Католицьких Ветеранів Армії ЗСА при українській католицькій церкві св. Юрія в Ню Йорку; 16-го лютого ц. р. члени Відділу під проводом голови були приявні на Панахиді за спокій душі сл. п. о. протопресвітера Лева Весоловського, що була відслужена в Катедрі УПЦ св. Володимира в Ню Йорку з приводу першої річниці смерти названого священика; 1-го березня ц. р. голова і деякі члени Відділу взяли участь у Панахиді по командирові УПА, сл. п. ген.-хор. Тарасові Шухевичеві-Чупринці, що була відслужена в українсько-католицькій церкві св. Юрія заходами Організацій Визвольного Фронту; 15-го березня ц. р. голова Відділу репрезентував Відділ ОбВУА на бенкеті, що відбувся для відзначення 20-річчя місцевої Станиці Пласту; 16-го березня ц. р. численні члени Відділу під проводом голови були приявні на Панахиді по Тарасові Шевченкові, яка була відслужена в Катедрі УПЦ св. Володимира; того самого дня увечорі голова Відділу та деякі члени взяли участь у "Святі Крут", що його влаштувала Управа Студентської Громади.

29-го квітня ц. р. відбулися Сходини Членів Відділу, під час яких генштабу ген. Петро Самутин прочитав довшу доповідь на тему "Збройні сили СССР — їх організація і ріст". (Гл. окрема замітка).

30-го березня ц. р. голова і деякі члени Відділу були гістьми Католицьких Ветеранів Армії ЗСА при українсько-католицькій церкві св. Юрія на спільному сніданку з нагоди спільного св. Причастя згаданих Ветеранів.

Того самого дня, 30-го березня ц. р., по полудні члени Відділу під проводом голови з організаційним прапором були приявні на Панахиді по сл. п. генштабу ген.-полковникові Армії УНР Миколі Капустянському, що була відслужена в Ка-

---

раїнських і Українсько-Американських Комбатантських Організацій міста Ню Йорку, З. Шкурупій від СУВ в Торонті, О. Негребецький від СУВ в Монтреалі, ред. М. Вайда від "Карпатської Січи", В. Гайдук від "Вільного Козацтва" в Шикаґо, інж. П. Байбак від ОДВУ, М. Суржко від Лицарів Ордену Залізного Хреста у Філядельфії та інші. — Бенкет розпочато і закінчено молитвою та Українським Національним Гимном.

Того самого дня відбулися в приміщенні Парафіяльної Школи Укарінознавства в Бавнд Бруку Загальні Збори Лицарів Ордену Залізного Хреста Армії УНР, якими проводив майор Іван Лютий-Лютенко. Звітували: голова Орденської Ради майор Василь Біловщук, секретар-скарбник майор Іван Виниик і контролер д-р Іван Козак. Звідомлення ці Збори прийняли до відома, при чому схвалено особливу подяку майорові І. Виниикові. Відтак обрано 5 кандидатів на членів Орденської Ради на наступну каденцію. Цей вибір має затвердити — згідно з постановами статуту — Президент Української Народньої Республіки, який на пропозицію Міністра Військових Справ призначить також голову Орденської Ради.

Д-р Іван Козак

тедрі УПЦ св. Володнмнра, а відтак на Помнннках на пошану того ж померлого Генерала.

19-го квітня ц. р. відбулнся чергові сходннн членів Відділу, прн чому ред. Іван Кедрнн-Руднницькнй внголоснв доповідь на тему "Сучасні проблемн ЗСА і новнй Уряд".

На обндві останні доповіді, себто ген. Самутнна і ред. Кедрнна прнбулн з уваги на особн доповідачів та темн їхніх доповідей чнсленні колншні вІйськовнкн і деякі гості. **І. К.**

ЗАГАЛЬНІ РІЧНІ ЗБОРИ
Нюарк, Н. Дж.

Загальні зборн місцевого Відділу ОбВУА відбулнсь 29 березня 1969 р. в прнміщенні "Чорноморської Січі" прн Зенфорд евню в Нюарку. Зборн відкрнв голова побр. М. Стебельськнй, вітаючн зібраннх 23-ох членів товарнства. На його пропознцію зборн вшанувалн пам'ять померлого члена Віктора Сналова повстанням з місць і однохвнлнннною мовчанкою. Опісля внбрано презндію зборів в складі: д-ра Л. Голінатого, як предсіднника, і д-ра О. Утрнска, як секретаря, і прннято до відома запляннованнй порядок нарад.

Після звідомлення з діяльности уступаючої управн за мннулнй рік: головн, секретаря, каснра, прес. референта, делеґата нашого Відділу до місцевого Відділу УККА і після прочнтаного пнсьменного звіту Контрольної Комісії, внбрано нові керівні органн Відділу ОбВУА. На внесення побр. М. Шавалн на голову Відділу переобрано побр. М. Стебельського, а засупннком головн побр. М. Лозннського. До нової Управн ввійшлн: побр. О. Лнснннецькнй, В. Кузнк, д-р О. Утрнско, А. Хомова, Ю. Кігічак, І. Сецьковнч, В. Шпнрка і І. Гладун. До Контрольної Комісії вибрано: д-ра Л. Голінатого, І. Пастуха, Т. Ґелемея, до Товарнського Суду ввійшлн: З. Стефанів, М. Бойко і д-р М. Терлецькнй. Рівнож внбрано д-ра Л. Голінатого на делеґата нашого Відділу до місцевого УККА-Відділу. Понадто внбрано Комісію в складі трьох членів: З. Стефанів, М. Шавала, д-р Голінатнй для підготовн консолідації комбатантськнх організацій і предложення такого проєкту Управі Відділу ОбВУА.

Після внчерпання порядку нарад зборів новнй голова побр. М. Стебельськнй подякував за внбір з побажанням новій Управі кращих успіхів у майбутній праці і закрнв зборн. З піснею "Гей у лузі червона калнна" розійшлнсь члени зборів.

ГЕН. П. САМУТИН ПРО ЗБРОЙНІ СИЛИ СССР

2-го березня відбулася у Відділі ОбВУА в Ню Йорку доповідь прнбулого з Балтнмору, Мд., **генерала Петра Самутнна** на тему "Збройні снлн СССР, організація і ріст. Напрямні стратегії СССР". Автор, внкорнставшн велнчезннй фактнчннй матеріял з совєтськнх фаховнх військовнх внданьˌ подав в понад одногодннній доповіді докладннй нарнс організації всіх родів совєтськнх збройних снл, включно з названням їх сучасннх командирів. Ген. Самутнн з'ясував головні напрямні совєтської воєнної стратегії, наставленої на внкорнстання головно ядрової зброї, яка в першому ударі знищнла б збройні снлн Заходу. Совєтські військовнкн-теоретнкн не назнвають за іменем Заходу ані, зокрема, Амернкн, але своїмн заявами вонн не залншають сумніву, протн кого Совєтн збройться. Доповідач дав на основі цнтованнх ннм творів совєтської військової літератури передбачення щодо розвитку подій в СССР та напрнкінці своєї доповіді подав власні внсновкн на адресу української

вільної громади й особливо — колишніх військовиків.

Список джерел, якими користувався і з яких наводив цитати ген. П. Самутин у своїй доповіді:

1. Военно-Историческій Журнал — Издательство Міністерства Оборони СССР.і

2. Военний Вестнік — Орган Міністерства Оборони СССР.

3. Комуніст Вооруженних Сіл — Военно-Політіческій Журнал Главного Політіческого Управленія Советской Армії і Военно-Морского Флота.

4. Вестнік Противовоздушной оборони — Журнал Войск Противовоздушной Оборони страни.

5. Тили і снабженіе Вооруженних Сіл — Издательство Міністерства Оборони СССР.

6. Морской Сборнік — Журнал Военно-Морского Флота СССР.

7. Современний бой — его характерние особенності Издательство Міністерства Оборони СССР. — 1967.

8. "В начале Войни" — маршала Советского Союза ЄРЕМЕНКО А. І. Издательство "Наука" — Москва 1965.

9. "Суровие Годи" — маршала Сов. Союза Бирюзова — Іздат. "Наука" — Москва 1965.

10. Історія Гражданской Войни СССР. — Государственное Издательство Москва 1967.

11. Военний дневник Генерал-Полковника Ф. ГАЛЬДЕР — Начальника Генерального Штабу Сухопутних Войск Германії — Военное Іздат. Міністерства Оборони СССР. — Москва 1968.

12. Подразделенія і части Сухопутних Войск Федератівной Републікі Германії — Военное Іздат. Мінітерства Оборони СССР. — Москва 1967.

13. Бронетанковая дивізія Армії ЗСА — Военное Издательство Міністерства Оборони СССР. — Москва 1968.

14. "ВОЕННАЯ СТРАТЕГІЯ" — Колектив военних спеціалістів — Военное Іздательство М. О. СССР (друге видання).

15. Неперіодичні видання і матеріяли "Міжнародного Інституту стратегічних дослідів" — Лондон.

10-ий ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ З'ЇЗД ОбВУА ВІДБУДЕТЬСЯ 11 ЖОВТНЯ Ц. Р.

7 червня ц. р. відбулося у Філядельфії засідання ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОбВУА, на якому були приявними: **д-р В. Ґалан, д-р І. Козак, Ю. Лопатинський, Й. Вишневецький, д-р В. Рудницький, В. Луцишин, І. Кедрин, П. Постолюк, д-р М. Рибак, д-р Тритяк, М. Алексевич, І. Даньківський, В. Сімянців, д-р І. Олексишин і Марія Велична.**

Проводив **д-р В. Ґалан. В. Луцишин** відчитав докладний протокол останнього засідання Головної Управи з 25 січня 1969. **Д-р І. Козак** доповнив інформацію щодо можливости отримання Хреста Симона Петлюри: уповноважений на ЗСА заступник військового міністра ген. А. Валійський з'ясував з Державним Центром УНР на чужині, що всі колишні вояки, які воювали під командуванням Головного Отамана Симона Петлюри, можуть дістати той Хрест. **Д-р Ґалан** інформував про створення Координаційної Ради Українських Комбатантських Організацій (про цю справу — широко на іншому місці). **Д-р Козак** і **М. Алексевич** з'ясували, що в Ню Йорку й Філядельфії існують віддавна льокальні Координаційні Ради, що їх треба творити й по інших містах, де існують кілька наших комбатантських організацій. Прийнято до відома Правильник Координаційної Ради (надруковано на іншому місці). **Д-р В. Ґалан** інформував про свою подорож до Канади, під час якої, між іншим, дізнався, що у Секретаріяті Світового Конґресу Вільних Українців з'явився якийсь репрезентант комба-

тантів — без відома ОбВУА і без відома Братства кол. вояків І УД УНА. Координаційна Рада вважатиме за одну з перших своїх справ — з'ясувати цю справу та вимогти, що тільки вона має право до репрезентації українського комбатантського світу. **Ц-р В. Рудницький**, як екзекутивний секретар Головної Управи, склав широкий звіт, в якому м. і. заторкнув потребу деяких змін у статуті ОбВУА. Відділи далі не присилають своїх звітів Головній Управі і не виконують доручень, що їх подано в обіжниках Головної Управи. Скарбник **Й. Вишневецький** вимагав відсилання безпосередньо до каси Гол. Управи, себто до нього, грошей за відзнаки і виказн та звернув увагу, що деякі Відділи роблять щедрі датки на різні народні цілі, але не роблять тих датків на пресовий фонд, на передплачування "Вістей Комбатанта", ані навіть не вирівнюють своїх залеглостей до каси Головної Управи. **М. Алексевич,** як організаційний референт, вказав на потребу виїздів до різних Відділів. **І. Олексишин** жалівся на рідкі засідання і брак зв'язку з іншими членами Гол. Управи. **І. Кедрин** і **П. Постолюк** доповідали про справи, пов'язані з "Вістями Комбатанта". Підкреслено потребу появи окремих чисел у приписаному часі і швидшого розсилання чисел, вказано на різні невигоди внаслідку поділу адміністраційного апарату між Ню Йорком і Торонтом. На внесок обох названих — Гол. Управа признала одноголосно дотацію на "В. К." 100 дол. і дальших 100 дол. на започаткування фонду на роблення відбиток вартніших серійних статтей з "В. К.", з матеріяльною участю у тому ділі інших співвидавців журналу. Доручено делеґатам ОбВУА в Адміністрації "В. К." виготовити проєкт реорганізації адміністрації журналу. Рішено звернутися до Головної Управи Братства І УД УНА з просьбою відбути, можливо під час цього літа в одному з гірських літнищ, зустріч задля редакційних і адміністраційних справ нашого журналу. Прийнято до відома призначення **д-ра М. Рибака,** що він його одержав від Військового Ресорту Шик. Органу УНРади, як голова Крайової Ради Хреста Симона Петлюри на ЗСА, разом із членами тієї Ради, пп. Мацьковим і Каплистим. Рішено, щоб Рада Воєнного Хреста урядувала до найближчого Делеґатського З'їзду, який вирішить справу дальшого її існування. **Рішено скликати 10-ий Делеґатський З'їзд ОбВУА на 11 жовтня ц. р. —** це буде саме в 10-тиріччя існування ОбВУА, що його конституючі збори відбулися 9 жовтня 1949 року в Ню Йорку. Обрано Статутову Комісію в складі: **В. Рудницький, І. Поритко** і **І. Козак** для перегляду існуючого статуту і зголошення поправок у ньому. Рішено впорядкувати грошові справи між касою Головної Управи та касою при Екзекутиві. **І. Луцишин** заторкнув справу членських внесків комбатантів вище 70 років до асекураційних установ — **д-р Ґалан** давав пояснення й обіцяв заторкнути цю справу перед Екзекутивою УНСоюзу.

Безпосередньо після засідання Головної Управи відбулося **засідання Координаційної Ради Комбатантських Організацій**, на якому були відсутніми тільки два її члени: І. Поритко з причини недуги і д-р Дражньовський, який саме перебував в Канаді. Прийнято до відома звіт про заходи, щоб до Координаційної Ради приступили також Американсько-українські Ветерани. Рішено, що всі комбатантські організації, репрезентовані в Координаційній Раді, повинні належати до Суспільної Служби Комбатантів при ЗУДАК, — що Координаційна Рада повинна репрезентувати назверх весь комбатантський світ та що треба старатися, щоб на місцях творилися льокальні Координаційні Ради.

З ЖИТТЯ СТАНИЦІ ОбВУА В ЧІКАГО

В серії запланованих доповідей (а також фільмів) Управою Станиці під проводом голови, сотн. Мирона Дахнівського, дня 28-ого лютого виголосив свою доповідь мґр. Орест Городиський п. н. «Ген. американської Армії Іван Васильович Турчин — особистий приятель президента Линкольна».

Доповідач використав відповідну англомовну літературу як також писання самого генерала Турчина. Поруч самого генерала, визначне місце занимає також і його дружина — Надія Антонівна, головно під час американської громадянської війни.

Ген. І. Турчин, учасник Кримської війни в ступені полковника, зражений деспотичними відносинами в Росії, використавши нагоду поїздки до Німеччини, виїхав через Англію до ЗСА й осів у Чікаґо, де працював у технічному відділі Іллінойської Центральної Залізниці. З вибухом Громадянської війни в шістдесятих роках минулого століття, він командував полком добровольців.

В дискусії порушено також інші цікаві проблеми участи українців-вояків у інших кампаніях, які кидають жмут невідомих фактів про початки поселення українців у ЗСА. **Учасник**

БРАТСТВО І-ОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ УНА

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

Станиці Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА в Торонті, Онтаріо

В дні 6 квітня ц. р. в залі Українського Народнього Дому при вул. Ліппінкот в Торонті відбулися Загальні Збори торонтонської Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Збори, які почалися о год. 3-ій по пол., відкрив заступник голови Станиці мгр. В. Верига, в присутності 74-ох членів. На його заклик, присутні, повстанням з місць, вшанували однохвилинною мовчанкою пам'ять друзів, які за останній рік відійшли від нас на вічний спочинок.

Зборами проводив предсідник сот. Б. Підгайний. Допомагали А. Комаровський — заступник і О. Мудрий — секретар.

Про діяльність Станиці звітували по черзі мгр. В. Верига — в заступстві хворого голови, сот. С. Гуляка; А. Чорній — 1-ий секретар і Яр. Слободян — скарбник.

У діловому році замітним досягненням управи було успішне переведення Ювілейних святкувань 25-річчя постання дивізії "Галичина", яке організував Діловий Комітет, очолюваний А. Комаровським й до складу якого входила також ціла Управа Станиці. Дохід із Ювілейного бенкету, в сумі 800.00 дол., передано на Видавничий Фонд при Головній Управі Братства.

Крім біжучих справ, Управа брала активну участь в організованому житті нашої спільноти та, в міру можливостей, допомагала фінансово в розбудові наших інституцій загально-національного та суспільного характеру. Сюди можна б зачислити такі наші пожертви: 500.00 дол. на Катедру українознавства при Гарвардському університеті, 500.00 дол. на

Фундацію ім. Т. Шевченка, вирівнюючи своє зобов'язання на 1,000.00 із тим самим стала фундатором Шевченківської Фундації. 1,000.00 дол. пожертвувала на розбудову Українського Дому для старших, дотація книжок для бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі і бібліотеки НТШ в Сарсель, Франція, так само відгукнулась із фінансовими датками на розбудову УДому ЛВУ на Крісті та на розбудову оселі УНО в Гакстоні та декілька інших пожертв на цілі наших місцевих суспільно-громадських організацій як і матеріяльних одноразових допомог.

До успіхів належить і переведена Управою цьогорічна коляда, яка дала 1,200.00 дол., призначена на фонд допомоги нашим інвалідам в Европі та хворим і потребуючим членам Братства тут Торонто.

При Станиці існує стрілецький гурток, очолюваний Ю. Вільшинським, який часто переводить стріляння на оселі "Говерля". Для відзначення Ювілейного року гурток зорганізував змагання в стрілянню з участю наших молодечих організацій — СУМ і Пласт. Змагання відбулися за переходову чашу уфундовану станицею, яку здобув стрілецький гурток СУМ. Індивідуальних стрільців, які

Управа Станиці Братства І-ої УД УНА в Торонто: В 1-ому ряді зліва до права: А. Чорній, секретар; В. Вернга — м.-голова; сотн. Ст. Гуляк — голова; пані Люба Чолкан, Іл. Кушніренко — мпртз. референт. Другий ряд: В. Габа, Ів. Церковник, В. Піцюра, М. Рудзік, Ю. Вільшинський, П. Кудла, М. Засідко.

зайняли три перші місця, нагороджено відповідними чашами.

Протягом ділового року Управа переводила збірку серед членства на Видавничий Фонд при Головній Управі Братства. Метою Братства є видання історії дивізії "Галичина", а в цьому році, до якої матеріяли збирає мгр. В. Вернга, а також з нагоди 25-ліття боїв під Бродами, заплановано видати книжку спомини шефа штабу дивізії майора Гайке п. н. "Вони хотіли волі". Ця книжка, яка

є вже майже готова до друку, появиться в українській і німецькій мовах під фірмою НТШ.

**
*

Після уділення абсолюторії переобрано управу станиці на рік 1969-70 з головою сот. С. Гуляком у проводі, до якої ввійшли: Мгр. Василь Вернига, Роман Колісник, Андрій Чорній, Михайло Піцюра, Ярослав Слободян, Микола Засідко, Іларій Кушніренко, Петро Кудла, Михайло Рудзік, Іван Церковник, Володимир Габа, Мирон Поцакевич, Юліян Вільшинський, референт Стрілецького гуртка та пані Люба Чолкан, референтка жіноцтва.

Контрольну Комісію обрано в складі: Сотн. Богдан Підгайний, голова, та Осип Мудрий і Богдан Дусанівський — члени. Делегатами станиці до місцевого Відділу КУК переобрано адвокатів Я. Ботюка та Р. Жаровського.

На терені Торонта начислюють біля двох тисяч колишніх дивізійників, з яких, на жаль, багато до Братства не належить. А всеж таки доводиться з приємністю ствердити, що хоча станиця у звітовому році начислювала всего 247 членів, багато із наших друзів, які стоять поза Братством, уділяються у суспільно-громадській праці в інших організаціях, а також є активними в молодечих організаціях, виховуючи молоде покоління.

Закриваючи Загальні Збори Станиці Братства в Торонто, предсідник Зборів, сотн. Б. Підгайний подякував присутнім за їхню активну участь у дискусіях над звітами, а новообраній Управі побажав успіхів у праці в новому діловому році.

М. П.

ФІЛАДЕЛФІЯ: ВИСТАВКА ПАМ'ЯТОК "УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ"

В рямцях виставки пам'яток "Української Визвольної Боротьби", влаштованої заходом Комітету Комбатантських Організацій міста Філядельфії, Па., яка відбулася в днях 17-29 квітня ц. р., взяла участь місцева Станиця Братства 1-шої Української Дивізії УНА. Приміщені на стінах численні знимки з вишколу, життя і боїв старшин, підстаршин і стрільців тої наймолодшої формації Українських Збройних Сил, як теж знимки з діяльности Станиці і Б-ва в ЗЦА, деякі оригінальні експонати, відзначення, медалі, заклики і документи з часів збройних змагань Української Дивізії та різні видання розбуджували заінтересування старших і молодших відвідувачів. Вони з великою цікавістю оглядали ту частину загальної виставки, д ев горі пишався великий напис "1-ша Украніська Дивізія Української Національної Армії".

Уложені в хронологічному порядку знимки і документи давали ясний образ проголошення створення Дивізії в дні 28 квітня 1943 р. та набору і прощання добровольців в різних місцях Галицької області Дальше в черзі були документи і світлини із рекрутського вишколу в окремих вишкільних таборах, підстаршинських та старшинських вишколів, вишколу відділу воєнних звітодавців, а вкінці з боїв проти банд Ковпака, під Бродами, на Словаччині, під Фельдбахмо і багато інших. Знимки з табору полонених в Ріміні в Італії доповняли образи з життя вояків Української Дивізії після закінчення 2-ої Світової Війни. Чисеелнні знимки з життя колишніх вояків Дивізії хронологічно оформлені у великому альбомі Станиці у Філядельфії та окремі матеріяли й пам'ятки з життя Братства дали справжній образ організованого життя і громадської діяльности Братства 1 УД УНА в ЗСА і частинно терену Канади.

Відділ із Дивізійної частини на виставці у Філядельфії.

З оригінальних експонатів, що їх з цікавістю оглядали відвідувачі, треба відмітити деякі речі з польового виряду лі- варя, вояка та старшини Дивізії.

Дивізійний відділ виставки, влашто- Держави і Українських Збройних Сил, 30-річчя Карпатської України, 25-річчя ваної в пошану 50 роковин Української Української Повстанської Армії і 1-ої Ук- раїнсько Дивізії Українакої Національної рмі сом розмахом і систематичністю та скількістю виставлених експонатів, зни- бе увагу і признання приявних на вистав- мок, документів і видань звернув на се- ці понад 1,200 громадян, молоді і студен- тів. Ця виставка причинилася у великій мірі до зміцнення т апоснлення вірних інформацій про цю нашу наймолодшу військову формацію, що в часі 2-ої Сві- тової Війни стал ачерговим звеном в істо- рії визвольної боротьби Української На- ції.

І в цьому саме важливе значення ви- ставки матеріялів про 1-шу Українську Дивізію, яку зорганізувала й влаштува- ла філядельфійська Станиця. **СК**

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Хвальна Редакціє!

З великою увагою й зацікавленням я прочитав в "Вістях Комбатанта" ч. 2 за 1969 рік, статтю-розвідку п. О. Корчака-Городиського на тему "Військові Відзна- чення". Вірю, що Шановний Автор запов- нить ту прогалину, яка в нас є мало до- сліджена. Всі дотеперішні статті поміще- ні в наших комбатантських журналах є дуже скупі й "фантастичні". Маю на ува- зі статют п. інж. З. Яворського у "Вістях" ч. 1-2 (51-52) за 1955 рік. Багато різних

хрестів і медалів він порушує в статті, не подаючи про них жодної "метрики", а тільки те, що вони находяться в його збірці. Він повинен був помістити хоча їх фотокопії. Я вірю, що коли п. О. К-Городнський дійде в своїй розвідці до Українських Військових Відзнак, напевно помістить вичерпні дані "метрики" про них, включно із їхніми фото-копіями.

Рівнож маю заввагу до "теперішніх" творців "Листопадового Зриву", які хочуть видати орден для учасників 1-го Листопада 1918 року, не прослідивши як слід архівів. В другому виданні альбому УССів (третій наклад) за редакцією й видавцем п. І. Федівим, на сторінці 191 є поміщена фотокопія "Хрести й ордени УСС. 1-2 **Орден оборонців Львова.** Значить, що таке вже щось є, то чому знову творити щось нового.

Слава Україні!

З вояцьким привітом

Нестор С. Романишин
був. юнак І. УД УНА

Високоповажаний Пане Редакторе!

Спомин "Харківський Слобідський Кіш" вміщений у Вашому цінному журналі ч. 2 за 1969 р., сторінка 32, — вкралася кривдяча недокладність, а саме: з незнаних причин н езазначено на видрукованих сторінках Вашого журналу прізвище другог оавтора Василя Сердюка, якому, як ініціяторові, завдячую появу даного спомину.

Моя праця полягала до виявлення в коротких нотатках про Кіш, а опрацьовання (форма і зміст) всеціло підлягала Василеві Сердюкові.

Не був оби згідно з правдою приписувати мені одинокому появу згаданого спомину, а тому прошу ласкаво в наступному числі Вашого журналу — направити цей недогляд — зазначивши ім'я другого автора спомину "ХАРКІВСЬКИЙ СЛОБІДСЬКИЙ КІШ" — Василя Сердюка.

З правдивою і належною до Вас, Пане Редакторе, пошаною

І. Панченко.

До Хвальної Редакції

Певні обставини рішучо вимагають звернутися до Редакції з проханням спростувати на сторінках нашого комбатантського журналу слідуюче:

В числ і5-6 1967 р. журналу "Вісті Комбатанта", на сторінці 65-ій, під заголовком "Відділи ОбВУА" було надруковано: ЮТИКА — гол Петро Ярмак".

Смію запевнити Вас, що я не був і не є головою відділу ОбВУА в Ютіка, Н. Й., а вибраний був на той час п. Франко Фалинський, котрий є і до цього часу головою.

З щирим вояцьким привітом, Ваш

П. Ярмак.

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ...

СТЕПАН ЛАЗУРЕНКО

27-го лютого 1969 р. відійшов у вічність в Дітройті, Миш., після короткої недуги на 77-ому році життя **Степан Лазуренко,** полковник Армії УНР, учасник визвольної боротьби України на високих командних постах, відзначений Хрестом Симона Петлюри і Воєнним Хрестом, кол. командир Богданівського полку у Києві, визначний військовий письменник-мемуарист.

Покійний був професійним старшиною в російській армії. Після розвалу царської імперії брав участь в українізації частин згаданої армії і став командиром Богданівського полку. Належав до найкращих військових мемуаристів і поміщував статті і спогади у "Вістях Комбатанта".

Похоронні обряди з вояцькими почестями були відслужені в Дітройті, після чого домовина з тлінними останками була перевезена літаком до Савт Бавид Бруку, Н. Дж., де 3-го березня ц. р. відбувся на Українському Православному Цвинтарі св. Андрея похорон. Разом з домовиною прилетіли 12 осіб, в тому числі члени найближчої родини і о. прот. Александер Биковець, який відслужив Богослужбу та сказав прощальне слово. Від Уряду УНР в екзилі та Міністерства військових справ промовляв генштабу ген. Аркадій Валійський з Ню Йорку.

І. К.

ГЕН. АНДРІЙ ВОВК

11-го лютого 1969 р. помер в Німеччині на 87-ому році життя **Андрій Вовк** генерал-полковник Армії УНР, учасник визвольної боротьби України, зокрема Першого Зимового Походу, Лицар Ордену Залізного Хреста, нагороджений Хрестом Симона Петлюри і Воєнним Хрестом, кол. керівник військових справ Виконавчого Органу УНРади.

Покійний Генерал народився 15-го жовтня 1882 р. в Дельках на Полтавщині. До революції 1917 р. служив професійним старшиною в російській армії. Після розвалу російської імперії зголосився добровільцем до служби в новствореній Українській Армії. В 1917 році був членом Армійської Ради, а відтак впродовж всієї визвольної війни займав в Дієвій Армії УНР високі командні пости, здебільшого як командир різних дивізій. В тому характері приймав також участь у Першому Зимовому Поході. — Перебуваючи після другої світової війни на еміґрації в Німеччині, був довголітнім керівником Ресорту Військових Справ в Уряді УНР в екзилі.

Залишив в смутку вдову і сина.

І. К.

Інженер ВОЛОДИМИР БІЛИНСЬКИЙ

Дня 17 червня 1968 помер у Жіліні в Словаччині бувший Хорунжий **Українських Січових Стрільців Інженер Володимир Білинський.**

Покійний народився в 1900 р. в Галичині у селі Пчани, Жидачівського повіту. В 1917 р. в часі першої світової війни зголосився як 17-ти літній студент до Леґіону УСС. З ним прибув в листопаді 1918 р. під Львів і брав участь в боях у Львові і в дальших Визвольних Змаганнях Української Галицької Армії в Галичині і Східній Україні.

інж. Володимир Білинський

По війні закінчив політехніку в Празі і як будівельний інженер працював в Словаччині при реґуляції рік, будові шляхів і водних перегород. Перебуваючи на чужині, Покійний все пам'ятав про батьківщину і використовував кожну нагоду, щоби помогти українській справі. Пропаґував її, де тільки можливо, держав зв'язок з українською громадою і помагав нашим людям, як заходила потреба. Похоронений в Жіліні. **Н. Н.**

ЯРОСЛАВ СЕНЧИНА
1895—1969

Дия 24 березия 1969 в шпиталі св. Йосифа в Тороиті помер після короткої, але важкої иедуги кол. члеи легіону УСС та четар УГА, **Ярослав Сенчнна.**

Ярослав Сенчниа

Покійний народився 1 липия 1895 р. в селі Рівия, калуського повіту, в Галичиині, де його батько був управителем місцевої иародиої школи. Там в родииим домі иаціоиальио свідомих батьків одержав стараиие, патріотичие, в християиськім і иаціоиальнім дусі вихования і там теж побирав початкову шкільиу иауку. Відтак ходив до ґімиазії в Стаииславові.

В 1915 р. вступив до Леґіону УСС, відбув військовий вишкіл в Дубииі коло Сколього, де була вишкільна сотня Коша, після чого враз з УСС перейшов воєииу кампаиію аж до Листопадового Зриву. Вже в складі УГА, був піднесеиий до ступия четаря. Під кіиець польсько-української війни попав в польський полои, з якого удалось йому щасливо видістатись і перейти до Чехії, де, користаючи з догідних обставин, студіював в торговельиій академії в Ліберці.

По скіичеиі студій повериув иа рідиі землі і, ие можучи дістатись иа державиу працю в окупованій поляками Галичииі, бл. п. Ярослав Сеичииа працював в українських кооперативиих устаиовах. Підчас другої світової війии за иімецької влади був учителем в торговельній школі в Рогатииі. Коли ж в 1943 році почала формуватись українська дивізія "Галичииа", Покійиий зголосився до Дивізії, де після рекрутського вишколу з огляду иа його вік був приділеиий до помічиої каицеляріййиої служби і був у 1944 році з Дивізією під Бродами. Про остаииі хвилі своєї служби в Дивізії під кіиець II. світової війии иаписав цікавий спомии, поміщеиий в ч. 3 "Вістей Комбатаита" з 1968 р.

Прибувши по війні з дружиною до Каиади, поселився в Торонті. Мимо тяжкої фізичиої праці і підірваиого воєииими трудами і скитальськими злидиями здоров'я, Покійиий був активиим члеиом Братства УСС в Тороиті і через якийсь час секретарем Управи. Був також зразковим члеиом Української Стрілецької Громади в Тороиті, Братства кол. вояків І УД УНА. Був глибоко релігійиою людииою, був постійиим передплатииком української преси, а в тому і "Вістей Комбатаита" і до остаиніх хвилии життя цікавився українськими справами і все можна було його бачити иа різиих сходииах та імпрезах. Будучи глибоко релігійиою люди-

ною, був скромним, невибагливим, за те в праці точним і обов'язковим.

Похорон відбувся в четвер, 27 березня, з церкви св. Покрови, де о. Ст. Хабурський відправив заупокійну Службу Божу та сказав тепле прощальне слово.

В Панахидах і в похороні взяли участь представники Української Стрілецької Громади зі своїми прапорами, які були похилені над вкритою малиновою китайкою Братства УСС домовиною, та представники Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. Покійного похоронено на українськім цвинтарі в Ґлендейл біля Торонта, де попрощав його від Братства УСС і всіх товаришів зброї голова Станиці УСС в Торонті сотн. М. Девоссер.

Полишив в глибокому смутку дружину Анну.

Вічна Йому Пам'ять!

Д-р С. Булак

ГРИГОРІЙ САЛЮК

28 вересня 1968 р. помер у Ню Йорку на 80 році життя **Григорій Салюк,** кол. рахунковий четар в УГА, з якою перейшов всю Визвольну Війну, нагороджений Хрестом УГА і Воєнним Хрестом, видатний громадянин і жертвенний меценат.

Народився 6-го лютого 1889 р. в Угові, пов Рава руська, Західня Україна. Молодим юнаком вступив до австрійського війська, в якому служив професійним рахунковим старшиною. В листопаді 1918 року зголосився до новоствореної Української Галицької Армії та перебув в її рядах всі походи і бої. Після обеззброєння УГА поляками перейшов в серпні 1920 року в складі групи ген. Кравса до Чехо-Словаччини та був інтернований спершу в Ліберці, а відтак у Йозефові. Після признання Східної Галичини Радою Амбасадорів Польщі в березні 1923 р. виеміґрував до ЗСА та поселився в Джерзі Ситі, Н. Дж. Тут включився зараз же в громадську працю української спільноти, яку виконував з повною самопосвятою до кінця життя. Був діяльним членом всіх місцевих українських організацій, а зокрема Відділу УККА, Т-ва "Український Народний Дім" та Т-ва "Угнівщина". Після заснування Відділу ОбВУА Ню Йорк

Григорій Салюк

став його діяльним членом та щороку переводив з рамени того Відділу на терені Джерзі Ситі з виданим успіхом збірку на Дар Українському Воєнному Інвалідові. Відзначався також щедрою жертвенністю на народні цілі і ще незадовго до смерти пожертвував разом із своєю дружиною Клавдією 500 долярів на Фонд Катедри Українознавства при Гарвардському Університеті.

В похороні на цвинтарі Арлінґтон в Ню Джерзі взяли участь масово українські поселенці з Джерзі Сити і Ню Йорку, передусім земляки Покійного з Уснева і Угнівщини. Над відкритою могилою промовляв д-р Іван Козак, голова Відділу ОбВУА Ню Йорк.

Пок. Григорій Салюк залишив в смутку вдову Клавдію та дітей свого брата, що помер раніше за нього. **І. К.**

ОСТАП ХАРХАЛІС

24-го травня 1969 року по довгій і тяжкій недузі на 68 році свого трудолюбивого життя відійшов від нас в кращий світ голова Об'єднання бувших вояків українців в Америці, Відділ Балтимор, Мд., **Остап Хархаліс.** Учасник визвольної боротьби в рядах УГА, кол. довголітній директор Районової молочарні в Яворові, заслужений громадський діяч в краю і на еміґрації. Нагороджений Хрестом УГА, Воєнним Хрестом Заслуги і Пропам'ятною відзнакою 50-річчя відродження Державних Збройних Сил України.

Народився св. пам. Остап Хархаліс в м. Яворові 24-го жовтня 1901 року в патріотичній міщанській родині. Закінчив початкову школу ім. Т. Шевченка та став учнем української ґімназії і як 10-літній хлопець виступає як свідок в процесі за демонстрації яворівської громади, що відбувся в 1910 році. Цей процес був пов'язаний з убивством студента Адама Коцка у Львові.

Приходить 1-ий Листопад 1918 року і св. пам. Остап Хархаліс зараз же вступає в ряди студентської чоти, котра перебирає владу і адміністрацію в Яворові. В пізнішому в Яворові організується бойова сотня, котрою командує брат Остапа — Микола Хархаліс, до сотні також вступає батько цих двох синів, св. пам. Михайло Хархаліс. Це була "Група Клея".

В березні 1919 року виїжджає до Коломиї, щоби закінчити ґімназійні студії, але недовго перебуває в ґімназії, бо вже в часі славної Чортківської офензиви вступає до Гуцульського Куреня та бере участь в наступі на поляків. Доходить аж до міста Галича і там був ранений. Після лікування і видужання знову бачимо св. пам. Остапа в рядах VI-ої Бриґади УГА, де бере участь в боях проти Денікіна. Не минула його і тяжка хвороба тифу. Після видоровлення знову вертається в ряди Бриґади і б'ється на протипольському фронті. У другій половині квітня 1920 року бере участь в протибольшевицькому перевороті і попадає в польський полон.

Після звільнення з полону вертається до Яворова і закінчує українську ґімназію — складаючи іспит зрілости в Перемишлі. Коли закінчилась боротьба з'єднаних Армій УНР і УГА, ще як ґімназійний учень вступає в ряди Української Військової Організації (УВО) та бере активну участь в діях тієї організації. В 1925 році поляки арештують його та видають до в'язниці спочатку у Львові, потім Перемишлі і Кракові. По звільненні з в'язниці вертається до Яворова і розпочинає суспільну працю при розбудові кооперації. Закладає Районову молочарню, як відділ Маслосоюзу в Яворові, якої є директором на протязі 18 років, аж до приходу большевиків.

Остап Хархаліс

В 1931 році одружується з Марією Викович, учителькою на Волині. З їх подружжя залишились дві доньки Ольга Сушко і Ірина Траска та син інж. Тарас Хархаліс і п'ятеро внуків.

З приїздом до Америки, помимо фізичних недомагань, включається в громадську працю в УККА, в Кредитову Кооперативу "Самопоміч". Найбільше присвячує праці в рядах Об'єднання бувших вояків українців в Америці. Як довголітній голова Відділу ОбВУА — Балтимор, Мд., був його душею і надхненником.

Похорон св. пам. Остапа Хархаліса відбувся 27-го травня 1969 року на католицькому цвинтарі в Балтиморі. Похоронні відправи переводили о. шамб. Мельничук і побратим по зброї отець Веселовський, який прощав Покійного в далеку дорогу. В імені Головної Управи ОбВУА та місцевого Відділу ОбВУА промовляв ген. П. Самутин. Від Української Громади Балтимор прощав голова Відділу УККА В. Чорнодольський. Від Маслосоюзу д-р Котик і від Кредитової Кооперативи "Самопоміч" д-р О. Дерій. Співом "Видиш, брате мій" віддали останній салют громадянинові, воякові і великому патріотові.

в часі трапези прощали св. пам. Остапа Хархаліса та складали співчуття родині отець Веселовський, д-р А. Лемішка, який лікував Покійного, пані Оксана Калиновська від місцевого Відділу СУА і побратим Данило Пісецький. Зворушливе слово сказав брат Покійного — сотник Микола Хархаліс про життєвий шлях св. пам. Остапа.

Петро Самутин

ДМИТРО ЧОРНЮК

Дня 13-го квітня 1969 р. помер у Ню Йорку після довгої і важкої недуги на 79-ому році життя **Дмитро Чорнюк,** кол. підхорунжий УГА, учасник визвольної боротьби України, нагороджений Хрестом Симона Петлюри, Хрестом УГА, Воєнним Хрестом і Пропам'ятною Відзнакою 50-річчя Відродження Збройних Сил України, член Нюйоркського Відділу ОбВУА.

Покійний народився 8-ого листопада 1890 р. в селі Лани, пов. Стрий, Західня Україна.

В першій світовій війні брав участь як підстаршина б. австрійсько-угорської армії на східньому фронті. Згодом по-

пав в російський полон, з якого повернувся після вибуху революції в Росії. Прибувши додому, він зерез же зголосився добровільцем до служби в УГА, в якій прослужив до кінця її існування. Після признання Східньої Галичини Радою Амбасадорів Польщі в березні 1923 року внеміґрував до ЗСА та поселився в Ню Йорку, де прожив до кінця життя. Тут включився з молодечим запалом вв гроамдське життя американських українців. Зокрема був дуже діяльним членом і провідником парамілітарної організації "Чорноморська Січ". Був членом ОбВУА. Мав мистецький хист і виробляв прегарні інкрустовані предмети.

Під час Панахиди, що відбулася 17-го квітня ц. р. в похоронному домі п. Яреми, поруч інших промовців прощав покійного Побратима по Зброї сот. д-р Іван Козак, голова місцевого Відділу ОбВУА, від імени цієї організації та всіх кол. Вояків Українського Війська.

ПРОПАМ'ЯТНІ МАРКИ З НАГОДИ 50-РІЧЧЯ АКТУ СОБОРНОСТИ

Український Архів-Музей в Денвері, Колорадо, видав заходами свого основоположника і голови, сот. Армії УНР Петра Олексієнка, для відзначення і звеличання 50-річчя Акту Соборности з 22-го січня 1919 року, пропам'ятні марки в трьох випусках. Копії цих марок вміщені поруч. Перша з них зображує регіональні герби Наддніпрянщини і Наддністрянщини обабіч державного гербу соборної України, Тризуба, і символізує відзначуваний ювілей Акту Злуки, друга присвячена пам'яті українських жінок-героїнь, які пліч-о-пліч зі своїми чоловіками та синами зі зброєю в руках боронись і гинули за волю України, а третя представляє Запорізьких козаків, які влаштовують на становищі гармату. Проєкти цих марок, які відзначаються мистецьким виконанням і глибшою символікою, виготовив мистець Іван Яців з Віндзору, Онт., в Канаді.

Згаданий вгорі Музей-Архів у Денвері займається збиранням і зберіганням історичних пам'яток з визвольної боротьби України. Видання ним пропам'ятної марки — це новий успіх його діяльности, що має пропаґандивне і виховне значення. Тому воно заслуговує на признання і всебічну підтримку. Це признання належить передусім невтомному голові Архіву-Музею, сот. Петрові Олексієнкові.

Щоб розповсюднити ці пропам'ятні марки слід наклеювати їх впродовж ювілейного року на всіх листах і листівках поруч офіційних поштових марок.

Запотребування на них слід слати на адресу:

Mr. P. Olexienko
Ukrainian Archives Museum of Denver
1359 Steele Street
Denver, Colorado 80206

Д-р Іван Козак

SYNOPSIS

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	3.50 дол.	.60	Арґентіна	670 паз.	120
Австрія	100 австр. шіл.	20	ЗСА і Канада	5.00 дол.	1.00
Англія	1:10.0	0:5:0	Німеччина	20 н. м.	3.50

U.S.A.: $1.50
Canada: $1.50

